

POODŘÍ

ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

Z obsahu

- Kamenná kniha u Klokočůvku
- Ledňáčci na Odře
- Nocoval Jaroslav Hašek na vandru v Odrách?
- Gustav rytíř von Kreitner z Oder
- František Šimíček z Bernartic n. Odrou

POODŘÍ – časopis obyvatel horní Odry

www.casopispoodri.cz

Vydává Společnost přátel Poodří (IČ: 64627870) ve spolupráci se ZO ČSOP Odry, ZO ČSOP Jeseník nad Odrou, Správou chráněné krajinné oblasti Poodří a Svazkem obcí Region Poodří.

Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík,
Ing. Alena Malíková, Ing. Oldřich Usvald, Mgr. Ivan Bartoš, Jiří Zelený

Adresa redakce: Výškovická 102, 700 30 Ostrava

E-mail: radim.jarosek@volny.cz

Počítačová sazba a grafické zpracování: Aleš Luzar

Tisk: Šmíra Print, Ostrava

Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR, registrační číslo: MK ČR E 12812

ISSN 1803-2338

Vychází 4 čísla ročně.

Cena jednoho čísla: 30Kč, předplatné: 120Kč

Objednávky předplatného na adrese redakce.

XIV. ročník, č. 1/2011

Titulní strana obálky: Ledňáček říční (Foto Michal Gruchala).

Tato strana: Chuang-ho – dobová ilustrace k článku Gustav rytíř von Kreitner.

Ceník reklamy v POODŘÍ

Umístění na 3. nebo 4. straně obálky (černobílá) formát: A4 – 10 000Kč, A5 – 5000Kč, A6 – 2500Kč
Redakce si vyhrazuje právo na odmítnutí požadavku na reklamu, úpravu ceny (např. při opakované reklamě ve více číslech apod.) resp. řešení formou protislužby (např. propagací POODŘÍ v jiném periodiku).

REDAKCE DĚKUJE ZA FINANČNÍ PŘÍSPĚVEK NA TISK TOHOTO ČÍSLA:

- Obcím Albrechticky, Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Hladké Životice, Jakubčovice nad Odrou, Jeseník nad Odrou, Jistebník, Kunín, Polanka nad Odrou, Proskovice, Pustějov, Stará Ves nad Ondřejnicí, městysu Suchdol nad Odrou, městu Odry.
- Všem čtenářům, kteří přispěli jakoukoliv částkou nad předplatné.

Obsah

Kamenná kniha u Klokočůvku Radim Jarošek	4	Luboměř pod Strážnou (do roku 1918 Liptáň, Liebenthal). Historie farního kostela Panny Marie Sněžné a drobných církevních objektů	37
Předěl – památník hlavního evropského rozvodí Radim Jarošek	7	Jana Krejčová	
Houby v údolí potoka Rybník Helena Deckerová	10	České ochotnické divadlo v Butovicích (1. část)	50
		Stanislav Macek	
Ledňáčci na Odře Michal Gruchala	16	Střípky ze 7. ročníku Festivalu Poodří Františka Lýska v r. 2010	54
		Jiřina Matějová	
Blahutovice a Dub, pravěká adresa Aleš Knápek	18	Nezapomínejme pomístní jména!	57
		Radim Jarošek	
Přenocoval Jaroslav Hašek na vandru v Odrách? Radim Jarošek	21	Pomístní jména jako prostředek vytváření pocitu domova	58
		Jaroslav David	
Gustav rytíř von Kreitner – kartograf a generální konzul v Jokohamě Pavel Kašpar st. a Emil Mateiciuc	26	Tipy na výlety ze železniční zastávky Odry-Loučky	59
		Květoslav Wiltsch	
František Šimíček – varhaník, dirigent a hudební skladatel Jan Šimíček	32	Vlastivědné publikace Nakladatelství GARN	69

Každý má co nabídnout aneb co se nenapíše, jako by nebylo

Podtitul POODŘÍ je „časopis obyvatel horní Odry“. Chtěli jsme jím vyjádřit, že naší snahou bude zapojit do jeho tvorby co nejvíce místních obyvatel. A myslíme si, že se nám docela daří, neboť už více než 300, Vás čtenářů, autorsky přispělo ke společnému dílu. Tři sta lidí – to už je menší vesnice.

Pravda, asi to chce trochu odvahy, dovolte, abychom se pokusili trochu rozptýlit některé obavy, se kterými se tu a tam setkáváme.

„Neumím dobře psát“ – nikdo z nás není Hrabal, stylistické problémy společnými silami odstraníme, na přípravu textu je většinou dost času a myslíme si, že důležitější jsou fakta než drobné stylistické neobratnosti.

„Dělám gramatické chyby“ – plně chápu, já je dělám taky a nemálo, většinu z nich vychytáme při korekturách.

„Nemám počítač ani psací stroj, nebude vadit text jen v rukopise?“ – určitě to nevádí, není problém text přepsat, pokud bude čitelný, ostatně rukopis je dnes už vzácností.

A konečně obava nejzbytečnější – „Nemám co nabídnout“. Každý ví něco, s čím se může s ostatními podělit, nemusí jít přece o nic mimořádného: vzpomínka, stará fotografie, pohlednice, někdo má deník po předcích, další nosí v hlavě pověst, kterou zaslechl, jiný zná místní názvy, další ví, kde roste zajímavý strom, co takhle recepty, zajímavé zážitky z vycházky, někdo fotografuje, jiný kreslí... možností je nepřeberně.

Ale zpátky k té odvaze. Tady snad může dodat odvahy jedině – těch, kteří ji našli, bylo před Vámi už uvedených tři sta. Tak nechcete se připojit? Kontakty najdete v tiráži.

Přejeme nám všem hodně odvážných, vždyť co se nenapíše, jako by nebylo.

Radim Jarošek, za redakci POODŘÍ

Kamenná kniha u Klokočůvku

Radim Jarošek

V Nížkém Jeseníku se morfologicky nejvýrazněji projevují mocnější polohy odolných drob a slepenců. O tom, že tomu tak nemusí být vždy, svědčí i Kamenná kniha nedaleko Klokočůvku.

Kamenná kniha se nachází severovýchodně od vesnice na levém břehu Pecovského potoka v nadmořské výšce 388 m n. m. Ostrožna je skalnatým zakončením poměrně strmého svahu, který výše protíná lesní cesta sledující vrstevnici. Nejnápadnější je její vrcholové zakončení, které připomíná rozevřenou kamennou knihu.

Sejdeme-li ale trochu níže, uvidíme, že skála je mnohem rozlehlejší a spadá v podobě několika skalních stupňů až k potoku. Místy je silně rozpučaná až podrcena a je podobně jako přírodní památka Vrásový soubor u Klokočůvku v údolí Odry (viz POODŘÍ 2/2003) ukázkou důkladného provrásnění hornin jeseníckého flyše (spodnokarbonský kulum). Není sice příkladem tak ilustrativním, přesto ale jistě zaujme každého vnímavějšího návštěvníka.

Ke geologické stavbě nejbližšího okolí je zapotřebí uvést, že údolí potoka Čermné (Čermenky) je rozhraním mezi západně ležícím moravickým souvrstvím a na východ od údolí se rozkládajícím souvrstvím hradecko-kyjovickým. Moravické souvrství je známé svými mocnými polohami dobře štípatelných jílových břidlic. Ty daly základ dnes již bohužel zaniklé slávě břidlicových dolů a lomů, z jejichž břidlice se po staletí vyráběla především střešní krytina. V hornobenešovském souvrství převládají droby, jako příklad nám může posloužit jakubčovický velkolom. Ovšem v obou souvrstvích se vyskytují všechny typy kulmských hornin – slepence, droby, prachovce i jílové břidlice.

Názornější ukázkou vlivu vrstevnatosti a puklinatosti poskytuje další zdejší hříčka přírody, která se nalézá kousek výše nad Kamennou knihou u spojovací lesní cesty. Jde o nevelký výchoz nebo možná zčásti umělý odkryv subhorizontálně vrstevnatých jílových břidlic. Útvar připomínající kamennou mozaiku je tvořen roubíky – různě silnými sloupcovitými útvary. V nejdokonalejší podobě se vytváří

Vrcholová část skály připomíná knihu (Foto Petr Lelek).

Na výřezu z Geologické mapy ČR (originální měřítko 1 : 50 000) je patrné, že lokalitou prochází zlom západovýchodního směru. Lokalita je vyznačena bílým bodem.

Členité skalní útvary se spoustou dutin, hluboká a vlhká lesní opadanka a přítomnost vody vytváří vhodné podmínky pro život silně ohrožených mloků skvrnitých (*Salamandra salamandra*). I zde je při troše štěstí můžeme nalézt (Foto autor).

tehdy, jsou-li vrstevnatost a puklinatost na sebe kolmé. Sloupce roubíků bývají nejčastěji rovné, ale mohou být i mírně šavlovitě zahnuté. Jejich délka se většinou pohybuje v desítkách centimetrů, výjimkou nejsou ale ani dvoumetrové. U jílových břidlic se s nimi lze setkat poměrně často.

Roubíková skalka – roubíky „vyrůstají“ kolmo ze svahu a vytvářejí na pohled zajímavou mozaiku. Skalka je drobná – výška je 2,30 m a délka 2,80 m. Příčný průřez jednotlivých roubíků se pohybuje mezi 5–20 cm (Foto Petr Lelek).

Silně podrcené části skalního výchozu (Foto autor).

Jílové břidlice jsou samozřejmě méně odolné tektonickému namáhání než pevné droby. Přidá-li

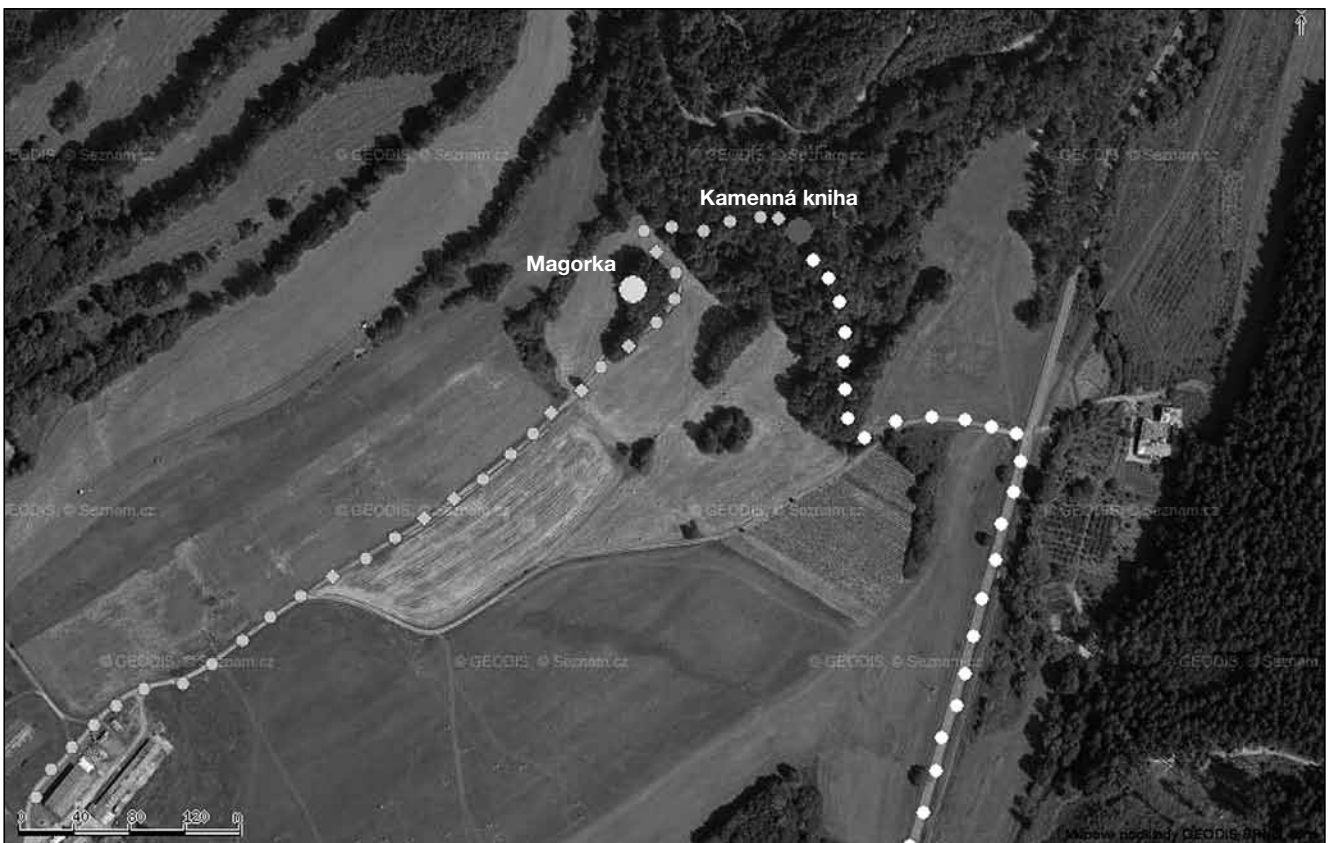

Drobné ostrohranné kusy břidlice – střípky (Foto autor).

se k tektonickému podrcení i eroze, rozpadají se vrstvy břidlic až na drobné ostrohranné úlomky – střípky. Pěkné ukázky střípkovitého rozpadu můžeme nalézt ve svahu nad cestou, kde strmější místa pokrývají střípky až jehlicovitých tvarů.

A ještě jednu zajímavost najdeme v okolí – Magorku, pravděpodobně nejbizarnější pomníček v Poodří. Deska s uvedeným nápisem na okraji malého lesíku označuje místo, kde se mládež z okolí veselí. A že je to veselí bujaré, pochopíme z názvu samotného...

Nejllepší přístup ke všem uvedeným místům je asi z Klokočůvku. Při cestě obcí nahoru zahne me u kaple sv. Antonína Paduánského s památnými

Zákres lokalit na ortofoto s vyznačením přístupu.

lipami doprava, projdeme kolem zemědělského areálu do polí. V polích neodbočíme doprava ke křížku, ale pokračujeme rovně nezpevněnou cestou do zalesněného údolí zvaného Pecov. Po levé straně se nachází remízek s Magorkou. V údolíčku Pecovského potoka odbočíme doprava přes potok do lesa a lesní cesta už nás dovede ke Kamenné knize (GPS Kamenné knihy je přibližně 49°43'38,1"N, 17°45'25,6"E a Magorky 49°43'37,1"N, 17°45'19,1"E).

A tak až pojedete motoráčkem údolím Čermenky a vlak zahouká u bývalého kamenského vodního mlýna, ohlédněte se do protějšího svahu – tam je Kamenná kniha.

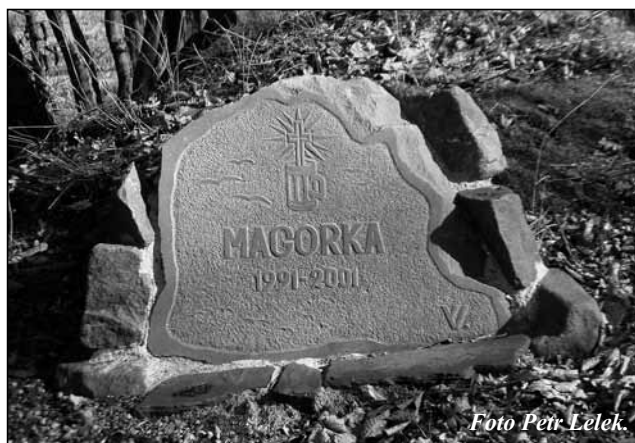

Foto Petr Lelék.

Předěl – památník hlavního evropského rozvodí

Připravil Radim Jarošek (text a foto)

Určitě ne všichni, kteří jedou po silnici I/57 mezi Hranicemi a Běloučkou ví, co připomíná mohutný památník u odpočívky na vrcholu stoupání. Nebyl postaven na paměť nějaké historické události ani významné osobnosti – kdepak, je to místo, kde

se dělí vody, křížení silnice s hlavním evropským rozvodím, předěl.

Hlavní evropské rozvodí je rozvodí mezi Atlantickým oceánem, Baltským a Severním mořem na jedné straně a Středozezemním a Černým mořem

Památník Předěl.

Členění vnějšího pláště vyvolává vjem padajících vodních proudů, dvou rozcházejících se vod.

na straně druhé. Vede od Gibraltaru až do okolí Moskvy. Do Baltského moře spěje z Oderských vrchů řeka Odra, do moře Černého se prostřednictvím Moravy a Dunaje dostávají vody řeky Bečvy.

Většina rozvodnic mezi řekami, směřujících k různým mořím, probíhá po horských hřbetech. Poměrně málo je u nás rozvodí v nížinách nebo pahorkatinách. Rozvodí v Moravské bráně ve výšce kolem 336 m n. m. patří k těm níže položeným.

Když se v letech 1968–1970 prováděla v úseku z Hranic do Bělotína náročná rekonstrukce silnice I/47, zrodila se mezi pracovníky n. p. Dopravní stavby Olomouc myšlenka připomenout evropské rozvodí v Moravské bráně vhodným památkem. Realizací návrhu byl pověřen akad. malíř Miloš Slezák, docent Pedagogické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Brně.

Jak sám umělec uváděl, táhlé svahy z obou stran a s tím související možnost dálkových pohledů z návrší Stráže, nezvyklý úkol působit výtvarným dílem hlavně na projíždějící automobilisty i celková přírodní situace ho vedly k závěru, že nelze vystačit jen s deskou nebo drobnější plastikou umístěnou na odpočívce pro motoristy, ale že je nutno navrhnout dílo, které by se již při příjezdu postupně vynořovalo nad obzor a stalo se dominantou celého kopce. Tato úvaha vedla výtvarníka k rozhodnutí zvolit i netradiční materiál k provedení – beton,

jehož plastické členění by bylo vytvořeno otisky bednění.

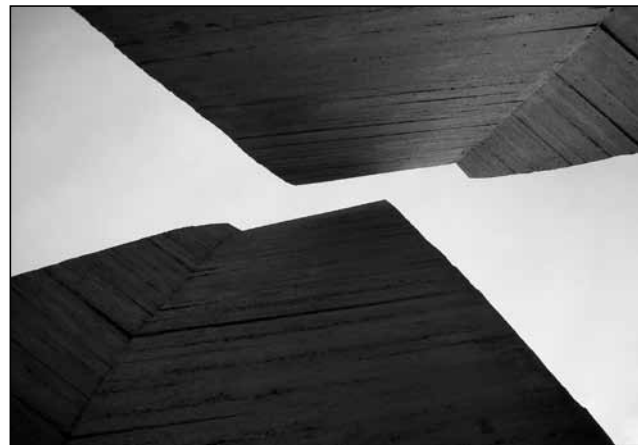
Základním motivem práce doc. Miloše Slezáka se stala skutečnost, že oba svahy kopce mají společnou jen oblohu. Voda, dopadající z ní na jeden či druhý svah, se nikdy nesetká. Z tohoto poznatku i z možností navrženého materiálu a techniky dospěl autor k myšlence vytvořit památník jako plastickou architekturu (nebo architektonickou plastiku) složenou ze dvou částí, které vytvářejí vnitřní a vnější prostor. Oba díly plastiky spějí do výše, k sobě se přibližují, ale stále mezi nimi zůstává mezera společné oblohy. Členění vnějšího pláště vyvolává v pozorovateli vjem padajících vodních proudů, dvou rozcházejících se vod. Vnitřní prostor, do jisté míry uzavřený, je koncipován tak, že v něm bylo možno umístit dvě bronzové desky s volnými verši básníka Jana Skácela:

*Podivuhodné místo, kde se rozcházejí vody
a kde se rozděluje déšť.
Potoky spějí odtud na sever a na jih.*

*Ta voda se už nikdy více nepotká
a nenávratné bývá loučení
lidí a vod. Stojíte na předělu moří.*

Kruh v desce z mrákotínské žuly, dělený linií předělu, ukazuje směr k oběma mořím, jejichž názvy – Baltické a Černé moře – jsou v kameni u nohou pozorovatele vytesány v českém, latinském, ruském, německém, francouzském a anglickém jazyce. Vzhůru se zužující prostor dotváří průzor mezi oběma díly památníku, který dostal prostý název Předěl.

Památník představuje v tvorbě doc. Miloše Slezáka jedno z nejnáročnějších děl. O vzniku plastiky uvádí, že tak rozměrné dílo nemohl vytvořit sám, vlastníma rukama. S návrhovou částí mu pomáhala jeho manželka Naďa Slezáková, rovněž výtvarnice. Vlastní uskutečnění díla znamenalo dost rozsáhlou stavbu, na níž se podílela řada pracovníků různých profesí a každý

...oba svahy kopce mají společnou jen oblohu a voda, dopadající na jeden či druhý svah, se nikdy nesetká...

z nich přispěl svým dílem k celkovému výsledku. Investorem díla byl podnik Dopravní stavby, n. p., závod Silniční stavby Olomouc, technickou stránku vedl Ing. L. Jílek, který je v tomto smyslu spoluautorem památníku. Stavbu provedli pracovníci n. p. Dopravní stavby, stavba silnice Hranice–Bělotín, kterou vedl Ing. Pavel Císař. Velmi vděčně vzpomínal doc. Miloš Slezák na skupinu tesařů z Hranicka, kteří mistrovsky zvládli zhotovení složitého bednění.

Plastika je provedena z šedého pohledového betonu B 250 z portlandského cementu 350 n. p. Hranická cementárna a vápenice.

Dne 13. prosince 1971 byla předána do správy Místního národního výboru v Bělotíně.

Plastika se nalézá na odpočívce silnice na km 2,6. GPS: 49°34'34,053" N, 17°46'40,807" E.

V monumentálním díle akad. Malíře doc. Miloše Slezáka tak dostala Moravská brána originální dominantu, jež motoristům a ostatním turistům připomíná, že na návrší v blízkosti Hranic přejíždějí čáru hlavního evropského rozvodí.

Akad. malíř doc. Miloš Slezák

(27. února 1921 Brno – 23. září 1989 Brno)

V umělecké tvorbě věnoval pozornost volné a užitě grafice, především plakátu a tvorbě pro architekturu, pracoval i v oboru textilu, patřil k průkopníkům artprotisu. Pravidelně se svými díly zúčastňoval výstav v Brně a na dalších místech u nás i v zahraničí. Vyhrál několik soutěží na plakáty. V oboru monumentální tvorby se podílel na výzdobě řady prostor významných budov v Brně, ve Znojmě a v Bzenci. Získal první cenu v soutěži na výzdobu vládního vstupu správní budovy mezinárodních veletrhů v Brně. V oboru plastiky dosáhly úspěchu zvláště jeho návrhy medailí a plaket, které připravil k různým výročím a slavnostním příležitostem. Byly několikrát vystaveny i v cizině, např. na světových výstavách medailí v Helsinkách 1973, v Krakově a Budapešti a tvořily součást výstavy 30 let drobné české plastiky v Berlíně, na výstavě Moravská medaile v Kroměříži 1978 a na dalších přehlídkách.

Text je s drobnými úpravami a doplňky převzat z příspěvku Ludvíka Novotného „Předěl – památník evropského rozvodí u Hranic“, který vyšel v r. 1979 ve Zpravodaji města Hranic a Lázní Teplice, č. 21.

Kruh – dělený linií předělu – ukazuje směr k oběma mořím.

Houby v údolí potoka Rybník

Helena Deckerová (text i foto)

Potok Rybník je pravostranným přítokem potoka Luha. Jeho horní tok je na některých mapách označen jako Vlčnovský potok. Zkoumané území leží v Moravské bráně přibližně 2,5 km JV od jižní hranice CHKO Poodří, u Jesenika n. O., a to mezi obcemi Polouvsí, Hůrka a Starojická Lhota. Nadmořská výška lokality nepřekračuje 320 m. Zájmové území zahrnuje úzký pás lesa a remízky kolem potoka Rybník a Vlčnovského potoka. Druhý ze zmíněných potoků je částečně regulován a před jeho ústím do potoka Rybník je vybudován malý rybníček. Kolem dokola se rozprostírají většinou pole, v menší míře louky. Území přetíná místní silnice ze Starojické Lhoty do Hůrky a panelová lesní cesta nad potokem Rybník. Zajímavým zpestřením reliéfu je několik bývalých pískoven.

Struktura lesních porostů je na území velmi rozmanitá. V údolích obou potoků, zejména však potoka Rybník, který přirozeně meandruje, jsou vyvinuta společenstva měkkého luhu. Většinou se jedná o střemchové olšiny. Ve svazích se nachází řada prameništ s jasanovými olšinami. V menší míře rostou kolem potoků vrbiny (převážně vysokokmenné), zastoupen je i topol (jde většinou o křížence velmi napadené jmelím a v současné době kácené). Na svazích jsou místy vyvinuty velmi pěkné a cenné dubohabřiny a lipové doubravy. Pěkné jsou rovněž porosty smíšených lesů s borovicí lesní a modřínem. Část původního lesa je přeměněna na kulturní smrčiny nevalné kvality. V současné době jsou starší porosty smrku mýceny a na pasekách jsou vysazovány různé dřeviny, jak listnaté, tak jehličnaté. Vtroušenými dřevinami jsou jedle, bříza, osika, jilm, javory klen, mlč i babyka, třešeň ptačí, jeřáb ptačí. Z nepůvodních dřevin byl zaznamenán pouze trnovník akát. Keřové patro, které je vyvinuto poměrně silně, je zastoupeno hlavně střemchou, bezem černým, lískou, hlohem a brslenem.

Bylinné patro je většinou bohatě vyvinuto. V části údolí Vlčnovského potoka byl zaznamenán výskyt jaterníku podléšky a dalších vzácnějších bylin jarního aspektu, také se tu nacházejí porosty devětsilu. Niva obou potoků v důsledku splavování hnojiv z polí a nedostatečného čištění odpadních vod silně zarůstá kopřivami. Šíří se rovněž křídlatka, celík kanadský a jiné invazní byliny.

Vláhové poměry jednotlivých částí území jsou velmi rozdílné. Zatímco nivy potoků a prameništ jsou podmáčené, svahy nad nimi, zejména pokud jsou obráceny ke slunci, bývají poměrně suché. Územím se dne 24. 6. 2009 prohnala blesková povodeň, jejíž následky jsou patrné dodnes. Keřové patro v měkkém luhu leží v mnoha místech vyvráceno z kořenů, všude jsou navršeny zátarasy

z připlavených větví. Splaven byl bohužel i různý odpad – barely a jiné nádoby se povalují podél obou potoků. Silné deště na jaře roku 2010 způsobily podmáčení terénu a následně se v nivě i přilehlých svazích vyvrátilo mnoho stromů. Přičteme-li k tomu téměř 3 m vysoké kopřivy a vysokostébelné trávy, byl terén v nivě místy zcela neprůchodný.

Každý mykolog ví, že pokud chce zachytit na zkoumaném území co největší počet hub, musí zahájit průzkum vzápětí po odtátí sněhu a končit na podzim s příchodem celodenních mrazů. První výprava se uskutečnila již 2. března, poslední pak 22. října 2010. Celkem bylo údolí během roku procházeno desetkrát. Kdo by si myslel, že v předjaří nelze v lese o žádnou houbu zakopnout, ten by se asi podivil, mám v terénním zápisníku zaznamenaných 62 druhů. Většinu z nich tvořily samozřejmě dřevokazné houby – choroše, kornatce a tvrdohouby. Z chorošů mne zaujala méně běžná parazitická houba ostropórka topolová (*Oxyporus populinus*), která rostla v ráně živého kmene javoru kleny. Na opadlých větvích jasanu byla pěkně vyvinuta stromata dřevomoru moravského (*Hypoxylon cercidicola*), na kmíncích bezu černého pak známé ucho Jidášovo (*Auricularia auricula-judae*) používané v čínské kuchyni. Nejpěknější z předjarních hub byl ohnivce rakouský (*Sarcoscypha austriaca*), jehož ohnivě červené plodnice rostly na zbytcích dřeva v křovinatém porostu na břehu potoka.

Jaro bylo v roce 2010 poměrně velmi chladné a deštivé, proto nálezy hub nebyly nikterak hojné. Také červencová vedra mykoflóře příliš nevyhovovala. Zlom nastal až koncem srpna a nejvíce hub bylo zaznamenáno v polovině září (157 druhů) a v říjnu (97 druhů). Také podzim byl vcelku chladný a časný příchod ranních mrazíků sezónu předčasně ukončil. Rok 2010 byl tedy v nížinách pro výskyt hub nepříliš příznivý, což mi potvrdili i místní houbaři, kteří nosili poloprázdňné košíky. Jen václavky se „vydařily“, z čehož ovšem lesníci na rozdíl od houbařů moc velkou radost neměli.

Na celém území bylo celkem zaznamenáno 357 druhů hub, což je překvapivě velké číslo. Diverzitu hub zvýšily zejména remízky a pískovny, v nichž byla nalezena řada hub, které se na ostatním území nevyskytovaly. Mohu konstatovat, že tak jako jsou tato místa útočištěm pro zvěř, jsou důležitá i pro zachování druhového bohatství hub. Některé remízky byly opravdu velmi pěkné, obzvláště ty s duby, břízami a osikami, jiné však měly charakter spíše ruderální a oplývaly odpadky všeho druhu, což nesvědčí o dobrém vztahu k přírodě. Smutný byl pohled na střepy, rezavé plechovky a plasty těsně vedle krmelce.

Remízek – odpadky poblíž krmelce zvěři ani houbám příliš neprospějí.

Také se mi nelíbilo zavážení meandrů potoka Rybník stavebním odpadem. Možná, že příští povodeň bude ještě horší...

Srovnáme-li výsledky průzkumu hub v údolí potoka Rybník s výsledky v Hrabětickém lese (v roce 2009), jsou velmi obdobné jak počtem druhů tak procentuelním zastoupením jednotlivých trofických skupin hub.

Nejvyšší počet tvořily houby saprofytické (hniložijné) – 66,4 %. Jsou to houby, které rozkládají odumřelou organickou hmotu, dřevo, listí, jehličí, byliny, staré plodnice hub, trus zvěře apod. Ve sledovaném území je dostatek tlejících organických zbytků, které tyto houby mohou přeměnit na humus a přispět tak ke zvýšení obsahu živin v půdě. Nejvíce padlých kmenů a tlejících větví se nalézají v nivách potoků, což je důsledek povodní a podmáčení stromů vlivem dlouhotrvajících dešťů.

Další významnou skupinou hub jsou houby mykorrhizní, které žijí v symbióze s dřevinami a bylinami. Tvořily celou čtvrtinu – 25,5 %, což dokládá, že dřeviny v lese mají pro svou výživu zaručen přísun dusíku a stopových prvků. Nejvíce mykorrhizních druhů bylo zaznamenáno v mladých výsadbách dubu i v dubohabřinách a lipových doubravách a také, jak již bylo uvedeno, v některých remízích a pískovnách.

Co se týče hub parazitických a saproparazitických, vyskytují se v míře přiměřené – 8,1 %, a to hlavně na starých stromech. Větší výskyt byl zaznamenán pouze u václavky hlíznaté (*Armillaria gilliana*). Ta byla nalezena zejména na listnácích v nivě potoků, které byly stresovány resp. poraněny při povodních. Tento druh napadá v nížinách i jehličnany a také byl na území zaznamenán ve smrkových výsadbách.

Lignikolní houby, tj. houby vázané na dřevo, tvořily počtem 158 druhů 44,3 % z celkového výčtu. Tento poměrně vysoký počet se odvíjí od dostatku dřevní hmoty, ať již v podobě mohutných pařezů, padlých stromů, odumřelých větví, či zbytků dřeva

po kácení, prořezávkách, nebo mohutných živých stromů napadených parazitickými houbami.

Velmi zajímavá je skutečnost, že vzácných druhů hub bylo na území objeveno daleko více než v Hrabětickém lese. Přičítám to větší diverzitě biotopů, ale také možná sehrál svoji roli i průběh počasí během roku, protože na celém území ČR došlo v roce 2010 k významným nálezům i těch nejvzácnějších druhů hub. Dle Červeného seznamu hub ČR (Holec & Beran) se na území vyskytuje 15 vzácných druhů hub, z toho:

Ohrožený druh (EN – endangered) – 9 druhů

- Amanita ceciliae* (muchomůrka šupinatá)
- Cortinarius helvelloides* (pavučinec chřapáčovitý)
- Cortinarius orellanus* (pavučinec plyšový)
- Entoloma juncinum* (závojenka sítinová)
- Hygrophorus hedrychii* (šřavnatka Hedrychova)
- Lepiota oreadiformis* (bedla špičkovitá)
- Polyporus alveolarius* (choroš voštinovitý)
- Russula brunneoviolacea* (holubinka hnědofialová)
- Russula decipiens* (holubinka hájová)

Téměř ohrožený druh (NT – near threatened) – 5 druhů

- Aleuria aurantia* (mísenka oranžová)
- Cudoniella clavus* (vodnička potoční)
- Lyophyllum rancidum* (líha smrdutá)
- Mutinus caninus* (psivka obecná)
- Phyllostopsis nidulans* (hlíva hnízdovitá)

Druh vzácný, ale s nedostatečnými informacemi z hlediska jeho ohrožení

- (DD - Data deficient) – 1 druh
- Typhula uncialis* (paluška palcovitá)

Nejcennějšími místy zájmového území kolem potoka Rybník z mykologického hlediska jsou:

- svahové porosty nad potoky, zejména dubohabřiny a lipové doubravy nad Vlčnovským potokem
- měkký luh v nivách obou potoků a prameništní olšina ve svazích nad nimi
- náletové porosty v některých remízích, zejména březové a osikové hájky

Komentáře k vzácnějším druhům hub

a) druhy z Červeného seznamu makromycetů ČR

1. *Aleuria aurantia* (mísenka oranžová) NT

Nápadné oranžové mističky vyrůstaly přímo na vlhčí hlinité lesní cestě v údolí potoka Rybník. Tato houba je zaznamenána i v nedaleké CHKO Poodří a ve vlhčích letech bývá nacházena pravidelně. Foto viz barevná příloha.

2. *Amanita ceciliae* (muchomůrka šupinatá) EN

Statná muchomůrka s nápadnými tmavými šupinami na klobouku rostla pod lípou poblíž rybníčku v údolí Vlčnovského potoka. Je známa i z CHKO

Poodří, a to z hráze Velkého Bědného rybníka u Studénky.

3. *Cortinarius helvelloides* (pavučinec chřapáčovitý) EN

Mykorrhizní druh vyskytující se ve vlhčím prostředí olšin. Houba rostla v údolí meandrujícího potoka Rybník pod olší šedou i lepkavou.

4. *Cortinarius orellanus* (pavučinec plyšový) EN

Mykorrhizní symbiont dubu a buku rostoucí v teplejších oblastech, zejména na sušších půdách. Nápadně živě oranžovohnědě zbarvený pavučinec rostl na výslunné stráni s mladou výsadbou dubů v polštářích mechu. Tento druh je na severní Moravě a ve Slezsku opravdu velmi vzácný.

Pozor na pavučinec plyšový, je to smrtelně jedovatá houba!

5. *Cudoniella clavus* (vodnička potoční) NT

Saprotrof rostoucí na větévkách ležících v čisté prameniité vodě. Tato zajímavá houba byla nalezena brzy zjara v prameništní olšině ve svahu nad potokem Rybník. Foto viz barevná příloha.

6. *Entoloma juncinum* (závojenka sítinová) EN

Drobnější saprotrofní druh roste nehojně ve vlhčích místech listnatých lesů. Je známa např. z NPR Žebračka u Přerova, dále z Litovelského Pomoraví. Rostla v jednom z remízků na vlhké zemi pod listnáči.

7. *Hygrophorus hedrychii* (šťavnatka Hedrychova) EN

Mykorrhizní symbiont břízy roste většinou v náletových porostech a na okrajích lesů. Houba byla nalezena na okraji listnatého lesa s přítomností břízy v opadu a řídké trávě.

8. *Lepiota oreadiformis* (bedla špičkovitá) EN

Saprotrof rostoucí na výslunných (xerothermních) nelesních stanovištích. Zajímavý druh rostl na okraji bývalé pískovny v nízké trávě. Houba je známá hlavně z jižní Moravy a Českého krasu.

9. *Lyophyllum rancidum* (líha smrdutá) NT

Saprotrof rostoucí v opadu listnatých i smíšených lesů. Houba byla nalezena ve starší dubohabřině a je zaznamenána i v CHKO Poodří.

10. *Mutinus caninus* (psivka obecná) NT

Saprotrof rostoucí na silně zetlelém dřevu v lesích všeho druhu. Tato břichatkovitá houba podobná hadovce smrduté byla nalezena ve smíšeném lese na svahu nad potokem Rybník.

11. *Phyllotopsis nidulans* (hlíva hnízdovitá) NT

Saprotrof rostoucí na tlejícím dřevu ve vyšším stupni rozkladu. Houba rostla ve velkém množství plodnic na padlém kmenu topolu v nivě Vlčnovského potoka již brzy zjara. Tento zajímavý druh je znám i z PP Turkov a PR Černý les u Šilheřovic. Všechny nálezy z nižších poloh byly učiněny v chladnější polovině roku. Foto viz barevná příloha.

12. *Polyporus alveolaris* (choroš voštinovitý) EN

Saprotrof rostoucí na opadlých větvích a ležících kmenech listnáčů, především jasanu. Houba je v nedalekém CHKO Poodří poměrně hojná. Choroš byl nalezen v údolí meandrujícího potoka Rybník na větví jasanu. Foto viz barevná příloha.

13. *Russula brunneoviolacea* (holubinka hnědofialová) EN

Mykorrhizní druh rostoucí v listnatých lesích pod duby, buky a břízami na kyselejších půdách. Tato poměrně statná holubinka byla nalezena v lipové doubravě ve svahu nad Vlčnovským potokem.

14. *Russula decipiens* (holubinka hájová) EN

Mykorrhizní druh rostoucí v travnatých listnatých lesích pod duby, habry, občas i buky. Tato silně palčivá holubinka byla nalezena v bývalé pískovně, v trávě pod dubem. Houba se vyskytuje i v CHKO Poodří na hrázích rybníků, zaznamenána byla i v PR Hůrka u Hranic.

15. *Typhula uncialis* (paluška palcovitá) DD

Saprotrof rostoucí na tlejících lodyhách devětsilu. Tato drobná bílá kyjovitá houbička rostla v porostech devětsilu u Vlčnovského potoka. Je známa i z několika míst CHKO Poodří (NPR Polanská niva, Nový rybník u Nové Horky).

b) další vzácné a zajímavé druhy hub

16. *Aurantioporus fissilis* (bělochoroš jabloňový)

Vzácný saprofytický druh byl objeven v remízku na zlomeném kmene Populus tremula. Nálezy tohoto druhu nejsou nijak hojné, zaznamenán byl např. na bříze v PP Turkov, na jírovci mađalu v dobroslavickém parku, na jasanu v PR Rezavka.

17. *Helvella ephippium* (chřapáč sedlovitý)

Vzácnější vřeckatá houba byla nalezena na kamenitém svahu přímo vedle panelové cesty v listnatém lese nad potokem Rybník.

18. *Onnia triqueter* (dubkatec borový)

Parazitický druh rostl na živém kmene borovice lesní ve svahu nad potokem Rybník. Tato houba je běžnější na jižní Moravě, kde jsou porosty borovic mnohem rozsáhlejší.

19. *Phylloporus pelletieri* (lupenopórka červenozlutá).

Nehojný mykorrhizní druh nalezený v lipové doubravě na svahu nad Vlčnovským potokem. Tato

Chřapáč sedlovitý – nepříliš hojná houba našich lesů.

houba je na Ostravsku poměrně vzácná, známy jsou nálezy z roku 1998 v přírodní památce Turkov a přírodní památce Štěpán, v obou případech z hrází pod duby a lískami. Foto viz barevná příloha.

20. *Rhodocybe popinalis* (rudoušek rozpraskaný)

Zajímavý druh roste v mladé smrčině v silné vrstvě jehličí. Nálezy tohoto druhu nejsou nikterak hojné. Je znám z haldy Lučina ve Slezské Ostravě, jinak roste nehojně v borových lesích jižní Moravy.

21. *Sarcoscypha austriaca* (ohnivec rakouský).

Ohnivě červeně zbarvený druh roste již v předjaří na tlejících větvích listnáčů na břehu potoka Rybník. Jde o druh, který se rozšířil po celém Poodří po katastrofální povodni v roce 1997, kdy bylo připraveno mnoho vhodného dřevního substrátu. Foto viz barevná příloha.

Rozbor fruktifikace hub v jednotlivých biotopech

Smrčiny

Kulturní smrčina je v současné době zastoupena na mnoha plochách, kde nahradila původní porosty. Bohužel platí totéž co pro Hrabětický les – smrčiny v nízkých polohách neprospívají a jsou napadány kůrovcem a dřevokaznými houbami, takže jejich stav je neuspokojivý. V současné době probíhá mýcení a výsadba jiných dřevin. Musím ovšem vytknout lesní správě, že nad jednou z bývalých pískoven je kromě borovice vysázen opět smrk, což považuji za naprosto nevhodné.

Vysokokmenné porosty smrku jsou převážně zarostlé bylinami a ostružiníkem, zatímco mladší výsadby jsou příliš husté. Bylo v nich nalezeno velmi málo mykorhizních druhů. Z běžných druhů jsou to zejména hřibovité houby – hřib žlučový (*Tylopus felleus*), hřib hnědý (*Xerocomus badius*), hřib peprný (*Chalciporus piperatus*), dále muchomůrky červená (*Amanita muscaria*), růžovka (*Amanita rubescens*) a žlutoolivová (*Amanita umbrinolutea*), holubinka hlínožlutá (*Russula ochroleuca*), štavnatka tečkovaná (*Hygrophorus pustulatus*), lakovka statná (*Laccaria proxima*), ryzec příjemný (*Lactarius mitissimus*), ryzec liškový (*Lactarius tabidus*).

Smrčiny hostí hojný počet saprofytických druhů. Běžné jsou penízovka máslová (*Rhodocollybia butyracea*), lištička pomerančová (*Hygrophoropsis aurantiaca*), bedla červenající (*Macrolepiota rhacodes*), strmělka moučná (*Clitocybe ditopus*). Na smrkových šiškách se vyvíjí brzy zjara penízovka smrková (*Strobilurus esculentus*). Na tlejících větvích a dřevu jsou běžné bělochoroš modrý (*Postia caesia*), krásnorůžek lepkavý (*Calocera viscosa*), černorosol smrkový (*Exidia pithya*), jehož foto najdete v barevné příloze aj. Na rozkládajících se pařezech smrku se vyvíjí řada dalších saprotrofních druhů hub. Zaznamenan byl bělochoroš mléčný (*Postia lactea*) a bělochoroš pýchavkovitý (*Postia ptychogaster*), šupinovka pařezová (*Gymnopilus penetrans*), rosolozub huspenitý (*Pseudohydnum gelatinosum*).

Hořké plodnice šupinovky pařezové se k jídlu rozhodně nehodí.

Nejnebezpečnějším parazitem smrku je, jak již bylo řečeno, václavka smrková (*Armillaria ostoyae*), v nižších polohách se k ní přidává i václavka hlíznatá (*Armillaria gallica*). Další parazitické houby už nebyly zaznamenány v takové míře. Jsou to zejména kořenovník smrkový (*Heterobasidion parviporus*) a bělochoroš hořký (*Postia stiptica*).

Mladé výsadby smrku jsou velmi husté a v jejich opadu se daří spíše saprotrofním houbám. V jehličí tu rostla celá řada zajímavých druhů helmovek, např. krásně zbarvená helmovka zlatobřítá (*Mycena aurantiomarginata*) a helmovka kuželovitá (*Mycena*

metata), jejíž foto je v barevné příloze. V mechu a jehličí fruktifikovala např. strmělka libovonná (*Clitocybe fragrans*), pečárka lesní (*Agaricus silvaticus*), tisíce plodnic drobné špičky provrtané (*Marasmiellus perforans*) a špičky žíněné (*Setulipes androsaceus*) a mnoho dalších saprofytů specializovaných na tento substrát. Nejvzácnějším z nich byl bezesporu **rudoušek rozpraskaný** (*Rhodocybe popinalis*).

Bory

Z mykorrhizních druhů byl zaznamenán pouze pestřec obecný (*Scleroderma citrinum*).

Saprofytické druhy na opadlých větvích borovice reprezentoval běžný pevník krvavějící (*Stereum sanguinolentum*). V opadu borovic rostla penízovka skvrnitá (*Rhodocollybia maculata*), na šiškách byla přítomna penízovka provázková (*Strobilurus stephanocystis*). Parazity borovice se podařilo také objevit; vyskytl se tu nebezpečný parazit bází jehličnanů hnědák Schweinitzův (*Phaeolus schweinitzii*) a vzácný druh **důbkatec borový** (*Onnia triqueter*) na poraněném kmeni živého stromu. (Pozn.: vzácnější druhy hub jsou zvýrazněny.)

Běžný pestřec obecný se pyšní výraznou strukturou povrchu plodnice.

Dubohabřiny a lipové doubravy

Tyto biotopy oplývaly v roce 2010 mykorrhizními houbami. Mezi hříbovitými houbami zaujal hřib modračka (*Boletus pulverulentus*), hřib červený (*Xerocomus rubellus*), jehož foto je v barevné příloze, a nehojná **lupenopórka červenožlutá** (*Phylloporus pelletieri*), kterou by běžný houbař mezi hříby rozhodně nezařadil. Má totiž tak protáhlé póry, že vypadají jako lupeny.

Z dalších hub tu rostla celá plejáda běžných druhů holubinek a ryzců, vzácnější je **holubinka hnědofialová** (*Russula brunneoviolacea*) a **holubinka hájová** (*Russula decipiens*) a ryzec klamný (*Lactarius*

Holubinka sličná zaujme krásným zbarvením a tvrdostí, chutí však nevyzniká.

decipiens). Jasně červenou barvou se pyšní holubinka sličná (*Russula lepida*).

Na výslunné stráni nad Vlčnovským potokem byla zaznamenána celá řada pavučinců, např. pavučinec nevlídný (*Cortinarius torvus*), pavučinec dubový (*Cortinarius quercetorum*) a také vzácný smrtelně jedovatý **pavučinec plyšový** (*Cortinarius orellanus*). Rostla tu i muchomůrka zelená (*Amanita phalloides*) a poblíž rybníčku vzácná **muchomůrka šupinatá** (*Amanita ceciliae*). Mezi prudce jedovaté houby patří i muchomůrka pošvatá (*Amanita vaginata*), která však není přísně vázána na tento biotop. V mladé dubině se vyskytovaly podzemní houby jelenky drsné (*Elaphomyces muricatus* f. *variegatus*), na nichž pak na podzim vyrostlo množství housenic cizopasných (*Cordyceps ophioglossoides*). Pěkným nálezem byla i vřeckatá houba ouško kornoutovité (*Otidea onotica*).

Vcelku hojná byla v tlejícím opadu drobná pečárka odlišná (*Agaricus semotus*) a její statnější příbuzná pečárka lesomilná (*Agaricus silvicola*), vzácněji se vyskytuje i pečárka ovčí (*Agaricus arvensis*), hojně byly různé druhy strmělek včetně jedovatých bíle zbarvených, jako jsou strmělka listomilná (*Clitocybe phyllophila*) a strmělka vosková (*Clitocybe cerrusata*). Zajímavými nálezy jsou drobná bedla rudokořená (*Lepiota rhodorrhiza*) nebo vzácnější **líha smrdutá** (*Lyophyllum rancidum*). Na tlejících listech dubu byla zaznamenána drobná helmovka deskovitá (*Mycena stylobates*), zatímco tlející pařezy dubu byly obsypány trsy helmovky leponohé (*Mycena inclinata*).

Mezi parazitickými druhy hub se nehojně vyskytovaly běžné druhy jako ohňovec statný (*Phellinus robustus*), sírovec žlutooranžový (*Laetiporus sulphureus*) – oba druhy na dubu, zatímco na lípě byla ojedinele zaznamenána spálenka skořepatá (*Ustulina deusta*). Problémem byl v roce 2010 silný výskyt padlí dubového (*Microsphaera alphitoides*) na mladých letorostech dubu.

Olšiny, střemchové jaseniny, vrbiny

Olšiny jsou vyvinuty v údolích kolem obou potočků a také na prameništích. Parazitickými houbami na olších jsou nejčastěji rezavec lesknavý (*Inonotus radiatus*) a troudnatec pásovaný (*Fomitopsis pinicola*), nalezena však byla i václavka hlíznatá (*Armillaria gallica*). Ze vzácnějších saprofytů byla nalezena **vodnička potoční** (*Cudoniella clavus*) na větvičkách v prameništi. K mykorhizním houbám pod olšemi patřily hojné kržatky (*Alnicola*), také ryzec olšový (*Lactarius obscuratus*) a ryzec čiřkovitý (*Lactarius omphaliformis*), nalezen byl i vzácný **pavučinec chřápáčovitý** (*Cortinarius helvelloides*) a nehojná lakovka zkroucená (*Laccaria tortilis*).

Parazitickým druhem, který se na letorostech jasanu v poslední době šíří, je voskovička bělavá (*Hymenoscyphus albidus*). Její imperfektní stadium *Chalara fraxinea* působí chřadnutí a předčasné opadávání listů. Ze saprofytů stojí za zmínku nálezy vzácnějšího **choroše voštinovitého** (*Polyporus alveolaris*), nehojný je i dřevomor moravský (*Hypoxylon cercidicola*), jinak se na opadlých větvích jasanů vyskytují běžné druhy jako např. kornatka jasanová (*Peniophora limitata*) nebo kostrovka polokloboukatá (*Skeletocutis nivea*). Ve vlhčí jasenině rostla již v květnu pečárka letní (*Agaricus aestivalis* var. *vernalis*).

Na střemchách rostla začátkem března chladnomilná hlíva ústříčná (*Pleurotus ostreatus*), v opadu se vyskytovala nehojná vřeckatá houba ohnivec rakouský (*Sarcoscypha austriaca*).

Nejhojnějším parazitem stromových vrb je běžný ohňovec obecný (*Phellinus igniarius*), zaznamenaný byl i ohňovec tečkovaný (*Phellinus punctatus*), ten je však ve sledovaném území hojnější na keřových vrbách (viz foto v barevné příloze). Ze saprofytů se na odumřelých vrbových větvích vyvíjí tvrdohouba korovitka vakovitá (*Diatrype bullata*), na kmenech pak je častý sítkovec načervenalý (*Daedaleopsis confragosa*). Mykorhizní houby nebyly pod vrbami objeveny.

Náletové porosty v pískovných, remízích a na okrajích lesů

V těchto biotopech se vyskytovala řada mykorhizních druhů, nejhojnějšími byly slzivky (*Hebeloma*), pavučince (*Cortinarius*), z nichž nejzajímavějším byl pavučinec bělofialový (*C. alboviolaceus*) a pavučinec plstnatý (*Cortinarius hemitrichus*). Nejvzácnějším nálezem pod břízou byla ovšem **šťavnatka Hedrychova** (*Hygrophorus hedrychii*). Houbaře určitě potěšily nálezy kozáků a křemenáčů (*Leccinum*) pod břízami a osikami. Ze saprofytů zaujal nálezy **bělochoroše jabloňového** (*Aurantioporus fissilis*) na zlomeném kmene topolu osiky a nehojně křehutky čokoládové (*Psathyrella spadicea*) v odumřelé části báze živého kmene břízy (foto v barevné příloze). Vzácnější byla **závojenka sítinová** (*Entoloma juncinum*) na vlhké zemi mezi bylinami, nehojná je též štítovka šedo-hnědá (*Pluteus cinereofuscus*) rostoucí na zbytcích

dřeva. Paraziticky se na bříze vyskytoval běžný březovník obecný (*Piptoporus betulinus*), zaznamenaná byla i nehojná šupinovka zlatožlutá (*Pholiota limonella*). Na javoru klenu cizopasila nepříliš hojná houba ostropórka topolová (*Oxyporus populinus*).

Keřové porosty

Na bezu černém rostly běžné druhy saprofytů – ucho Jidášovo (*Auricularia auricula-judae*) a kornatec bezový (*Hyphoderma sambucina*). Lískové keře hostily polštářnatku bradavčitou (*Diatrypella verruciformis*), paraziticky na nich rostl ohňovec tečkovaný (*Phellinus punctatus*). Mykoflóra keřových vrb je prakticky stejná jako u vrb stromových, která je popsána výše (až na absenci ohňovce obecného).

Porosty bylin

Pod devětsily v údolí Vlčnovského potoka byla nejvzácnějším nálezem **paluška palcovitá** (*Typhula uncialis*) rostoucí na tlejících lodyhách devětsilu. Hojně se vyskytovaly drobné vřeckaté houby kosmatky (*Scutellinia*). Plantáže kopřiv v nivách potoků i kolem remízků hostily na odumřelých lodyhách řadu drobných vřeckatých hub. Na zbytcích trávy rostl běžný slzečník žlutkový (*Bolbitius vitellinus*), méně časté byly křehutičky (*Psilocybe inquilina*). V porostech trávy se vyskytovala čepičatka Atkinsonova (*Galerina atkinsoniana*), dále plešivka dlabaná (*Handkea utriformis*) a plešivka palicovitá (*Handkea excipuliformis*), brzy zjara byla nalezena i oblíbená konzumní houba čirůvka májovka (*Calocybe gambosa*). Velmi vzácným nálezem v travnatém okraji bývalé pískovny byla teplomilná **bedla špičkovitá** (*Lepiota marasmioides*). Na bylinách byly nalezeny i parazitické druhy hub, např. rez vonná (*Puccinia punctiformis*) na pcháči osetu a rez orsejová (*Uromyces ficariae*) na listech orseje jarní.

Spáleníště

Rok 2010 byl velmi vlhký a poměrně chladný s malým počtem slunečných dní. Pro růst hub na spáleníštích panovaly ideální podmínky. V území se však čerstvých spáleníšť vyskytovalo poměrně málo. Z druhů vázaných na ohořelé dřevo tu byly k vidění hnojník bradavkatý (*Coprinus angulatus*), penízovka spáleníštní (*Lyophyllum anthracophilum*), kalichovka spáleníštní (*Myxomphalia maura*) a šupinovka uhelná (*Pholiota highlandensis*).

Trus zvěře

Tento substrát hostil běžné druhy koprofilních hub. Méně hojnou byla vřeckatá houba *Fimaria theioleuca* na srncím trsu.

Jmelí

Na tomto neobvyklém substrátu byla nalezena rážovka rumělková (*Nectria cinnabarina*), která je jinak zcela běžná na odumírajících větvích různých listnáčů.

Údolí potoka Rybník a Vlčnovského potoka byla shledána po mykologické stránce lokalitou velmi zajímavou. Určitě i v dalších letech bude možno na území pozorovat vzácné druhy hub. Nebezpečím jsou tendence zavážet bývalé pískovny, remízky a také meandry potoků odpadky všeho druhu. V jednom z remízků se v těsné blízkosti krmelce povaluje spousta stěpů, plechovek a jiného pro zvěř nebezpečného odpadu. Neměli bychom se

k přírodě chovat macešsky, nebo nám to jednoho krásného dne vrátí i s úroky!

Literatura

Holec J. & Beran M. [eds.] (2006): Červený seznam hub (makromycetů) České republiky. – Příroda, Praha, 24: 1–282.

Helena Deckerová

Kontakt: O. Jeremiáše 1932/12,
708 00 Ostrava-Poruba, tel.: 723 836 406

Ledňáčci na Odře

Michal Gruchala (text a foto)

Nepříliš radostný byl dnešní návrat k řece Odře. Vysoké hlinité břehy sloužící k hnízdění ledňáčků byly na několika místech silně poničeny. Loňská jarní vysoká voda se prohnala korytem a nechala zde ničivé následky. Síla vody břehy nekompromisně podemílá a postupně z nich odkrajuje půdu i se stromy zpevňujícími břeh. Nakonec se celý strom i s mohutným kořenovým balem zvrátí do řečiště. Voda se tu prohnala v době hnízdění a je jasné, že ledňáčci nezůstali ušetřeni. Starší nory byly odkryty až po hnízdní dutinu. Tak jsem si mohl alespoň

se smutkem prohlédnout, jak vlastně ledňáčci noru vystylají. V minulých letech tu bývala početná kolonie a dnes mne tu vítal jen jeden párek ledňáčků. Já jen v duchu doufal, že jich snad přežilo více. Později obhlédnu ještě další úseky břehů a snad se dopátrám dalších párů.

Dnes jsem již kolem páté ráno zasedl do krytu s přáním, abych je po dlouhé době s východem slunce zase spatřil. Musím však vyčkat na dostatek světla pro fotografování, a tak usedám do rybářského křesílka. V klidu si můžu na hodinku zdřímnout. Je velmi chladno, a proto se celý zahaluji do starého spacáku. Proud řeky šumí jen metr ode mne a oči se rychle zavírají... V takových chvílích vzpomínám na začátky a na moje první setkání s ledňáčkem. Je to již několik let nazpět, ale v paměti zůstanou i úplné drobnosti. Ono se řekne, půjdu si vyfotit ledňáčka. Ale jak na něj, vždyť člověk je rád, pokud ho alespoň na vteřinu zahlédne, jak prolétá velikou rychlostí okolo.

A tak nějak to začalo. Nejdříve studuji podrobně vše ze života ledňáčka. Bez těchto informací bych se nikdy nedostal ani o krok dopředu. Zjistit, kde žije, kde loví a kde s oblibou vysedává. Byl jsem u Odry téměř denně. Občas jsem ho zahlédl, jak prolétá kolem. Zdálo se, že v jeho letech je jakási pravidelnost a že letí někam na své oblíbené místo. Nakonec jsem objevil suchou větev trčící ze břehu nad hladinu řeky. Tak tady sedává, vše jasně dokazují stříkance trusu v okolí větve. Sem se vrací, možná tu i loví... Konečně, říkám si, jsem velmi blízko. Vyčkávám poblíž tohoto místa, ale na druhém břehu, abych jej hned nevyplašil. Dokonce jsem si tu zbudoval z větví vrby fotografický kryt. Hlavně nic neponechat náhodě, vše musí být dokonale připraveno a promyšleno. Usedám do krytu a netrpělivě vyčkávám. Po nějaké době opravdu přilétá a mně se podaří udělat rychle několik záběrů ledňáčka. Je to sameček, podle černého zbarvení zobáku. Moje radost je obrovská, tak přece se mi ho podařilo vyfotit. Mno, vyfotit... Je to jen malá modrooranžová tečka kdesi uprostřed fotky, navíc ztracená ve změti větviček a kořenů. Ale mám ho. Hrdě doma ukazuji své první foto ledňáčka. Tak, a teď teprve může začít to pravé fotografování.

Od té doby jsem postavil v okolí Odry několik fotografických krytů – tam, kde jsem předpokládal, že se ledňáček bude zastavovat. Dával jsem si záležet, aby kryt splynul s přírodou a zůstal tak utajen okolujícími lidmi. A taky, aby do něj nebylo vidět. Ledňáčci mají vynikající zrak, což se později mnohokrát potvrdilo. Jeden kryt jsem zbudoval přímo v korytě řeky na kamenitém břehu. Ale pohodlný opravdu nebyl. Chtěl jsem být s fotoaparátom co nejnižší, z mírného pohledu vznikají totiž ty nejlepší záběry. Kryt byl nízký, pouze na ležení, a tak jsem si připadal jako jezevec, který se souká do své nory. Ale právě tady se mi podařilo několik skvělých záběrů. Kdesi v dálce slyším typické pískání ledňáčka a za tři, čtyři vteřiny už sedí na suché větvi před mým krytem. Počkám, až se větvička přestane houpat a dělám první záběr. Ledňáček sedí na větvičce, zobáčkem si čistí nádherně modré peří a to vše necelé čtyři metry ode mne. Je to nádherná podívaná a říkám si, že tohle by lidé měli vidět. Ta neskutečná nádhera vrcholí ve chvíli, kdy se mi před objektivem objevují ledňáčci dva. Je to pár, oba sedí od sebe pár centimetrů a vesele na sebe volají táhlým pískáním. Téměř se slzami v očích mačkám spoušť a zvětčuji tu nezapomenutelnou chvíli. Plný dojetí se vracím domů a cestou mi několikrát bleskla myšlenka o tom, jak krásně se mi odměnili za moji trpělivost. Na tuhle chvíli vzpomínám nejraději.

Takových okamžiků od té doby nebylo mnoho. Fotograficky ale bylo stále co zlepšovat. A člověk

se stále učí, že i při fotografování přírody se dá mnoho věcí ovlivnit a připravit. Třeba pozadí fotografie. Plochu za ledňáčkem vybrat tak, aby na fotce nic nerušilo. Nebo vyměnit odsedací větev za jinou, více fotogenický kus kořenu. Když víte jak na to, ledňáček vám sedne na cokoli. Však mi o tom kdysi rybáři několikrát vyprávěli, že jim sedl na špičku udice trčící nad hladinou. Tenkrát jsem tomu věřil nevěřil, rybářská latina, to už je pojem. A ono to určitě možné je. V místech, kde se ledňáček setkává s rybáři pravidelně, si navzájem téměř nevadí.

Tady to bylo trochu jiné. Ledňáček byl malinko ostražitější. Reagoval na cvakání fotoaparátu a po chvíli se začal dívat přesně mým směrem. Mezi krytem a vysunutým objektivem někdy zůstala malá škvírka. Domnívám se, že tak viděl dovnitř a někdy koukal tak upřeně, že jsem si říkal, že snad vidí přes objektiv i moje oko.

V současnosti používám pro fotografování větší druhů ptáků přenosný fotografický kryt. Je to v podstatě maskovaný stan bez podlahy. Výhodou je pružinová rychloskládací konstrukce, kdy je celý kryt připraven k akci během pár vteřin. Můžeme jej případně domaskovat nějakou větví s listím. Potisk stanu je v tzv. 3D provedení a vše působí naprosto přirozeně. Ledňáček nic netuše sedá i na stan samotný, naprosto jej nic neruší. Jediným problémem je potom příliš nízká vzdálenost, naprosto nevhodná pro připravený teleobjektiv. Jsem rád, že již nemusím pracně budovat kryty z větví a vrbového proutí

a následně vše domaskovávat. Vlastně všechny moje takto vybudované kryty dříve či později vzala s sebou velká voda. Jejich životnost tak byla maximálně jednu sezónu a na jaře bylo nutné zbudovat kryt nový. Když se mne někdo zeptá, kde mám umístěny svoje kryty, obvykle s nadsázkou říkám, že jsou již delší dobu v Polsku.

Za ledňáčky se vydávám velice rád. Vždy mne dokáží potěšit svým bleskovým přeletem nad hladinou. Jejich pozorování při koupání v proudu vody nebo rybolov je pak skutečným zážitkem. Střemhlav se vrhne pod hladinu a již vylétá z vody s rybkou v zobáčku. Usedá na svou oblíbenou větev a rybkou se snaží omráčit silným klepnutím o větev. Tu poté, hlavou napřed, celou najednou pozře, nebo ji odlétá předat samičce s mláďaty. Nato ihned odlétá znovu lovit. Potravu loví nejčastěji v mělkých tůňkách. V období dešťů, kdy je voda kalná unášenou zeminou, odlétá lovit na okolní rybníky.

Jejich oblíbená loviště jsou také na starých mlýnských náhonech přímo ve městech. Tam je občas zahlédnu, ale rád tomu příliš nejsem. Pohled samotný na ně mne samozřejmě velmi potěší. Když si ale uvědomím, jak probíhá jejich nízký, přímočarý přelet za potravou přes blízkou silnici, nemám z jejich cestování příliš dobrý pocit. Takto objevila kamarádka fotografka Verony, sraženého ledňáčka právě na této cestě. Myslím, že to bylo v zimě

a ledňáček zalétal od zamrzlého toku Odry právě přes silnici k rybníkům. Tam potravu najdou vždy, neboť u propustí vody z jednoho rybníka do druhého hladina vlivem bublající vody nezamrzne. Tady pak sedávají na spadáných větvích ve vodě nebo na dlouhých stvolech orobinců.

Zajímavostí zůstává fakt, že někteří ledňáčci odlétají za teplem a část z nich zimuje v domácím prostředí. O to radostnější bývá jejich návrat na rodnou řeku brzy na jaře. Pokud se tady najednou sejdou rodičové i s loňskými mladými, bývá zde velice živo. Jejich radost z návratu z nich doslova číší, bleskově prolétají nad hladinou podél toku a neustále pískají a štěbetají. To je nejkrásnější doba na toku Odry. Hledají se páry, probíhají námluvy a k tomu patří vyhledávání vhodných míst pro letošní hnízdění. Tady sameček usedá na suchou větev. V zobáčku přinesl samičce velikou rybkou a nabízí ji družce jako svatební dar...

Píípíp, píípíp... Z polospánku mne probouzí radostné pískání a kolem krytu si to prosvítí plnou rychlostí mladý pár ledňáčků. Usedají na vrbu jen několik metrů ode mne. Mám z nich velikou radost a dívám se okýnkem krytu na tu nádheru. Je půl šesté ráno. Na fotografování je však stále velmi málo světla. Vyčkávám, trpělivost je nejdůležitější zbraní fotolovce. Kolem půl osmé pořizuji první záběry. S velikou radostí v duši, že je zase po dlouhé době vidím a že mi bylo dopřáno je takhle z blízka pozorovat a fotografovat. Po chvíli přepínám nastavení fotoaparátu na natáčení videa. Kratičké záznamy snad jednou spojím dohromady a obrázky nechám obživnout...

Vydržel jsem tam ve společnosti tyrkysového páru až do jedenácté dopolední. Plný dojmů rychle balím věci, mám jen chvíli. Než se oba vrátí s hlasitým pískotem, nebo třeba s rybkou v zobáčku usednou na svá oblíbená místa, tak nízko nad hladinou řeky Odry...

Další foto – viz barevná příloha.

Blahutovice a Dub, pravěká adresa

Aleš Knápek

Věnuji následující článek kolegovi a příteli PhDr. Emanuelu Greplovi (* 1942, † 2011), který věnoval celý svůj život archeologické a vlastivědné práci v našem regionu.

Již v roce 1927 uvedl Gustav Stumpf ve svém přehledu pravěkých nálezů Kravařska Blahutovice a Dub jako lokality velkého významu pro poznání starších dějin tohoto regionu. Ve své stati shrnul výsledky práce několika badatelů, a ačkoli se od jeho časů rozsah nálezů příliš nerozšířil, zůstává tento prostor jedním z nejzajímavějších archeologických nalezišť v Poodří.

Dnešní obec Blahutovice je situována na jižním resp. jihovýchodním svahu Blahutovického kopce (319 m n. m.). Ves samotná je stejně jako sousední Dub produktem středověké kolonizace Poodří, ale výhodné polohy využívalo také několik osad již v pravěku. Co do počtu lokalit na tak malém prostoru patří Blahutovice a Dub k největším archeologickým nalezištím v Poodří.

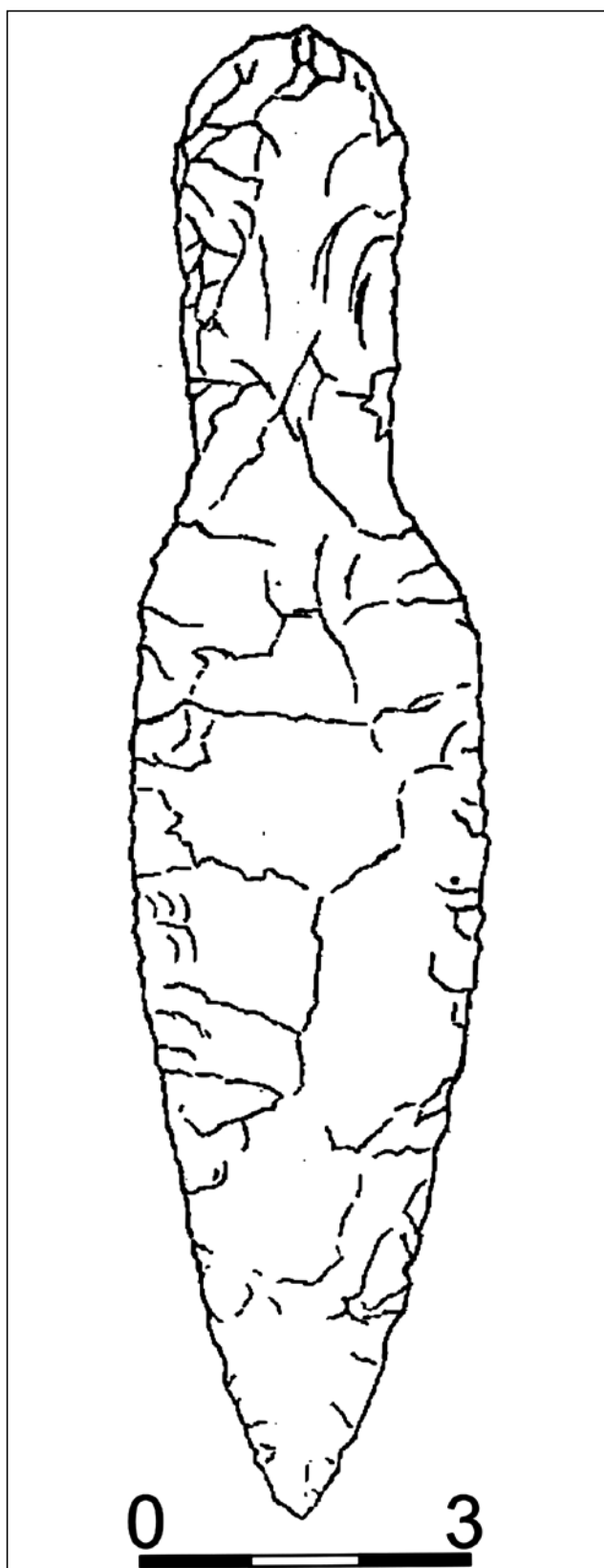
Každá mince má ale dvě strany. K prvním nálezům pravěkých artefaktů zde došlo „bohužel“ již koncem 19. století. Později proslulý badatel K. J. Maška zde prováděl výkopy v roce 1888 a kopali či sbírali zde i další vlastivědní nadšenci (S. Weigel;

v r. 1908 „u mlýna“ Hausotter ad.). Nálezové okolnosti z tohoto období, ale také nalezené předměty, jsou často bohužel nejasné či přímo nezjistitelné. Všichni zmínění badatelé však zanechali alespoň publikace či zmínky o svých výsledcích. Malá část nálezů je uložena v Muzeu Novojičínska (dále MNJ) a další Moravském Zemském muzeu v Brně (dále MZM), kde se jich ovšem část ztratila již počátkem 20. stol. (Stumpf 1927). Celkem můžeme dnes v okolí Blahutovic více či méně přesně určit tři resp. čtyři polohy osídlené v různých obdobích pravěku, s tím že některé z nich byly využity vícekrát. Od roku 1888 známou lokalitou je trať „Zadní pole“ (Hinterfelde) ležící západně od Blahutovic nedaleko místa zvaného Ungarngraben, což bylo označení prostoru pramenné vidlice bezejmenného přítoku Lučického potoka. Maška zde našel „střepiny rázu nejprimitivnějšího“, na stovku pazourkových čepelí (dnes v MZM), tři kamenné sekery a sekeromlat. Nálezy zařadil do neolitu: „Naleziště celkem chudé zařaditi dlužno do mladší doby kamenné“ (Maška 1898, 40). Prokopané objekty mohly náležet kultuře s lineární keramikou. Střepový materiál se ale nedochoval a několik kusů uložených v MZM náleží lengyelu (počátek eneolitu) a lužické kultuře doby bronzové.

Vyřešit tuto otázku se snažil již ve třicátých letech G. Stumpf, ale už v té době nebylo možné některé nálezy dohledat. Sběrem v terénu se mu blíže k obci v trati „Schlag“ (na dílci?) podařilo nalézt keramické ucho a fragment s výčnělkem, které zřejmě lineární kultuře náleží (archiv Slezského zemského muzea Opava). Důležitý soubor ze „Zadního pole“ čítající na 200 kusů silicitových (pazourkových) nástrojů shromáždil S. Weigel (1899 asi do MZM – nezvěstný). Jeho popisy keramiky naznačují, že nálezy patřily snad mladší fázi kultury s lineární keramikou. Na základě Stumpfových nákrešů seker, dlouhých čepelí a šipek s řapem (archiv SZM Opava, složka Blahutovice), jež bychom datovali na počátek eneolitu nebo ještě mladší (Janák – Knápek – Papáková 2011), opět naznačuje, že v této poloze existovalo osídlení dlouhodobější – polykulturní. Pochází odtud i vzácný nález pazourkové dýky z konce eneolitu (obr. vpravo).

Druhou důležitou polohou je trať „u Mlýna“, kde roku 1906 vykopal Hausotter keramiku datovatelnou do mladší fáze kultury s lineární keramikou (Hausotter 1908; Stumpf 1927; Jisl 1969). Jde o dubský mlýn ležící u soutoku Luhy a Lučického potoka. Přesnější místo nálezu však neznáme. Hausotter a Stumpf, který jeho popis doslovně převzal, popisuje lokalitu umístěnou na mírné ploché terénní vlně, která je vymezena na jedné straně loukami kolem Luhy a na druhé straně zřejmě stoupá po úbočí dubského kopce. Nezmiňuje císařskou silnici ani železnici na levém břehu. Navíc navazuje nálezy ze zahrad dubských sedláků Schneidera a Nitschmanna (č. p. 2), které ležely v horní části

Blahutovice, pazourková dýka (pole G. Stumpf, 1927).

obce, tedy asi 600 metrů od samotného mlýna. Zdá se tedy, že není možné toto místo spojovat s Blahutovicemi (mlýn byl na jejich katastru), jak to učinil L. Jisl (1969), který zřejmě chybně interpretoval původní německý popis Hausotterův. Stumpf upozorňuje na dva horizonty osídlení v tomto

Blahutovice – pískovna (Foto Aleš Knápek).

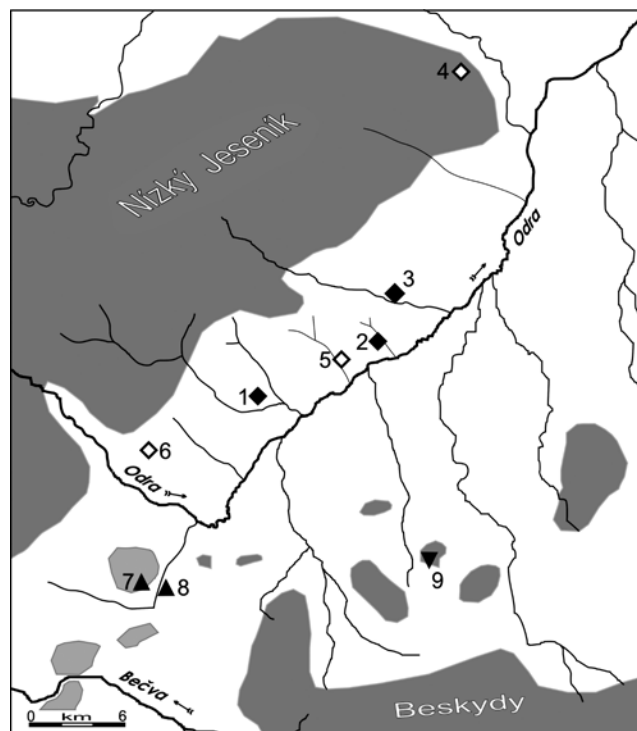
prostoru. Kulturu s lineární keramikou a nálezy ze závěru doby bronzové (slezskou fází lužické kultury) (Stumpf 1927, 12; nálezy uloženy v MNJ).

Část dochovaných blahutovických nálezů není možné přiřadit jednotlivým lokalitám. Jde například o celkem 9 ks sekerek z metabazitů pod označením „Blahutovice“ (uloženy v MNJ a v MZM), jejichž datace by většinou ukazovala na období lengyelské, příp. pozdější (Janák – Knápek – Papáková 2011).

Zatím poslední příspěvek k prehistorii okolí Blahutovic doplnil E. Grepl, když v roce 1995 zachytil v pískovně východně od obce pravěký objekt a v jeho náplni keramiku. Jakkoli se dochovala velmi špatně, je možné ji rámcově datovat na počátek eneolitu do lengyelského období (budto kultura s moravskou malovanou keramikou nebo hornoslezská lengyelská skupina). K sídlišti „v pískovně“ snad patří i nález kamenné sekery z „usedlosti č. p. 43 (Janák 1997, 118).

Časově spadá první osídlení v Blahutovicích (resp. Dubu „U mlýna“ a patrně i blahutovické „Zadní pole“) již na počátek neolitu a bylo první zemědělskou populací u nás – lid s lineární keramikou. Díky nové analýze blahutovických silicovitých nástrojů (P. Kašpárek) a nálezu sídliště ve Studénce a Bravantících (příp. Hladkých Životících) můžeme s opatrností tvrdit, že Blahutovice ležely na rozhraní dvou skupin osídlení. Severněji položená sídliště v Oderské bráně totiž fungovala jako zpracovatelské dílny vyrábějící nástroje či polotovary ze silicitů donášených z oblasti polského Krakova. Blahutovice jsou naopak vázány na surovinu místní (ledovcovou), která se zde přirozeně vyskytuje. Pojí se tak spíše s nedalekým osídlením v Pobečví (Hranické loučky, Hustopeče), které je výspou intenzivního osídlení v Bečevské bráně (Janák – Knápek – Papáková 2011).

Další horizont blahutovických nalezišť tvoří lengyelské osídlení (zřejmě všechny polohy). Mezi těmito dvěma obdobími zeje časová mezera zvíci 500 let. Výraznější o to, že jde patrně (stejně jako u známých lokalit v Oderské bráně) o mladou fázi vývoje této kultury náležející již eneolitu (viz Janák 1998).

Mapa sídlišť kultury s lineární keramikou (LNK) v Poodří:

1. Hladké Životice, 2. Studénka, 3. Bravantice, 4. Děhylov, 5. Butovice, 6. Suchdol nad Odrou (tzv. Schenkovy domy, dnes Hospůdka), 7. Blahutovice, 8. Dub, 9. Štramberk – Kotouč.

Legenda:

- ◆ Zkoumaná sídliště LNK s převahou tzv. krakovského pazourku.
- ◇ Pravděpodobné nálezy LNK popisované v literatuře.
- ▲ Osady LNK s převahou tzv. baltického pazourku.
- ▼ Osídlení LNK na Kotouči vymykající se jinou skladbou nálezů.

Nález sekery ze silicitu a keramický fragment ukazují pravděpodobně také na přítomnost příslušníků eneolitické kultury nálevkovitých pohárů. Není ovšem jisté, že jejich pobyt zde byl dlouhodobější. Vzácným nálezem je také pazourková dýka vážící se ke kultuře se šňůrovou keramikou.

Další odmlka lidské přítomnosti trvala podle našich současných vědomostí zhruba 1000 let. Teprve v pozdní době bronzové sem přicházejí lidé (slezské fáze) kultury lužických popelnicových polí. Využili polohu „U mlýna“ a „Zadní pole“. Tyto osady byly součástí největšího pravěkého civilizačního vzepětí v Poodří. Poměrně hustou sítí osad tehdy doplňovala dvě velká hradiska. Na jihu Loučka u Hranic, severně Kotouč u Štramberka. Blahutovické osady zřejmě přečkaly i nástup doby železné (platěnická fáze k. pop. polí), ale poté stejně jako okolní osídlení zanikají (Stupf 1927; Janák VSONJ; Janák 1996). Doklady o pobytu lidí z následujících období dosud neznáme a je pravděpodobné, že až do 13. stol. (tedy nějakých 1800) let zůstal prostor Blahutovic pustý.

Pravěké osídlení Blahutovic jsou klasickým příkladem známým především z úrodných oblastí, kdy některá příhodná místa byla lidmi využívána téměř nepřetržitě až do současnosti. Náš případ

je ovlivněn celkovou specifičností osidlování mezhorského prostoru Oderské brány. Lidská sídla se na katastru Blahutovic a Dubu zřejmě vázala na prosluněné svahy Lučického potoka a Luhy a lidé se sem „vraceli“ vždy, když osidlovali další místa v Poodří. Pokud se pustíme na tenký led dohadů, můžeme uvažovat v tomto prostoru i o jakési vstupní bráně či přirozené spojnici mezi Poodřím a Pobečvím údolím Lučického potoka.

Mgr. Aleš Knápek

Muzeum Novojičínka, p. o.

Více o autorovi viz POODŘÍ č. 3/2010, s. 19.

Literatura:

Hausotter, A. 1908: Die Sage von dem Militärfriedhofe in Daub im Lichte der modern Forschung. In: Deutsche Volkszeitung, für den Neutitscheiner Kreis, folge 85, Neu Titschein.

Janák, V. 1998: Lengyelská keramika z Kotouče u Štramberka a počátky eneolitu v oderské části Moravské brány, Pravěk NŘ 7/1997, 105–127.

Janák, V – Knápek, A. – Papáková, K. 2011: Sídlíště ve Studénce v kontextu osídlení kultury s lineární keramikou v Oderské bráně. Přehled výzkumů 2010, v tisku.

Jisl, L. 1969: Sídlíště volutové kultury na Ostravsku, Časopis Slezského muzea, série B, XVIII, 3–8.

Stumpf, G. 1927: Die Vor- und Frühgeschichte Kuhländchens. In: Festschrift zum I. Kuhländler Heimatfest in Neu - Titschein, August 1927, Neu - Titschein, 7–24.

Weigel, S. 1919: Die prähistorischen Wohnstätten bei Blattendorf. Das Deutsche Kuhländchen I, 18–20.

Přenocoval Jaroslav Hašek na vandru v Odrách?

Radim Jarošek

Ilustrace Jiří Zelený

„V oderské stravovně sešli se k večeru čtyři vandráci.“ Tak začíná povídka Jaroslava Haška *Ve stravovně*, která vyšla v *Národních listech* 18. ledna 1904. Byl, v budoucnu slavný, tehdy ale ještě neznámý autor tenkrát s nimi? V Odrách stravovna byla... ale přečtěte si nejprve povídku celou.

Ve stravovně

V oderské stravovně sešli se k večeru čtyři vandráci. Nikdy se neviděli a snad nikdy víc neuvidí, ten půjde tam, ten onam, ale nezabývali se tím nijak. Dostačilo každému z nich, že nebude jíst polévku a černý chléb sám.

Správce stravovací stanice, malý, poloslepý muž, přijal od nich pracovní knížky a vytiskl datum, neprohlížeje si nijak důkladně stránky napředu, zdali mají právo zůstatí přes noc ve stravovně.

Neptal se též nikoho, zdali má povolení k cestování, byl spokojen, že bude si moci započítat do účtu za osm večeří, neboť měl zvláštní systém, že počítal dvakrát tolik, co vydal.

Když přišlo pět strážníků, počítal, že jich přišlo deset, když nepřišel nikdo, což se málokdy stávalo, napsal do účtu, který správně odevzdával prvního

každého měsíce na obecní úřad, že poskytl stravy třem.

Cestující tovaryši rádi sem chodili, ačkoli strava byla zde bídná a celá stravovna měla pro svou špínu odpuzující ráz. Chodili sem totiž většinou tací, kteří neměli své knížky v pořádku, zhotovovali povolení k cestování z kusu papíru, na který vytiskl správce zdejší stravovny datum pobytu stejně klidně jako na listy pracovní knížky, nacházející se v nejlepším pořádku.

Správce přinesl večeři a rozdál tenké kousky chleba, a bruče cosi o drahotě, odešel.

Polévka za chvíli zmizela a vandráci rozešli se po městě za zaměstnáním, které vystihovala slova, pronášená za dveřmi bytů, ve dveřích krámů: „Chudý vandrovník prosí poníženě,“ nebo „smilujte se nad chudým cestujícím, který jde pěšky po šest měsíců,“ dle toho, jak vyhlížela osoba, která se objevila.

V řeznických krámech říkalo se, že vandrovník jest řeznickým tovaryšem, v hostincích že jest číšníkem, u pekařů pekařem, třebaž žadatel byl krejčím.

Podvečer jest nejpráhodnější doba. Každý se obyčejně smiluje. Vandráci mají své taxy. U řezníků dostane se pravidelně krejcar, v hostincích po dvou krejcařích, někdy i sklenka piva, pekaři dávají housku nebo kus chleba a krejcar, mydláři dva krejcare a kožešníci, poněvadž jich není tolik, dávají až pětník, ale nejvíc dostane se u zlatníků. Máte vidět, jakou radost mají zlatníci, kdybyste k nim přišli: „Poníženě prosím, chudý vandrovník, jsem vyučený zlatník.“ Nejméně deset krejcarů, zato však obuvníci dávají po halíři.

Bylo již tma, když se vandráci vrátili do stravovny. „Kolik jsi sebral, kamaráde,“ ptal se starý muž s obvázanou nohou vedle se zouvajícího řeznického pomocníka.

„Třicet krejcarů,“ řekl tázaný, schovávaje si pečlivě peníze do boty, „nestojí to za řeč.“

„Kdepak je čtvrtý?“ tázal se někdo, když již se natáhli pohodlně na špinavě slamníky a přikryli hroubou houní.

„Ach, kamarádi, ten je pod telegrafem,“ řekl starý vandrák, „chytli ho na předměstí, když žebrol u pekaře. Byl to hodný kluk. Míř než s korunou nikdy se večer nevrátil.“

„Ty ho znáš?“ ptal se řezník, dokučuje zbytek cigarety.

„Jak bych ho neznal,“ řekl starý, žvýká kousek doutníku. „Cestovali jsme spolu až z Uher. Nikdy se nedal chytit. Když si vzpomenu, co kousků vyváděl, a nic mu neudělali. Jednou v Uhrách, bylo to v Komárně, šli jsme kolem četnických kasáren. ‚Pojď, starej, něco smlsnem,“ povídá, ‚jen chutě dovnitř.“

„Frantíku, já nato, ‚což zde nevidíš vorlíčka?‘ ‚Jen pojď a nemel,‘ povídá dál Frantík. Kluk byl v Uhrách jako doma a maďarsky znal, jako když bičem mrská. Přijdem tedy na chodbu a tam stráží něco povídá. Stráž řekne: ‚Dobrá!‘ Už jsme v kuchyni. Tam řek něco kuchaří a ke mně: ‚Sedni si!‘ Já jsem si sed a Frantík počne bourat kamna. Vypůjčí si kladívko, a jak tluče do kachlů, tak tluče. Chyt jsem ho za kabát a šeptám: ‚Frantíku, pro Krista pána, pamatuj se, dyť jseš krejčí, a ne kamnář.‘ Frantík se na mne podíval a řek: ‚Tady jsem kamnář...‘ “

„Kdybys nemluvil,“ ozval se řezník, „věšší nám bulíka na nos. Budou vás pouštět do kasáren mezi četníky dělat kamnáře. Ten tvůj kamarád je hlupák, když se dá chytit v Odrách.“

„Hledte, kamarádi,“ řekl starý, „jsem starý a mluvím pravdu, ať se propadnu, když, co jsem povídal, není pravda. Ubohý kluk.“

„Pořád nám nenaříkej,“ bručel řezník, „vy jste se k sobě hodili. Kluk hloupý jako novorozené štěně, dá se chytit v Odrách, a ty, starý dědek, kulhavý s obvázanou nohou. Vy jste asi pořídili ve světě.“

„Kamarádi, když vám povídám, to byl kluk až jedna radost. Vyžebrol korunu denně při nejmenším a když nešlo vyžebrol, vzali jsme si, co se dalo,“ řekl starý.

„Také se vyznám, kde je o co se oprít,“ řekl třetí, ale že by takový dědek, jako jsi ty, dovedl něco ukrást...“ Třetí se dal do smíchu.

„Jsem sedmdesát let na světě,“ odpověděl muž se zavázanou nohou, „a...“

„Kdybys byl ještě sedmdesát,“ řekl řezník, „tak ti nevěřím ani slova. Ty jsi asi něco ukrad. Máš nohu jako žok, pořád naříkáš. Kdo chce krást, musí být čipernější. Učil jsem se řezníkem, ale řemeslo nevedu už deset let, deset let vandruji, leccos jsem viděl, ale aby někdo takhle lhal, to jsem neviděl a neuvidím.“

„Spi, dědečku, ať na tebe nevstanu,“ řekl jemným, dobráckým hlasem třetí.

„Nepřej si nás, sice spíš na dvoře,“ dodal druhý, „zavři oči a nemluv!“

Všichni se utišili. Starý muž jen chvílemi naříkal. Zahaleni pod dekou, usínali spokojeně, ačkoliv nevěděli, jak zejtra se jím povede, kde se najedí, kde přespí noc. Ze špinavého dvorku vnikal do světnice rozbitými okny zápach kuchyňských odpadků. Spali. Tři usnuli a dva ráno skoro současně se probudili. První z nich, řezník, rozhlédl se v ranním šeru kolem sebe a viděl třetího, vynořujícího se z houně.

„Kdepak je starý,“ ozval se řezník. „I hrome,“ řekl třetí, „ptáček už je vzhůru, starý dědek, kdo by se nadál, že tak časně vstane.“

„To je zvláštní,“ řekl řezník, seskakuje se slamníku na lavici, kde si včera uložil boty a šaty.

„Kdepak mám boty a kabát?“ vykřikl, když zpozoroval, že boty a kabát zmizely. „Nedals je, kamaráde, někam?“ Třetí se usmál: „Co bych s nimi dělal, podívej se, mám své věci u stolu. I hrome, kam se mně poděly moje shrnovačky a tlumok?“

„Snad je někam schoval ten dědek, ta legrace se mu nevyplatí,“ mluvil rozčileně řezník, „kam šel, jen až přijde.“ Dědek nepřišel.

Starý muž kráčel zatím již po silnici z Fulneku, vykračuje si v řezníkových botách, máje na zádech shrnovačky a v kapse třicet krejcarů, které si řezník schoval do bot, a kromě toho dvacet krejcarů, které stržil prodáním řezníkovy kabátu v kořalně v Jestřábí.

V Odrách stravovna byla, podrobněji ji popisuje ve svém příspěvku Herberky uveřejněném v časopise Novojicko č. 5/1962 Bohumil Fojtík. Jak tedy vypadaly a k čemu sloužily dnes již zaniklé herberky, stravovny a noclehárny?

Herberky (z německého Heerenlager) značily původně noclehárny pro cestující muže. Byly zřizovány u krčem a hospod ve městech a větších vesnicích nákladem obcí. Rozvoj herberků závisel na rozvoji dopravy. U důležitějších silnic přejímaly funkci nocleháren pro cestující soukromé hospody, krčmy a mnohdy i kláštery, ve kterých se vždy našla komora nebo podstřeší pro přenocování chudých vandrovníků. S rozvojem měst v druhé polovině středověku zřizovaly herberky jednotlivé řemeslné cechy pro cestující tovaryše svého řemesla. V menších městech měly všechny cechy společný herberk

Hranická ulice před rokem 1900 s „herberkem“ (zdroj: archiv bratří Matejciucových).

a tak tomu bylo i v Odrách. Byla to noclehárna pro tovaryše na vandru a také ubytovna pro svobodné tovaryše pracující u mistrů ve městě.

Konečně byl herberk i úřední místností cechů, kde se konala jejich sezení, kde byli přijímáni učni, udělováno cechovní právo, posuzovány mistrovské výrobky tovaryšů a propíjely se pokuty tovaryšů a mistrů.

O pořádek v herberku se původně tovaryši starali sami. Jaký ten pořádek byl, záleželo na uživatelích a na přísnosti cechovní rady. Po většině to však býval pořádek „jako v herberku“, tedy nepořádek.

Zánikem cechů pozbyly herberky svůj původní účel a přeměnily se ve stravovny a noclehárny. Jméno herberk však v obecné mluvě zůstalo. První cesta tovaryšů na vandru vedla vždy do herberku, kde získali nejen nocleh, ale i veškeré informace o možnosti zaměstnání. Herberky byly spravovány správcem (Herbergsvater) a jeho manželkou (Herbergsmutter), která tovaryšům, vařila a někdy i prala. Byli to lidé zkušené a nejlépe informovaní o poměrech všech mistrů ve městě i v širokém okolí a dovedli poradit.

Taková stravovna a noclehárna (herberk) byla podle zemského zákona pro Slezsko zřízena v Odrách

1. ledna 1893, a to původně v domě čp. 147 / Hranická ulice č. 28.¹

Později byla, snad z ekonomických důvodů, tato stravovna a noclehárna přemístěna do vedlejšího domu čp. 335 / Hranická ulice č. 26,² kde se již nacházela tzv. „postrková“ stanice³ (Schubstationen) a zde se udržela až do 1. světové války.

Dům patřil panu Ferdinandu Podjuklovi, který zastával funkci správce noclehárny a stravovny a podléhal vedoucímu stanice – obecnímu sekretáři panu Heinrichu Richlému, se kterým uzavíral resp. obnovoval smlouvu o pronájmu. Náklady na stravování a nocleh hradilo město. Správce stravovny směl přijmout na noc jen cestující, kteří se vykážou řádnou pracovní knížkou a povolenkou k cestování. Těm byl poskytnut nocleh a jídlo, organizovaným ve společenstvu i malá podpora. Plat správce byl

1 Prohlášení o pronájmu 2 pokojů a kuchyně domu čp. 335 v Odrách pro stravovnu.

2 Postrkové stanice sloužily k policejnímu vyhoštění a odeslání tuláků a nepohodlných osob do domovských obcí pod eskortou. Písemné záležitosti zajišťoval obecní sekretář za částku 20 zl.

3 Dr. Radko Pytlík ve svém článku „Balkánské dobrodružství“ píše o 4. cestě Jaroslava Haška na Balkán v roce 1903 a jeho návratu přes Krakov, Frýdek a Helfštýn. Je docela možné, že se mezi Frýdkem a Helfštýnem vydal Hašek přes Odry a zde byl pak pro potulku internován.

Erklärung.

Der Gefertigte erklärt hiemit, dem hohen schlesischen Landes-Ausschusse für die Natural-Verpflegestation in dem ihm gehörigen Hause Nr. 335 in Odrau die nachfolgend bezeichneten Räumlichkeiten, und zwar:

Zwei Zimmer und eine Küche vom 1. Jänner 1906

gegen einen halbjährig nachhinein zu zahlenden Jahreszins von 212 H., d. i. Zweihundert zwölf Kronen Gulden v. W., auf beiden Teilen Jahre dertart zu überlassen, daß während dieser Zeit bloß dem hohen schlesischen Landes-Ausschusse das Recht zustehen soll, die Miete halbjährig zu kündigen.

Urkund dessen meine eigene und zweier Zeugen eigenhändige Fertigung.

Odrau, am 13. November 1905

Der Bürgermeister
J. Krieger

Landmann
Land. Herrmann
Königs
Henrich
Janus

velmi malý, a proto se správce snažil, aby vykazoval měsíčně co nejvíce strážníků a nocležníků, připisoval jejich počet a také se hojil na jakosti podávané polévky a chleba. Na doklady příliš nehleděl a na nocleh vzal každého, pokud mu stačilo místo. Neoprávněně cestující, řemeslní tuláci a lidé štífící se práce měli takovéto shovívavé správce stravoven v přesné evidenci a stejně tak věděli, v kterém městě nebo vesnici se slaví hody a posvícení. Oderská stravovna měřila 4 krát 4,5m, podél stěn byla postavena jednoduchá dřevěná lůžka se slamníkem a vetchou příkrývkou. Přes chodbu byla menší úzká místnost s jedním zamřížovaným okénkem, kde správce zavíral výtržníky, kteří se ve společné noclehárně chovali nepřístojně, rvali se a hulákali.

Zemřelý oderský kronikář Bohumil Fojtík soudí, že Jaroslav Hašek v Odrách přenocoval. Uvádí: „Z povídky se dá soudit, že zde pravděpodobně byl v době, kdy se vracel z cest po Haliči, Uhřích, Slezsku a Moravě v letech 1900 až 1902, přespával s vandrovními v městech v bezplatných noclehárnách a na vesnicích u chudých. Jen tak se dají vysvětlit jeho hluboké a podrobné znalosti o životě vandrovníků, přesné poměry oderské stravovny a dobrá místopisná znalost kraje.“

Na otázku z nadpisu neznáme odpověď s jistotou, ale je to skutečně velmi pravděpodobné, protože J. Hašek ve svých povídkách velmi často vycházel z vlastních zážitků.

Můžeme si tedy představit, jak jako chudý student kráčí v obnošených vandráckých šatech s tlumkem na zádech dnešní Hranickou ulici. Je podvečer a v oderské stravovně se schází nocležníci na noc. Zaklepe, otevřou se vrzající dveře, prohodí pár slov se správcem a pak už zmizí uvnitř. A dál to už znáte...

Povídka vyšla rovněž v knize Črty, povídky a humoresky z cest (Státní nakladatelství krásné literatury, Praha, 1955, s. 145–148).

Literatura a prameny

Materiál pro příspěvek byl čerpán z listin městského archivu v Odrách, z Rollederovy kroniky a rozhovorem s občanem Janem Bednárkem ml., který je vlastníkem domu čp. 335.

Poděkování

patří panu Karlu Goldovi z Oder za nezištnou pomoc při překladech německých historických textů o oderském herberku a panu Pavlu Kašparovi st. za dohledání dokumentů a seznámení s historickou topografií Oder.

Hranická ulice v Odrách roku 2010 s domy bývalé stravovny a „postrkové“ stanice (Foto Radim Jarošek).

Gustav rytíř von Kreitner kartograf a generální konzul v Jokohamě, Japonsko

Pavel Kašpar st. a Emil Mateiciuc

*Gustav rytíř von Kreitner
(Zdroj: archiv Emila a Zdenka
Mateiciucových).*

Dne 2. srpna 1847 se vrchnostenskýmu sládkovi v Odřách Georgu Philipovi Kreitnerovi¹ a jeho manželce Veronice, rozené Grünové narodil v areálu panského pivovaru Nové Sady – dům čp. 3 (dnes je část budov areálu pivovaru zbořena, zůstal jen M-klub na Zámecké ulici) syn Gustav.²

Absolvoval obecnou školu v Odřách a gymnázium v Opavě a Olomouci. Ve válečném roce 1866 vstoupil jako dobrovolník do armády

a při krátkém vojenském tažení se dostal se svým plukem do Itálie. Po něm se věnoval odbornému vojenskému studiu a po jeho ukončení byl přidělen k Vojensky-zeměpisnému ústavu ve Vídni jako kartograf. Po složení důstojnických zkoušek v roce 1872 byl jmenován poručíkem.

Pro jeho vyhlášené schopnosti a zručnost v kartografii jej hrabě Béla Szecheny³ jmenoval svým kartografem ve výpravě do východní Asie, kterou organizoval a financoval v letech 1877 až 1880. Hlavními spolupracovníky Szechenyho v této výpravě byli – kromě Gustava Kreitnera – geolog Ludwig Lóczy⁴ a filolog Gabriel Bálint, který však musel pro nemoc výpravu v Šanghaji opustit.

Dne 4. prosince 1877 opustila výprava Terst a vydala se přes Středozevní moře, Suezský průplav, Rudé a Arabské moře do Bombaje. Odtud jejich cesta pokračovala do Kalkaty, Singapur a Šanghaje. Potom navštívili na několik měsíců Japonsko (kde Kreitner zpracoval cennou mapu ostrova Yesso / Hokkaido),⁵ načež se vrátili zpět do Šanghaje.

Panský pivovar kolem v roce 1910 – rodný dům Gustava von Kreitnera (Zdroj: archiv Emila a Zdenka Mateiciucových).

Účastníci výzkumné expedice do východní Asie
(Zdroj: Österreichisches Institut für China
und Südasiensforschung, Wien).

Sedmého prosince roku 1878 se vydali do vnitrozemí Číny, až dorazili plavbou po řece Han do Tien-ce-kvan. Zde začala

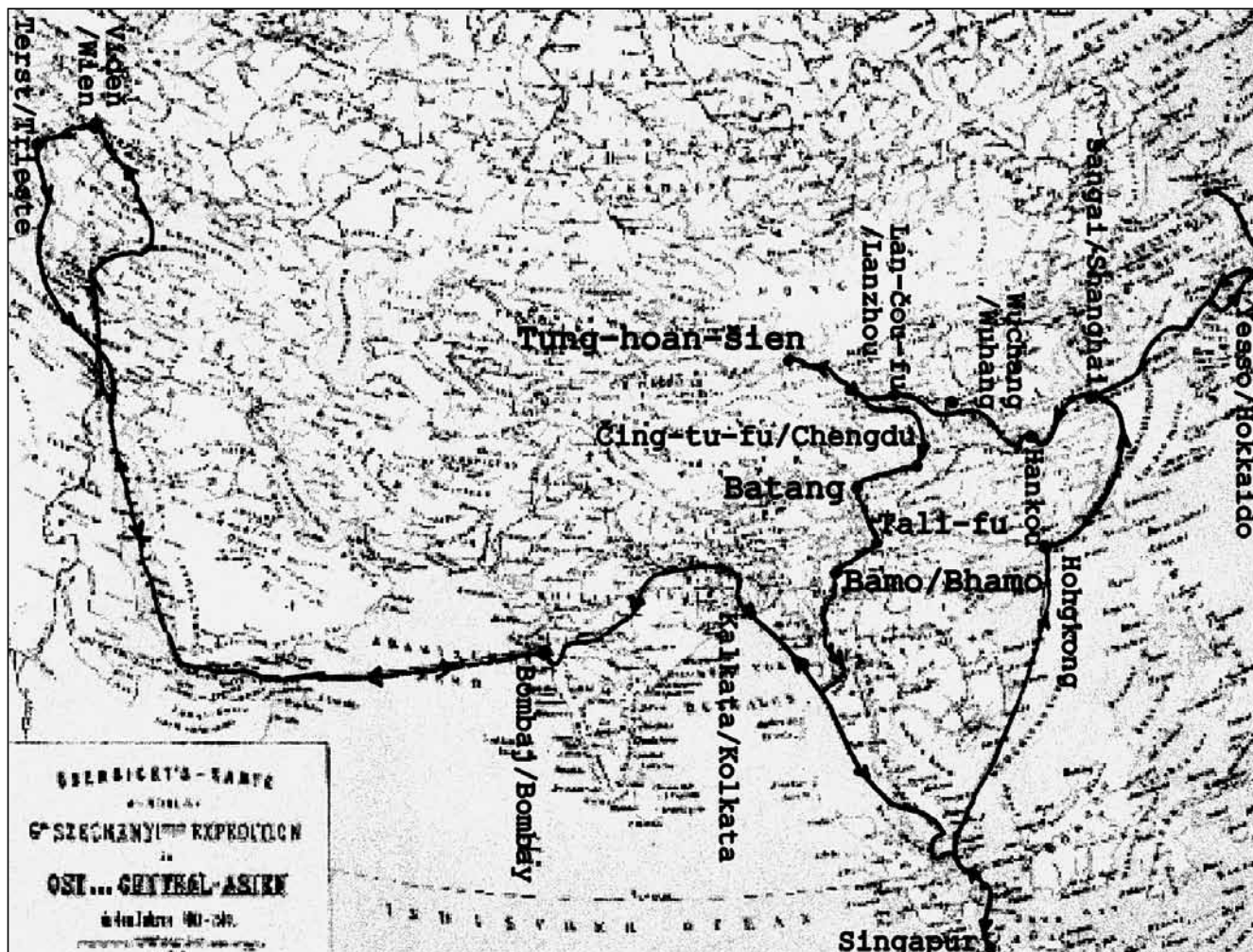
vlastní výzkumná činnost expedice, cestou k řece Hoang-ho a přes město Lan-čou-fu / Lanzhou

v provincii Kan-su / Gansu a následně až do Tung-hoan-šien v poušti Gobi. Vraceli se stejnou cestou do hlavního města Čing-tu-fu / Chengdu provincie Se-čuan / Sichuan. Plánovali ještě navštívit Tibet, po mnohých útrapách dosáhli města Batang na tibetské hranici, ale pro nepřízeň poměrů v další cestě nepokračovali. Návratem přes město Tali-fu (starobylé město v provincii Jü-nan /Yunnan bylo střediskem islámu v Číně a dnes již neexistuje) do města Bamo / Bhamo průzkumnou výpravu ukončili.

Kreitner své bezprostřední zážitky z cesty hornatou krajinou severní Barmy⁷ popisuje takto:

Na naší cestě z Jü-nanu do města Bamo jsme se seznámili s lidmi podivného kmene horalů – „Kacheen“, kteří sami sebe nazývali „Chingpos“. Jsou to malí a citliví lidé s jasně zářícíma očima, což bylo v rozporu s jejich zdrženlivým chováním. Tvář těchto mužů a žen nelze považovat za nehezkou. Hlavu mají oválnou a pěkně formovanou, oči vodorovné, nos silný a rovný, rty červené – úzce řezané a zuby zčernalé od žvýkání betelu.

Všechnu těžkou práci v jejich kmenu dělají ženy a dívky, které už od časného rána plní své domácí

Trasa expedice do východní Asie v letech 1877–1880 (Zdroj: kniha „Im ferner Osten Reisen des Grafen Béla Szechenyi in Indien, Japan, China, Tibet und Birma“, str. 1040).

povinnosti, zatímco muži jsou ještě v posteli. Žena se nesmí odvážit zvednout oči při rozhovoru se svým mužem nebo zaměstnavatelem. Rodina, která má více dcer, je považována za bohatou. Ženy jsou většinu času v práci, kácí stromy, štípají dříví, prosekávají cesty pustinou, hlídají dobytek při pastvě, uklízí dům, připravují jídlo a tkají látky. Muži neprovádí žádnou manuální práci, nanejvýše jednou za čas vyjdou za ženami do polí, aby jim ukázali, jak se má správně obdělávat půda. Jejich hlavní činnosti je návštěva sousedů, pití „sheru“ (sladký nápoj z rýže) a kouřit opium.

Sňatky, zvláště nižších společenských tříd, jsou obchodními případy, kde hlavní roli hraje věno a fyzická zdatnost nevěsty. Sňatky vyšších společenských tříd se vyznačují dodržováním tradic a obřadů.

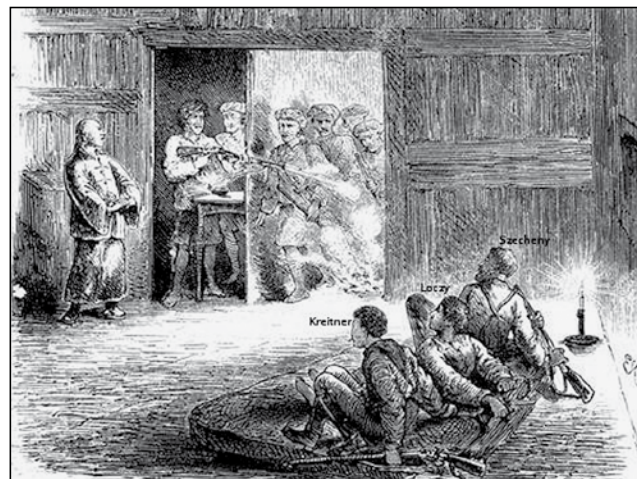
Když dojde v rodině k úmrtí, oznamují to příbuzní sousedům střelbou. Jakmile se všichni přátelé zesnulého sejdou, část jich jde do lesa připravovat pohřební schránku, zatímco ostatní jdou usmiřovat své domácí bohy. Po dokončení pohřební schránky a obětování slepice na místě stromu, který byl použit na výrobu rakve, uloží do ní nebožtíka v nových šatech a s kusem stříbra v ústech. Ten slouží jako poplatek za převoz zemřelého po řece. Staré oblečení, spolu s miskou rýže je položeno na hrob zesnulého a při jeho poslední cestě z domova je rozsypávána rýže. Na konci obřadu se truchlící shlukují do skupin a oslavují skon zemřelého zpěvem, tancem a pitím „sheru“ tak dlouho, dokud vše nevypijí.

Osoby, které zemrou násilnou smrtí, jsou zabaleny do slámové rohože a co nejdříve pohřbeny. Jejich příbuzní stavějí chýše, aby se duch zemřelého nepotuloval v jejich okolí. Podobně probíhají pohřby dětí, zemřelých po nemoci (zvláště neštovicích) a žen, zemřelých při porodu.

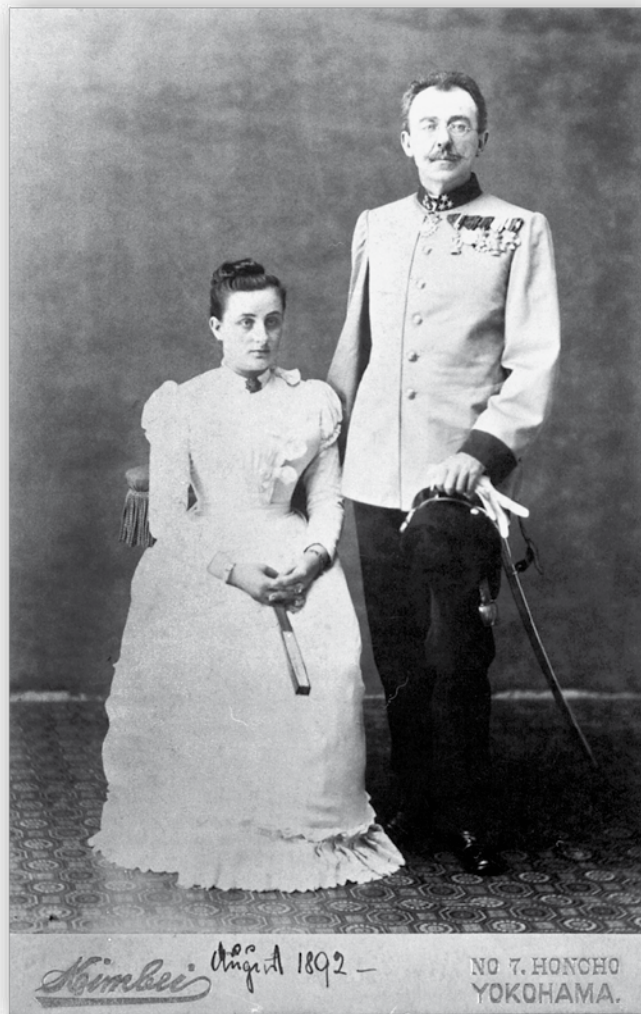
Přijetí Szechenyho Kreitnera a Loczyho u vice krále provincie Wuchang – dnes Wuhang – hlavní město provincie Hubei (Zdroj: Österreichisches Institut für China und Südasiensforschung, Wien).

Prvního května roku 1880 se Gustav Kreitner vrací do Vídně a popisuje zde své zážitky z dva a půl roku trvající cesty v knize „Im fernen Osten

Uvznění členů Szechenyho expedice na hranici Tibetu (Zdroj: Österreichisches Institut für China und Südasiensforschung, Wien).

Reisen des Grafen Béla Szechény in Indien, Japan, China, Tibet und Birma“, vydané ve Vídni roku 1880. Vědeckým výsledkem z této cesty pak byl atlas k cestám po východní Asii, vydaný roce 1892 jako součást věhlasného díla „Reise des Grafen

Gustav von Kreitner s manželkou Julii (Zdroj: archiv Emila a Zdenka Mateiciucových).

Rakouský konsulát v Jokohamě roku 1888. V okně 1. patra je Gustav von Kreitner s dvouletým synem Gustavem a vedle stojící manželka Julie se šestiletým Ludvikem (Zdroj: archiv Emila a Zdenka Mateiciucových).

Béla Szechény in *Ostasien 1877–1880*“ a řada studií, fejetonů i populárních článků, uveřejněných v časopisech Brill Journal,⁸ Geographical Journal a Popular Science Monthly.⁹

V letech 1880–1882 Kreitner pracuje ve Vídni¹⁰ a získává zde za své vědecké práce četné pocty. Císař František Josef I. mu propůjčil řád Železné koruny III. třídy a tím také šlechtický stav. Byl povýšen do hodnosti nadporučíka.

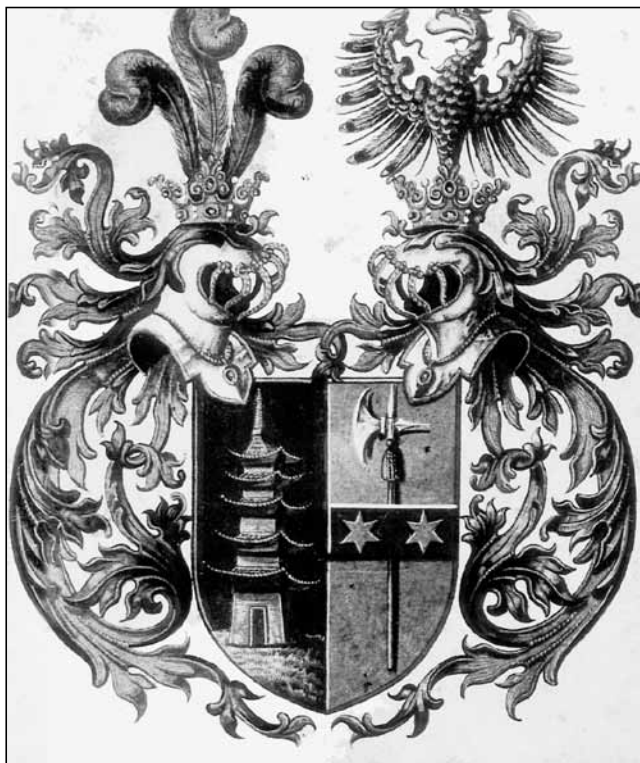
Na mezinárodním geografickém kongresu v Benátkách obdržel nejvyšší poctu – velkou kongresovou medaili a Itálie i Bavorsko ho vyznamenaly dalšími vysokými řády.

V tomto období Gustav von Kreitner navštívil své rodné město a rovněž se seznámil se svou budoucí manželkou Julií Koberovou¹¹ z Bruntálu. V roce 1882 se jim ve Vídni narodil první syn Ludwig.¹²

Dlouho však ve Vídni nepobude, odchází ze služeb v armádě a roku 1883 vstupuje do diplomatických služeb Rakousko-Uherska. V letech 1883 až 1884 působí na rakouském konzulátu v Šanghaji jako konzul a dále i jako generální konzul. Ještě v roce 1884 se stává generálním konzulem na nově zřízeném konzulátu v Jokohamě v Japonsku. V prosinci roku 1884 vstupuje generální konzul Gustav rytíř von Kreitner do manželského svazku se slečnou Julií Koberovou¹³ a následně se s celou rodinou usazuje v Jokohamě.

Gustav von Kreitner v zahradě konzulátu v Jokohamě.

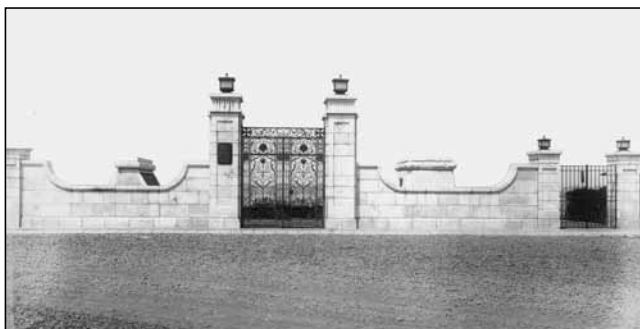

Rodinný erb (Zdroj: archiv Emila a Zdenka Mateiciucových).

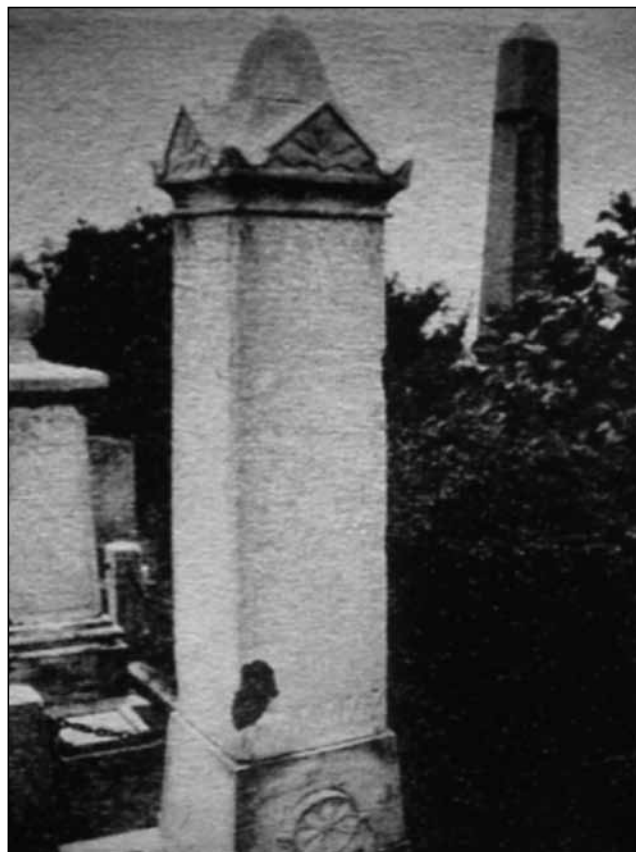
Zde rozvíjel svou úspěšnou pracovní činnost a u Evropanů i Japonců byl ve velké vážnosti. Obdržel komturův kříž španělského Isabelina řádu, císařský japonský řád svatého pokladu III. třídy a císařský řád Dvojitého draka III. třídy.

Šťastně se rozvíjel i jeho rodinný život a v roce 1886 se manželům Kreitnerovým narodil v Jokohamě druhý syn Gustav.¹⁴ V roce 1889 strávil Gustav von Kreitner poslední dovolenou s rodinou v Evropě a společně navštívili město Odry i Bruntál. Jeho zdravotní stav se po návratu do Japonska zhoršil a nakonec 20. listopadu 1893 zemřel na mozkovou mrtvici.

Pohřeb Gustava rytíře von Kreitnera se konal 23. listopadu 1893 v Jokohamě na hřbitově pro cizí státní příslušníky¹⁵ a byl svědectvím jeho velké popularity v Japonsku. Pohřbu se zúčastnily úřady z Tokia i Jokohamy, diplomatický sbor a mužstva

Vstupní brána na hřbitov pro cizí státní příslušníky v Jokohamě – historický snímek (Zdroj: Österreichisches Institut für China und Südostasienforschung, Wien).

Jokohama – pomník G. Kreitnera (Zdroj: Heimatbrief der Stadt Odrau..., r. 1981/ č. 194).

Pomník rodiny Kreitnerů na městském hřbitově v Odrách s památným nápisem o Gustavovi rytíři von Kreitnerovi (Foto: Pavel Kašpar st.).

všech přítomných válečných lodí, včetně jejich hudebních těles.

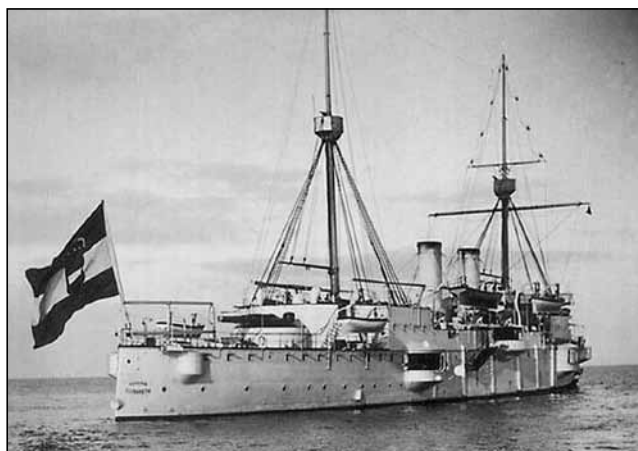
Místo posledního odpočinku¹⁶ Gustava rytíře von Kreitnera je v horní části jokohamského hřbitova. Zdobí ho kámen z bílého mramoru vysoký 6,5 metru, v němž je vyrytý nápis v japonštině i angličtině a který po přeložení do českého jazyka zní:

„Zde odpočívá Gustav rytíř von Kreitner k. u. k. Generální konsul Rakousko-Uherska v Japonsku. Narozen 1847 – zemřel 1893“.

Pozůstalí Gustava von Kreitnera zaznamenali tuto nešťastnou událost na pomníku rodiny Kreitnerů na městském hřbitově v Odrách na věčnou památku svého slavného manžela a otce. Při rozvoji města na levém břehu řeky Odry koncem 30. let 20. století přejmenovalo město jménem „Gustav Ritter von Kreitner gasse“ ulici¹⁷ Marxovou.

V době úmrtí Gustava von Kreitnera v Jokohamě byl na cestách kolem světa následník rakousko-uherského trůnu arcikníže František Ferdinand d'Este a ten dal příkaz kapitánovi křižníku „Kaiserin Elisabeth“¹⁸ k mimořádné zastávce v Jokohamě, aby mohl odvést pozůstalé po generálním konzulovi, vdovu Julii von Kreitner a jeho dva syny Ludvíka a Gustava, zpět do vlasti – Vídně. Současně naložili i množství exotických zvířat (medvědy, jeleny, bažanty, papoušky a kolibříky) ze zahrady generálního konzulátu, aby je předali zoologické zahradě ve Vídni-Schönbrunnu.

Po návratu do Vídně se Julie von Kreitner veřejně angažovala a zabývala se až do konce 1. světové války pořádáním peněžních sbírek pro chudé. Rovněž se účastnila organizačních výborů mezinárodních botanických konferencí a symposií, uskutečněných ve Vídni. Dne 17. dubna 1917 se Julie von Kreitner¹⁹ podruhé vdala za Dr. Phil. Karla von Wiesnera. Od tohoto sňatku vystupuje pod jménem Julie von Kreitner-Wiesner a její další osudy jsou neznámé.²⁰

Křižník „Kaiserin Elisabeth“ při návratu Julie von Kreitner se svými dětmi do Evropy (Zdroj: Österreichisches Staatsarchiv Wien).

Více o autorovi viz POODŘÍ 3/2010, s. 52.

Literatura a prameny:

- Lady DRUMMOND, Hay: *Yellows armies, soldiers of new China*. Evening Post, vol. CVIII, Issue 90, 12. October, 1929, pp. 9.
- Heimatbrief der Stadt Odrau und Umgebung*. Nr. 8/1950, Seite 15–16. Archiv bratří Matejciucových.
- Heimatbrief der Stadt Odrau und Umgebung*. Nr. 194/1981, Seite 126–129. Archiv bratří Matejciucových.
- Heimatbrief der Stadt Odrau und Umgebung*. Nr. 57/1984, Seite 57. Archiv bratří Matejciucových.
- KIRK, G.: *Eine ganze Menagerie an Bord eines 4000-Tonnen-Kreuzers auf dem Weg von Yokohama nach Triest*. Monati 1/April 2009, pp. 3–4.
- KREITNER, Gustav: *Im ferner Osten Reisen des Grafen Béla Szechenyi in Indien, Japan, China, Tibet und Birma*. 1880.
- KREITNER, Gustav: *A curious Burmese tribe*. Popular Science Monthly, vol. 21, July, 1882.
- KREITNER, Gustav: *The topmost country of the Earth*. Popular Science Monthly, vol. 21, August, 1882.
- KREITNER, Gustav: *Reiseskizzen aus Birma*. Vortrag, gehalten am 4. Jänner, 1882.
- KREITNER, Gustav: *The economical situation in Japan*. Brill Journal, vol. 54, 1891, pp. 37–85.
- KREITNER, Gustav: *The railways of the future in China*. Brill Journal, vol. 30, 1891, pp. 38–53.
- Baron von RICHTHOFEN, F.: *Count Széchenyi's travels in Eastern Asia*. The Geographical Journal, vol. 3, No. 4 / April, 1894, pp. 311–318.
- ROLLEDER, Anton: *Geschichte de Stadt und des Gerichtbezirkes Odrau*. Steyer 1903.
- Österreichisches Institut für China und Südostasienforschung, Wien. Österreichisches Staatsarchiv Wien, karton „Kreitner“ ze zahraniční služby v Jokohamě, AT-OeStA /HHStA PA XXXVIII 261-12 Yokohama, 1886.
- ZA Opava, sbírka matrik N_1857–1862_444_Br_I_10 Bruntál, folio 495.
- ZA Opava, sbírka matrik N_1831–1862_1067_Od_I_17 Odry, folio 174.
- ZA Opava, sbírka matrik N_1831–1873_1069_Od_I_19 Nové Sady, folio 31, 58, 62.
- ZA Opava, sbírka matrik N_1831–1862_1067_Od_I_17 Odry, folio 174.
- ZA Opava, sbírka matrik O_1835–1925_8659_Od_I_32 Nové Sady, folio 11.
- ZA Opava, sbírka matrik O_1877–1910_8538_Br_I_41 Bruntál, folio 87.

Poznámky:

- 1) Rodina Kreitnerů, sládků, nepocházela z Oder. Otec Gustava – Philip Kreitner i jeho děd Tobiasch Kreitner přišli z Bavorska, kde se svému řemeslu i vyučili.
- 2) Gustav měl dva sourozence, staršího bratra Josefa Kreitnera *1845/†1855 a mladší sestru Julii Kreitnerovou *1849/†1872. Oba zemřeli v mladém věku a byli pochováni na městském hřbitově v Odrách (viz foto).
- 3) Hrabě Béla Szecheny *1837/†1918, syn Štěpána Szechenyho, významné maďarské politické osobnosti reformní doby Rakousko-Uherska v letech 1825 až 1848.
- 4) Ludwig von Lóczy *1849/†1920, geolog, který jako první vědecky popsal hory navazující na Tibetskou náhorní plošinu. Je známý podrobným geologickým průzkumem jezera Balaton v Maďarsku.
- 5) Jsou použity zeměpisné názvy z české verze Rollederovy kroniky (rok 1903, překlad rok 2002). V některých případech jsou pro jednoznačnost uvedeny i názvy, používané v současně vydaných mapách.
- 6) Na hranici s Tibetem byli členové výpravy uvězněni, propuštěni byli až po zaplacení výkupného.
- 7) Dnes je toto území Barmy součástí provincie „Kachin“ s hlavním městem Myitkina. Druhé nejvýznamnější město je zde Bamo / Bhamo
- 8) Studie „Stav a rozvoj železnice v Číně“, studie „Ekonomická situace v Japonsku v roce 1891“.
- 9) Článek „Podivné kmeny v Barmě“, článek „Tibet, kraj s nejvyššími horami světa“ a další.
- 10) Bydlel na adrese Wien IX (Alsegrund), Kinderspital-gasse Nr. 7
- 11) Juliana Koberová * 6. červen 1861, Bruntál– dcera Rudolfa Kobery, kovářského mistra z Bruntálu.
- 12) Ludvík Kreitner *24. srpen 1882, Vídeň, později student finanční správy. Jeho další osud se zatím nepodařilo zjistit.

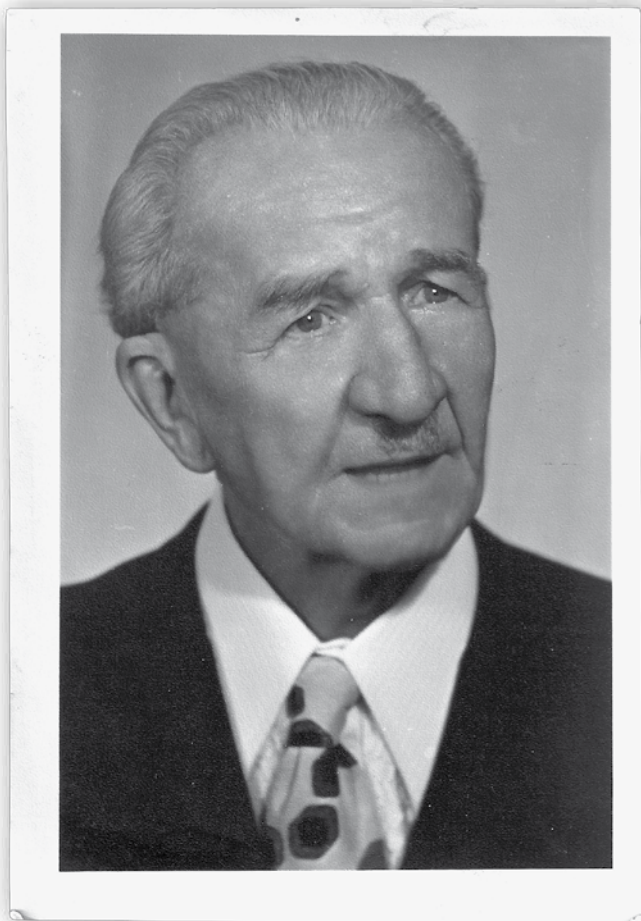
- 13) Církevní sňatek se konal 23. prosince 1884 v Bruntále. Jako svědci byli přítomni Dr. Alois Steiner, k. k. profesor z Bruntálu a továrník Friedrich Wurst z Krnova.
- 14) Dr. Gustav Kreitner, policejní ředitel ve Vídni, v letech 1910–1914 v čínské vládní službě, od roku 1928 jako bezpečnostní expert pro organizaci a výcvik „Čankajškovy“ vojenské policie. Zemřel v roce 1956. Místo jeho posledního odpočinku se nepodařilo vypátrat.
- 15) Současná adresa hřbitova: 96 Yamate-cho, Nake-ku, Yokohama 231-0862, Japan
- 16) V roce 1981 se na prosbu p. Gerharda Joksche – vydavatele krajského časopisu „Heimatbrief der Stadt Odrau“ vydali manželé Vossovi (Dr. Günter Voss a Gissa Voss, rozená Hönisch, dcera Ernsta a Hertý Hönisch, Odrau, Hochheimerstrasse Nr. 600 – dnes Pohošská ulice) při svém dvouletém služebním pobytu v Japonsku, hledat hrob Gustava von Kreitnera v Jokohamě. Za pomoci ředitele hřbitova, hrob nakonec
- nalezli pod číslem 39. Jedná se o jeden z nejstarších hrobů a z důvodu jeho stáří a absenci pozůstalých je částečně poškozený. V roce 1982 vedl pan Ernst Hönisch korespondenci s ministerstvem zahraničí Rakouska s výsledkem, že na obnovu tohoto hrobu je potřebné hledat investice mimo rozpočet ministerstva.
- 17) Ulice „Gustava Ritter von Kreitnera“ se od roku 1946 do současnosti jmenuje opět Marxova ulice.
- 18) Křížník „Kaiserin Elisabeth“ byl na začátku 1. světové války potopen v jihočínském moři u Tsingtau / Qingdao.
- 19) Církevní svatba proběhla v kostele Servítů, Vídeň IX – Rossau. V této čtvrti Vídne Julie von Kreitner bydlela.
- 20) Jsou nejasné informace o jejím pobytu v Hradci nad Moravicí od r. 1920. Datum jejího úmrtí i místo posledního odpočinku se nám – z důvodu ochrany osobních dat –, nepodařilo vypátrat.

František Šimíček

– varhaník, dirigent a hudební skladatel

(* 14. 11. 1895 Bernartice nad Odrou, + 24. 12. 1982 Hustopeče nad Bečvou)

Jan Šimíček

Podíváte-li se do některého z našich hudebních slovníků, jméno tohoto člověka tam nenajdete. První zmínka je až v Biografickém slovníku Slezska a Severní Moravy z roku 1999, sešit 12. A přece celý svůj život zasvětil hudbě...

František syn domkaře, chalupníka, lidového muzikanta a varhaníka Františka Šimíčka a jeho manželky Kristýny, rozené Horákové byl v pořadí třetí dítě z devíti (č. p. 108 v Bernarticích nad Odrou).

Už ve třinácti letech ovládal dobře hru na housle, klavír, trubku a baskřídlovku. Dvouletou Hudební školu Matice školské v Ostravě – Mariánských Horách v oboru varhan absolvoval s vyznamenáním za jeden rok (v roce 1911) a ihned poté nastoupil 1. června na varhanické místo ve svém rodišti. Tímto dnem započal svoji dlouholetou varhanickou činnost spolu s řízením kostelního sboru a orchestru.

1. světová válka však přerušila jeho mladistvý elán a prvního září 1915 nastoupil vojenskou službu. Čekaly ho mnohé útrapy na válečných frontách – jednou na ruské, dvakrát na italské – dvakrát byl zraněn a domů se vrátil až v květnu 1919. Opět se uchází o varhanické místo a působí nejprve v Hradčovicích u Uherského Brodu a potom na Starém Jičíně.

Zde se seznámil se Štěpánkou Perdulovou (1898–1965), která byla vyučená švadlena a rovněž dobrá zpěvačka. V roce 1922 se s ní oženil a bydleli v malém domku na Starém Jičíně, č. p. 29 (dům už byl zbořen), který zakoupil bratr Štěpánky, František Perdula. Bydleli zde ve dvou místnostech až do roku 1938. Postupně přicházely na svět děti – František 1923, Marie 1924, Stanislav 1926, Jiřina 1930, Ludmila 1931, Karel 1935. Až v domě nakonec bydlelo celkem 10 osob.

Dne 23. 11. 1938 se František Šimíček s rodinou stěhuje do Hustopeč nad Bečvou, kde se ujímá varhanické činnosti až do roku 1945. Zde se v r. 1942 narodilo sedmé a poslední dítě Šimíčkovy rodiny, pokřtěné jménem Jan.

Po osvobození naší republiky se v roce 1945 rodina stěhuje do Nového Jičína, kde František Šimíček nastupuje místo ředitele kůru v kostele Nanebevzetí Panny Marie. Za pomoci několika hudebních starousedlíků, dále P. Bedřicha Hýži a kapelníka Františka Starůstky, se mu podařilo dát dohromady 45členný kostelní smíšený sbor a 24členný orchestr. Stál i u zrodu Novojičínského symfonického orchestru, který po něm převzal učitel Štindl. V roce 1950 byl odsouzen k trestu smrti pro politickou činnost jeho nejstarší syn František (později změněno na doživotí), takže rodina neměla na růžích ustláno.

Také proto se František Šimíček ponořil do světa duchovní hudby a začal se více – vedle svých varhanických povinností – věnovat kompozici, zvláště v oblasti duchovní hudby. Doslova kaligrafické notové písmo ryje do blan a postupně rozmnožuje a zasílá své skladby na objednávky varhaníkům z jiných farností. Rozepisuje party ze mší jak pro sbor, tak i muzikanty. Dennodenně píše na svém pracovním, umělecky vyřezávaném stole (po bývalém německém muzikantovi) v jednom ze čtyř pokojů bytu čtvrté kategorie na tehdejší ulici Stalinova 54 (dnes ul. K Nemocnici) nad hospodou U Starého slunce.

A jak čas běží, dostává další krutou ránu – dne 16. ledna 1965 umírá jeho žena Štěpánka, věrná družka a vroucí křesťanka, která se po celý život starala o domácnost a výchovu sedmi dětí.

Z Nového Jičína odchází na podzim r. 1965 do Hustopeč nad Bečvou, kde se ve svých 70 letech opět ujímá varhanické činnosti a bydlí na faře až do roku 1971. Mezitím byl jeho syn František propuštěn z jáchymovského vězení, ale po vstupu vojsk Varšavské smlouvy mu utíká na „Západ“ před NKVD.

Potom se František Šimíček stěhuje do Hradce Králové k dceři Ludmile. V Hradci Králové prožívá renesanci v oblasti dechové hudby. Navštěvuje nahrávací studio Československého rozhlasu Hradec Králové, kde natáčeji východočeské dechové orchestry, což ho inspiruje k další tvorbě.

V roce 1977 se opět stěhuje s dcerou Ludmilou a jejím manželem Zbyňkem Šlerkou do Hustopeč nad Bečvou, kde společně bydlí v podnájmu ve vile u nádraží. Dcera se mezitím snaží zrenovovat rodinný dům v jeho milovaném rodišti v Bernarticích nad Odrou (č. p. 108), kam se 84letý František Šimíček chtěl vrátit... Bohužel, jeho přání se už nevyplnilo, umírá večer 24. 12. 1982 v náručí své dcery Ludmily. Je pochován v hrobce svých rodičů se sestrou Marií a manželkou Štěpánkou, jejíž ostatky byly převezeny ze starojického hřbitova do Bernartic nad Odrou.

Stovky děkovních dopisů od různých varhaníků, sbormistrů či farních úřadů ze všech koutů naší vlasti (viz níže) mu byly tou nejlepší odměnou za skladatelskou práci. Měl především na zřeteli, že

se na kůrech scházejí nadšení amatéři, kteří svou lásku k Bohu chtějí projevit zpěvem a hudbou. Proto je jeho melodika prostá, vroucná, skrývá v sobě mnoho nálad, ale v žádném případě není podbízává.

František Šimíček byl typem muzikanta, který si v dramatických dobách minulých desetiletí zachoval lidskou důstojnost a moudrost, kterou převedl do hudební řeči.

Výběr z tvorby duchovní (celkem na 100 titulů):

- I. Česká mše vánoční pro sóla, sbor, orchestr a varhany
- II. Česká mše (text liturgický) pro smíšený sbor a varhany
- III. Česká mše vánoční (Pane, smiluj se) pro smíšený sbor, varhany a smyčcový orchestr
- IV. Česká mše vánoční pro smíšený sbor a varhany
- V. Český mše „Zádušní“ pro soprán, alt a varhany
- VI. Česká mše k P. Marii pro smíšený sbor a varhany (text Fr. Žák)

Čtyři biblické písně pro sólový hlas a varhany

Osm zpěvů Aleluja (před Evangeliiem)

Tebe Boha chválíme pro smíšený sbor a varhany

Ave Maria pro soprán, alt a varhany

Tři sbory na Velký pátek pro smíšený sbor a varhany

Zpěvy k slavnosti Božího Těla pro smíšený sbor a varhany

Deset pohřebních písní pro 3–4hlas. smíšený sbor dále Vánoční koledy, písně a zpěvy pro různé příležitosti jak pro sóla tak i pro smíšené sbory s doprovodem varhan.

Seznam skladeb natočených v Českém rozhlasu Hradec Králové v letech 1971–1978

Dechová hudba: Poštovní kvapík, Švarný mysliveček (polka), Pozdrav přátelům (pochod), V dobrém rozmaru (polka), Mazurka, Na břehu Orlice (valčík), Kdo dřív (kvapík), Po starodávnu (polka), Ve víru dne (valčík), Pod Starojickým hradem (pochod).

Další skladby pro dechový orchestr v klavírní nebo orchestrální verzi:

Pozdrav domovu (pochod), Na kolotoči (polka), Jarní polka (text J. Pokorný), Lázeňská polka, V lese (polka), Vzpomínka (píseň k pohřbu), Poslední pozdrav (píseň k pohřbu), Janinka tančí (polka), Helenka (mazurka), Jen z vesela (polka), Naším rybářům, pochod (text M. Šimíčková), Když slavík zpívá, valčík (text M. Šimíčková), Blahopřání, valčík (text M. Šimíčková), Valčík naší mámy, Zimní polka (text M. Šimíčková), Dagmar (mazurka), Uhaslá hvězda (smuteční pochod), K zahradě míru (smuteční pochod), Chryzantemy (smuteční pochod), Májový večer (serenáda), K bráně hřbitova (smuteční pochod), Lekniny kvetou (mazurka), Houpavá (polka), Smím prosit? (valčík), Masopustní rej (valčík), V první taneční (valčík), Petrův zdar (pochod), K požáru (kvapík), Na Skalkách (polka), Radostný máj (polka), Pro naši babičku (sousedská), Bernartická polka (text Fr. Hanzelka), Rozloučení (valčík), Po starodávnu (třásák), Žertovná polka, Švarný mysliveček, polka (text J. Pokorný), Na shledanou (píseň k pohřbu), Hrejme píseň dokola (směs národních písní).

Sborové skladby:

Slavnostní sbor – na uvítání rodákům při sjezdu v rodné obci v Bernarticích nad Odrou 2. července 1937 (text učitel Fr. Hanzelka) – kompozice pro smíšený sbor

Slavnostní sbor – u příležitosti 600 let založení obce Bernartice nad Odrou v roce 1974. Jde o nový sbor na stejný text Fr. Hanzelky z roku 1937 – kompozice pro smíšený sbor.

Vlaštovičky – pro ženský sbor, Kopřivnické písně – pro ženský sbor, Malá zvonička – smíšený sbor (text M. Šimíčková), Dárek z pouti – pro smíšený sbor (text Fr. L. Čelakovský), Přání v písni – pro smíšený sbor (text M. Šimíčková)

Národní písně v úpravě Fr. Šimíčka – pro smíšený sbor:

Čierna vlna (valašská), U Dunaja (slezská), Pod dubem (z Čech), Adámku náš (z Čech), Dobrou noc

(slovenská), A já vždycky (z Čech), Jel sedlák vorati (z Čech), Kdyby se sedláci nerodili (chodská)

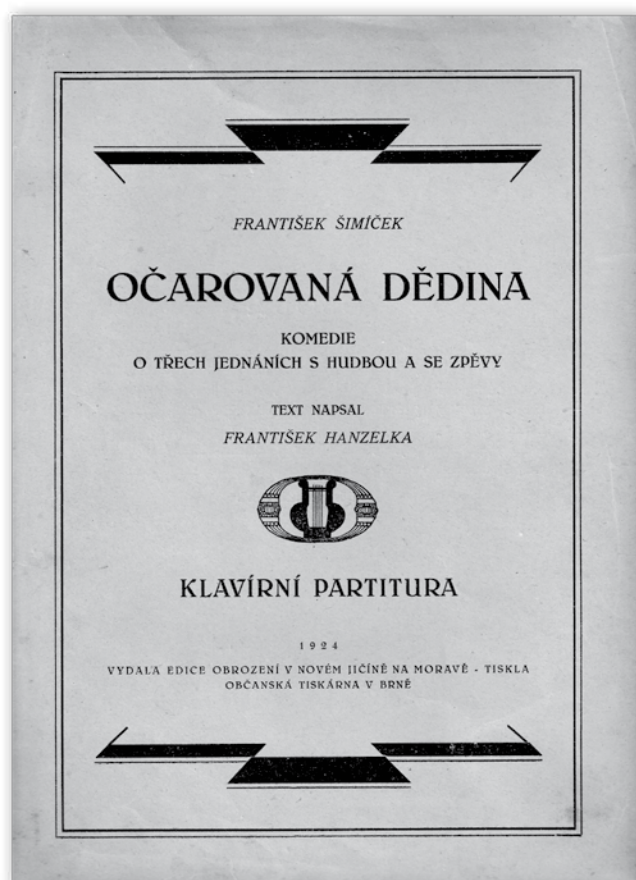
Národní písně v úpravě pro ženský sbor:

Aby nás Pán Bůh miloval (z Čech), Jenom ty mně má panenka (z Moravy), Prší, prší, len sa leje (slovenská), Pod dubem (z Čech), Kdyby mně to Pán Bůh dal (z Čech), Hejdumda (z Moravy), Daj myslivečku (z Moravy)

Očarovaná dědina

Komedie o třech jednáních s hudbou a se zpěvy na text Františka Hanzelky.

Vydala Edice obrození v Novém Jičíně v r. 1924.

Úryvek z denníku frontového vojáka Inf. Františka Šimíčka rok 1916–1918

(Poznámky a postřehy, které si zapisoval v čase 1. světové války – opis)

Nový díl vojenského života započnu tyto dny. Odjždíme 5 mužů z Piotrkova na italskou frontu k hudbě. Stavili jsme se ze Suchdola domů na 2 dny a dne 6. července ráno zase pojedeme dále.

Psáno 4. července 1917 v Bernarticích nad Odrou

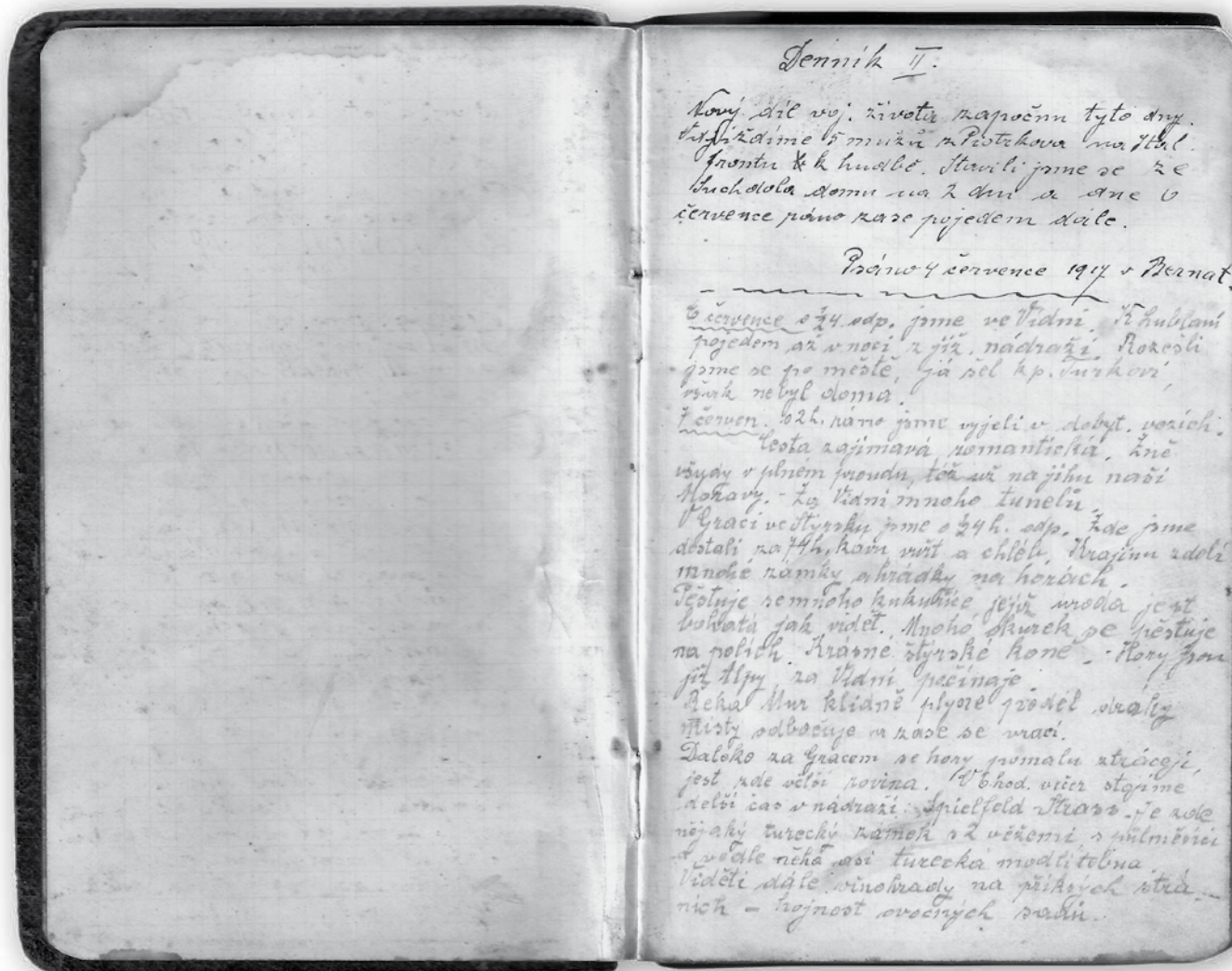
6. července o půl 4 odpoledne jsme ve Vídni. K Lublani pojedeme až v noci z jižního nádraží. Rozešli jsme se po městě, já šel k p. Turkovi, avšak nebyl doma.

7. července o 2 ráno jsme vyjeli v dobytčích vozích. Cesta zajímavá, romantická. Žně všude v plném proudu, to už na jihu naší Moravy. Za Vídní mnoho tunelů. V Graci ve Štyrsku jsme o půl čtvrté odpoledne. Zde jsme dostali za 74 hodin kávu, vuřt a chleba. Krajinu zdobí mnohé zámky a hrádky na horách. Pěstuje se mnoho kukuřice její úroda jest bohatá jak vidět. Hory jsou již Alpy za Vídní počínaje. Řeka Mur klidně plyne podél dráhy, místy odbočuje a zase se vrací. Daleko za Gracem se pomalu hory ztrácejí, jest zde větší rovina. V 6 hodin večer stojíme delší čas v nádraží Spielfeld Strass. Je zde nějaký turecký zámek s 2 věžemi s půlměsíci a vedle něho asi turecká modlitebna. Viděti dále vinohrady na příkrých stráních – hojnost ovocných sadů. V Marburgu stojíme v 8. hodin večer. Před ním byl tunel 624.5m dlouhý. Nad městem vévodí na vysokém kopci kuželová kaple, k níž vedou serpentiny vypravené jako hradby

nějaké. Vedle na druhém kopci vypíná se zámek s věží. Kolem půlnoci jedeme dále. Další krajinu jsem zaspal až do 9 dopoledne.

8. července jsme v Kraňsku. Někdy ráno jsme přešli hranici. Dráha se většinou vine podél toku řeky Sávy. Úroda se nejvíce tak pěknou za to hojnost ovoce. V Lazích obklopily ženy a děti náš vlak s košemi plných třešní. 1 litr za 1 K. V Lublani jsme o půl 2 odpoledne. Jedeme na shromaždiště a dostali jsme hojnou menáž. Zde budeme déle čekat než nás dále odešlou. V noci o 11. hod. jedeme dále k Terstu.

9. července. V 7. hod. ráno jsme v Opčiné, jedna stanice před Terstem. Velice nás mrzí, že nemůžeme až do něho a si jej prohlédnout i s mořem. Zde totiž musíme přeseďat a jet v jinou stranu. Teď jdeme k divis. Trainu do Krainevasu. Tam nám vykázali další cestu k 100 pluku a sice 12km. To musíme do večera urazit. Jdeme přes vesnice: Pliskovica, kdež je hudba 21 pluku, Veliký dol Berie, Nadržica, v níž je hudba 56 pluku (Tato je na kopci) velitel našeho pluku je v ní, pluk sám je už v zákopech,

rezerva a hudba leží pod vesnicí v lese. Tam jsme se hlásili, postavili celtý a nocovali. (V 7. hod. večer jsme dorazili.)

10. července. To byla noc, velká bouřka, do celtů nám přšelo. Fronta je zcela blízko, slyšet všechnu střelbu. Před nedávnem shodil zde na les italský letec bombu a raněn byl lehce šikovatel hudby. Chodí zde nyní s obvázanou hlavou...

Ukázky z korespondence

Dopis – doslovný opis

Kapitulní ordinariát v Olomouci

Čís.: kons.: 4514/65

V Olomouci dne 4. listopadu 1965

Pan

František Šimíček

zasloužilý ředitel kůru

Hustopeče nad Bečvou

Kapitulní konsistoř se s potěšením dovídá, že v neděli 14. listopadu dovršíte 70 let života. Kapitulní konsistoř si váží tohoto významného Vašeho jubilea tím více, že jste svůj život zasvětil kostelní hudbě a plných 55 let jste prožil hrou na královský nástroj – varhany na kostelních kůrech ve Starém i Novém Jičíně a v Hustopečích nad Bečvou. Hustopeče jste si tak zamiloval, že se vracíte i jako důchodce a nadále chválíte Pána Boha, dárce veškeré radosti a všeho štěstí, způsobem nejvznešenějším. Hudba a zpěv jest převzácný majetek, nad který není nic vznešenějšího. Hudba a zpěv z daru Božího rozdává radost a štěstí těm, kteří je provozují, i těm kteří poslouchají. Hudba a zpěv jsou bezedné studnice radosti a štěstí, dovedou překonávat člověku všechny překážky. Jen Pán Bůh sám ví, kolika duším jste prospěl svým uměním hudebním a svými hudebními skladbami, kolika duším jste byl takto oporou, kterým jste znovu vrátil odvahu, důvěru a vytrvalost. Vždyť zbožný varhaník nebo hudebník či zpěvák na kůru jest podoben jednomu ze sboru andělů zpívajících nad Betlemem slavné Gloria při narození Spasitele světa, od něhož vše dobré pochází.

Kapitulní konsistoř jest Vám z plna srdce vděčná za všechny Vaše církevní skladby, za všechny ty dny trpělivého nacvičování skladeb se zpěváky, za neúnavné vyseďávání u manuálu varhan, kde jste nedbal na nepohodlí, ani zimu, ani na dusno. Kéž Vám odplatí za všechny ty Vaše práce a starosti svým nebeským požehnáním Vám i celé Vaší rodině všemohoucí Bůh Otec, Syn a Duch Svätý, ať ve štěstí a radosti a pevném zdraví ještě dlouhá léta k povznesení farníků můžete provozovat hudbu a zpěv, ať v kruhu svatých českých muzikantů pějete u trůnu Božího své věčné Aleluja – chvalte Pána!

*podpis Rudolf Havelka
kapitulní vikář, zástupce*

Dopis, tištěný

(První strana listu)

Farním úřadům, p. řed. kůru a varhaníkům

Dovoluji si Vám oznámit, že jsem vydal tiskem již dříve ohlášenou mši, komponovanou na nový liturgický text. Mše je pro smíšený sbor s doprovodem varhan.

Na slovo vzatý odborník a znalec církevní hudby, p. Jiří Strejček, řed. kůru katedrály sv. Ducha v Hradci Králové – který v soutěži o harmonizaci písní k připravovanému novému kancionálu získal první místo a cenu – velmi příznivě zhodnotil tuto mši. Jeho posudek si můžete přečíst na druhé straně.

Cena této mše je: Partitura 27. – hlasy po Kč 3.50.

Nemáte-li úplný seznam mých skladeb, na požádání Vám jej zašlu.

Na ukázkou hudebniny neposílám, jen na pevnou objednávku.

V seznamu najdete všechno, co může chrámový sbor na kůru s úspěchem zpívat.

Při objednávce uveďte pouze pořadové číslo v seznamu uvedené.

Vaše přání a objednávky Vám ihned vyřídí

Frant. Šimíček

řed. kůru v. v.

Pospíšilova č. 1158

Hradec Králové 3

Dopis (doslovné znění)

František Šimíček

Druhá česká mše (1970)

Liturgická reforma, která se plně rozvinula po ukončení II. vatikánského koncilu, přinesla v ritu Římské církve hluboké změny. To se všechno promítá samozřejmě i do oblasti liturgického zpěvu, který je nedílnou součástí římské liturgie. Ředitelé sborů, varhaníci a sbormistři byli tak postaveni před řadu problémů, ne vždy snadno řešitelných.

Smyslem změn je jediný cíl: obnova všeho dobrého a zřeknutí se určitých znaků, jevících se jako netypické, nebo samoučelné muzicírování, odtržené od vlastního poslání liturgické hudby. V mešní literatuře je velký řada českých mší, provozovaných ještě před Koncilem. Jejich společným znakem je neliturgický text, který je vlastně vyřazuje z běžného užívání. Mši s přesným textem Ordinaria je poměrně málo, navíc jsou obvykle komponovány pro sbory vycvičené v náročnějším zpěvu. Za těchto okolností je třeba uvítat dílo Fr. Šimíčka, které přesně respektuje text mešního ordinaria.

Po stránce melodiky, metriky, harmonie, vychází z tradic českých kantorů, tak blízkých lidovým zpěvákům, kteří vlastně výlučně zpěv v chrámu nyní

provazují. Je tedy reálný předpoklad, že sbory i když nemají profesionálně rutinované zpěváky, nebo alespoň sbormistra, se mohou studia této mše zhostit.

Při zběžném prohlédnutí partitury snad někoho jakoby odrazovala složitost faktury (ženský sbor, mužský sbor, a capela, náznaky polyfonního zpěvu atd.) avšak to je jen zdánlivé, melodický tok hudby vychází vstříc a neklade žádné překážky ani méně zběhlým zpěvákům.

Lze si jen přát, aby tradiční kůry pracovaly s radostí na každém poctivém a zdařilém díle, mezi něž Šimíčková mše rozhodně patří. Tam, kde se k nácviku odhodlají, jistě již po některé jedné části ocení zvukovost, bohaté nuance v plasticity při poměrně snadném nácviku.

Jiří Strejc, řed. kůru a varhaník katedrály Sv. Ducha v Hradci Králové

Luboměř pod Strážnou (do roku 1918 Liptáň, Liebenthal).¹⁾ Historie farního kostela Panny Marie Sněžné a drobných církevních objektů

Jana Krejčová

Obec

Luboměř vedle podélně středem obce, tj. od východu z Lipné na západ do Potštátu, Milovan a Rudoltovic, komunikace okresního významu. Obec byla obdařena vodou i větrem. Na Něččinském potoce klapaly Obermühle (Horní mlýn, též Horní mlýnek, č. p. 49) a Niedermühle (Dolní mlýn, též Dolní mlýnek, č. p. 50), oba s pilami, které ale oba vyhořely již před druhou světovou válkou.

Větrné mlýny byly tehdy ještě tři: Schiffnerův z poslední třetiny 19. století patřil ke stavení č. p. 21 a vyhořel v květnu 1945. Wolfertův mlýn byl do Luboměře přenesen v roce 1922 z Kovářova, patřil k usedlosti č. p. 20 a sloužil ke šrotování.

Třetí, Herzigův, patřil ke stavení č. p. 26, doložen je k roku 1880 a pracoval až do roku 1946, kdy zanikl.²⁾ Usedlíci alespoň z vyprávění pamatovali ještě i Paulerův (Herodekův) mlýn, který ale vyhořel již v roce 1912.

Zdá se, že obec žila poklidným a spořádaným životem. Její obyvatele určitě v dubnu 1945 vyděsil proud uprchlíků, kteří procházeli Luboměří ve dne i v noci a jejichž počet se stále zvětšoval.³⁾ Již 23. března ubytoval bývalý luboměřský duchovní správce P. E. Škrobánek(!) na své faře uprchlíky, které ukrýval minimálně snad až do 4. června, celkem jich bylo patnáct. Patřila mezi ně Sidonie Menzelová s devíti dětmi, paní Zimmermannová

Obecní úřad, fara a kostel. Asi 30. léta 20. století. Z archivu J. Machaly.

z Linhartov a paní Kühlová z Berlína se dvěma dětmi. Osmého května v pět hodin letního času táhla Luboměří Rudá armáda, údajně téměř sto tisíc Rusů se pohybovalo směrem kupředu a při ústupu zase zpět. Na domovních dveřích farního úřadu byl nápis: ДОМ СВЯЩЕНИКА. ДУМ ФАРАЕ. ГОСУДАРСТВЕННАЯ КОНТОРА МЕТРЫКОВ. Státní matrikový úřad.(!)

Při bojích v Luboměří 6. a 7. května padli tři vojáci, kteří byli exhumováni a v lednu 1946 převezeni na obecní hřbitov. Uprchlíci procházeli ještě 24. června 1945. V této pohnuté době se nesloužily bohoslužby, prvním plánovaným svátečním dnem byl až svátek sv. Petra a Pavla 29. června 1945.

Předsedou místní správní komise byl od 28. června 1945 do 28. září 1946 Jiří Skoumal, který byl funkce na vlastní žádost zproštěn. Narodil se 13. ledna 1925, jako novoosídlenec bydlel v Luboměří pod Strážnou. Jeho zástupcem tam byl od 2. července 1945 Silvestr Faltynek, narozený 31. prosince 1919 ve Chvalkovicích, bytem v Luboměří pod Strážnou. Funkce byl zbaven 26. října 1946.⁴⁾

Původní německé obyvatelstvo bylo v létě roku 1946 odsunuto ve třech transportech, v prvním odjely dvě rodiny, ve druhém 33 a v posledním 25 rodin. Někteří občané německé aj. národnosti však zůstali v těsné blízkosti Luboměře pod Strážnou.⁵⁾

Obec je součástí Města Libavé od roku 1949. Tehdy se také žákovská organizace střední školy ve Spálově rozhodla ke sběru starého papíru. V Luboměří údajně žáci sebrali dva vozy plné papíru a hader, „byl to úspěšný sběr“, který měl prospět „drahé republice“.⁶⁾ Bohužel se tímto způsobem ztratila také spousta informací, které měly papírovou podobu. Ovšem, pokud by nebyl zorganizován sběr, stěží lze sázet na to, že by se v dalších měsících našli lidé, kteří by dokumenty zachránili.

Podobu budovy školy, která byla přestavěna pro potřeby Vojenských lesů a statků ČR, státní podnik, divize Lipník nad Bečvou, v roce 1811 navrhl opavský městský stavitel Franz Biela, který později působil v Brně.⁷⁾

Asi v roce 1957 se začal budovat Kulturní dům, zprovozněn byl až v roce 1973.⁸⁾ Nyní v Luboměří žije necelých 200 obyvatel.

Farní kostel Panny Marie Sněžné, hřbitov

Do roku 1946 byla Lubomeř sídlem římsko-katolického farního úřadu. Zaniklá luboměřská farnost nyní připadá do spálovské farnosti.

Kostel (snad dřevěný) s farou i hřbitovem se připomíná již k roku 1408.⁹⁾ Wolný uvádí, že asi v roce 1560 byl v rukou evangelíků, z pastorů je známý Andreas Richter (v letech 1620–1623). Od roku 1628 byl kostel filiálním ke kostelu v Potštátě, o samostatnou faru žádali luboměřští v letech 1740 a 1781, ovšem dostali ji až v roce 1785, kdy zde byla zřízena kuracie.¹⁰⁾

V letech 1791–1792 z původního kostela zůstaly jen základy a presbytář, ve kterém byla sloužena mše svatá. Třicátého dubna 1792 byl položen základní kámen k novému kostelu. Musel být zbořen i starý presbytář a mše se pak sloužily v dřevěné boudě, do které se vešel jen farář s ministranty, věřící stáli venku. Nový kostel pod původním zasvěcením Panně Marii Sněžné se stavěl na náklady náboženského fondu, již v roce 1791 bylo na jeho stavbu poukázáno 2.589 zl. r. 46 krejcarů. Použito bylo „dobrého materiálu“. I se sakristií a vnitřním vybavením byl kostel dokončen koncem roku 1793. Nový svatostánek tak nahradil údajně nejstarší kostel na potštátském panství. Požehnání vykonal budišovský děkan a farář P. Jan Mařátko¹¹⁾ 22. června 1794.

Celkem brzy se luboměřský kostel dočkal obnovy, bylo to v roce 1869. Tehdy byly práce provedeny dle návrhu architekta Josefa Erwina von Lipper-¹²⁾ Další celková rekonstrukce kostela skončila 21. července 1902.

Sto padesáté výročí nového kostela slavili Luboměřští v neděli 18. června 1944.¹³⁾ Slavnost výročí svěcení kostela připadala na čtvrtek 22. června 1944. Příprav, které jsou chápány jako součásti oslav, se zúčastnila celá farní obec. Celý týden před tím pilné ruce chystaly vysoký počet věnců, takže nakonec celý kostel uvnitř včetně portálu kostela byly ověnceny chvojím a květy. Rozměrný věnec visel na stropě v presbytáři zároveň se štítem nesoucím velkou výroční číslovku „150“ a celý prostor presbytáře byl vyzdoben věnci a květinami, nejhonosněji pak hlavní oltář, pokrytý čistými bílými květy. Krásně naaranžovány byly i oba boční oltáře a sochy Nejsvětějšího Srdce Ježíšova a sv. Josefa Pěstouna Páně. Zdobení bylo věnováno celé sobotní odpoledne. Týden předtím byl splněn zákonný požadavek a do kostela byl zaveden elektrický proud, což tuto slavnost ještě umocnilo, protože takto byl kostel skutečně v plném lesku. K večeru se dostavili dva kněží ze Staré Vody, tj. P. Richard Wagner¹⁴⁾ a P. Karl Becker,¹⁵⁾ aby zpovídali. V osm hodin večer bylo svátostné požehnání. Výzdoba kostela byla přítomnými věřícími oceněna a chválena, protože „kostel byl nazdobený jako ženich“.

V neděli ráno měli věřící příležitost ke zpovědi, aby se později nerušila bohoslužba. O půl osmé tedy začala ranní mše s krátkým kázáním. Dětem, mládeže, ženám a několika mužům bylo podáno svaté přijímání, celkem bylo asi 150 komunikantů. V 10 hodin zaujali u slavnostního Božího stolu své místo kněží a ministranti a množství bíle oděných družiček. Po asperges (výkropu kostela) zapěl kostelní sbor a po něm následovalo kázání na téma hodnoty katolické víry, které měl jeden z koncelebrantů, tj. P. Karl Becker. Hlavním celebrantem byl administrátor P. Leopold Gans. Varhany obsluhovala choť učitele Roberta Langerera, jejich syn hrál na housle. V důsledku deštivého rána přišel malý

počet přespolních, ale na nedělní mši nechyběla potštátská hraběnka slečna MUDr. Maria Desfours-Walderode¹⁶⁾ Kostelní sbor ještě zazpíval skladbu od Valenty z Bělotína a nakonec zaznělo Te Deum. Po odpoledním požehnání byla od tří hodin do noci krátká kázání ke cti Požehnané Panny Marie, svátostné požehnání s asistencí, litanie, písně.

Slavnost pokračovala ještě v pondělí, kdy se sloužilo rekviem za zemřelé farníky se čtením a skončila návštěvou hřbitova. Všichni ti, co se zúčastnili slavností, byli naplněni Boží milostí, která v jejich srdcích dlouho zůstávala.

Generální vizitaci např. v roce 1901 provedl arcibiskup Theodor Kohn,¹⁷⁾ další např. 22. června 1925 arcibiskup Leopold Prečan za doprovodu kanovníka Msgre Františka Koupila, P. Karla Kolsdorfa a ceremoniáře ThDr. Stanislava Zely.¹⁸⁾ Při této příležitosti tito hodnostáři navštívili i Starou Vodu.

Zjištěné svaté misie se konaly např. od 23. června do 30. června 1901, od 29. října do 4. listopadu 1911, jiné ve dnech od 8. do 15. června 1924. Ty vedli redemptoristé ze Svitav P. Josef Klameth a P. Brückner.¹⁹⁾ Tehdy bylo podáno 1 224 sv. přijímání. Misie v roce 1926 opět organizovali redemptoristé, a to P. Josef Klameth a P. Johann Paloch.²⁰⁾ Posledně jmenovaný vedl další misie v době od 25. do 27. března 1928. Ve dnech 6. až 9. března 1929 se v Luboměři konala tridua vedená P. Johannem Richterem z Králík.²¹⁾ Tehdy bylo v Luboměři naměřeno – 37° C. Duchovní cvičení v Luboměři pod Strážnou ve dnech 7. až 9. dubna 1931 vedl P. Karl Hahner, OMI.²²⁾ Tehdy bylo celkem 356 komunikantů. Další tridua konaná v březnu roku 1934 a znovu v roce 1935 vedl P. Karl Böttger, OMI,²³⁾ tridua v dubnu 1937 P. Theodor Riekenbrauck, OMI,²⁴⁾ tridua v roce 1938 se konala pod vedením P. Gregora Petera, OMI,²⁵⁾ v roce 1940 vedl misie vedl P. Josef Schullmann.²⁶⁾ Tridua v roce 1942 vedl P. Johann Zwerenz, OMI,²⁷⁾ t. č. administrátor v Rudoltovicích, v roce 1943 P. Albert Britten, OMI,²⁸⁾ a velmi navštívená tridua v letech 1944 a 1945 P. Karl Becker, OMI. V posledním roce války přistoupilo ke zpovědi 255 osob. Poslední tridua se konala od 19. do 22. března 1946 a vedl je P. R. Wagner, OMI. Toto duchovní cvičení bylo věřícími hodnoceno jako nejlepší. Všichni zde uvedení obláti byli z kláštera ve Staré Vodě. Po celou dobu okupace se chovali tak, jak se má chovat každý člověk, nejen katolický kněz. Všichni, národností Němci, svou víru veřejně proklamovali a nebáli se postihnout hrozcích jim ze strany pro ně nepřijatelné diktatury.

Orientovaný **kostel** stál nad hlavní komunikací mezi stavením č. p. 9 (býv. poplužní dvůr, dosud stojící) a hostincem č. p. 14. Spolu s farou č. p. 52 a školou č. p. 63 tvořily střed obce. Na stavbu kostela²⁹⁾ údajně bylo použito i zbytku materiálu z hradu,³⁰⁾ který prý stál na místě nynějšího stavení č. p. 9.

Poměrně nízká kostelní **věž** byla ukončena zvonovitou střechou na čtvercovém půdorysu, v základně po třech stranách obloukově vykrojenou, oblouk v průčelí sloužil pro hodinový ciferník. Těsně k němu sahalo prostřední zvonivé okno s okenicí, další okna byla i na východní a západní straně věže. Ke konci rozložitě střechy posledně pokryté břidlicí (nejméně do roku 1804 šindelem) se tyčila lucerna sanktusové věžičky s cibulí, makovicí a křížem, která téměř dosahovala výšky střechy věže kostela. Závěr kostela byl pravděpodobně trojboce ukončen. Rozměry jsou udávány takto: délka 11 sáhů, čtyři stopy a šest coulů, výška po střechu činila čtyři sáhy, výška po střechu věže osm sáhů, tj. kostel měl na délku něco přes 20 metrů, po střechu byl vysoký asi 7,5 metru, po střechu věže asi 15 metrů.

Loď kostela nebyla klenutá, ale jen plochostropá, z každé strany prosvětlená třemi okny. Zvenčí byla oproti širokému průčelí poněkud odsazena, zleva k ní byla přistavěna prostranná sakristie s jedním zamřížovaným oknem. Na věž se snad vystupovalo přes přístěnek umístěný na severní stěně.

Hlavní vstup byl pravděpodobně jednoduchého tvaru, nic nenapovídá tomu, že by měl být jiný. Dubové dveře do kostela i do sakristie byly opatřeny velkými zámky a háky.

Kostel Panny Marie Sněžné byl vybaven dvěma **oltáři**. To, že císař Josef II. před tím, než se dostavěl luboměřský kostel, rušil některé řádové kostely a kláštery, bylo svým způsobem právě pro popisovaný kostel výhodné. Proto např. hlavní oltář převzal luboměřský kostel ze zrušeného kapucínského kostela sv. Barbory v Prostějově.³¹⁾ Oltář byl zhotoven z dubového dřeva a nesl zdobený tabernákl se dvěma většími a dvěma menšími pozlacenými sochami andělů. Ty zase pocházely z olomouckého zrušeného kostela sv. Petra. Na stěně v závěru presbytáře byl zavěšen obraz Svaté Rodiny v kasulovém rámu, pocházející rovněž z kostela sv. Petra v Olomouci. Po stranách obrazu byly ve výklencích umístěny sochy svatých biskupů, na konzolách stály větší barokní sochy andělů. Stěna za nimi byla upravena štukovými girlandami, ostatní stěny kněžiště byly výrazně vymalovány a výklenky lemovány štukovým(?) ornamentem. Nad tabernákl byl umístěn obraz ze starého luboměřského kostela s motivem P. Marie Sněžné,³²⁾ pocházející z roku 1669. Ze stropu před hlavním oltářem visel křišťálový korunový lustr.

Presbytář byl plochostropý, prosvětlenými pravděpodobně dvěma obloukově ukončenými okny. Uvnitř po jeho levé straně stála na konzole socha sv. Josefa s Ježíškem, na protější straně socha Nejsvětějšího Srdce Páně. Obě pocházely z tyrolské firmy F. Stuflesser, Bildhauer in St. Ullrich, a obou soch si farníci považovali. Sochy byly přivezeny 8. srpna 1905 z vlakového nádraží v Hranicích do Luboměře rychtářem K. Schiesslem. Dne 14. srpna

byly postaveny na místo. Proto musel být sundán obraz sv. Floriána a zavěšen na jiném místě.³³⁾

Boční oltář Bičování Krista na své náklady pořídil duchovní správce P. Blažej Valentin Čapke, jeho výzdoba byla hrazena ze sbírek. Také tento oltář pocházel z prostějovského kostela sv. Barbory.³⁴⁾ Dekret na privilegovaný oltář byl vystaven olomouckou konzistostí 10. června 1902. Zanedlouho, tj. 17. července 1902, posvětil nějaké relikvie generální vikář Mons. Jan Weinlich.³⁵⁾

Portatile na obou oltářích posvětil olomoucký světec biskup Karel rytíř z Rosenthalu.³⁶⁾

Jednoduchá **kazatelna** stávala při zdi na evangelní straně, protějšek jí tvořil boční oltář Bičování Krista. Na stejné straně při první lavici stál procesní kříž, uličku mezi lavicemi lemovaly vystavené korouhve. Zpovědnice z měkkého dřeva, Boží hrob, skříň se zásuvkami na uložení parament, sochu Vzkříšeného Krista a velký kříž pořídil náboženský fond.

Křtitelnice s cínovým kotlíkem, pořízená také náboženským fondem byla dřevěná a zdobená. Uzavírala se na malý zámek. Stávala pravděpodobně na epištolní straně v presbytáři.

Na zdech lodi visely čtyři rozměrné obrazy, a to církevního otce sv. Jeronýma, sv. Maří Magdalény, Panny Marie Kojící a Neposkvrněného Početí Panny Marie. Jejich autor se nikde neuvádí. Rovněž neznáme autora obrazů Křížové cesty.

Podle dochované fotografie ze třicátých let minulého století můžeme určit místo, kde býval upraven **oltář Panny Marie Lurdské** – bývalo to na oltáři Bičování Krista.

V roce 1927 byla renovována barokní monstrance u zlatníka v Mohelnici (firma Josef Kubíček), pak ji požehnal světec biskup olomoucký P. Jan Stavěl.³⁷⁾

Luboměřští si nechali již roku 1792 udělat návrh **varhan** od Franze Schwarze, varhanáře ve Městě Libavé. Zaplatili za něj 400 zlatých, stavba varhan se pravděpodobně nerealizovala, neboť v prosinci následujícího roku jim za 100 zl. zhotovil varhany se šesti mutacemi Johann Haas, varhanář v Olomouci a ve Velké Bystřici. Po varhanách asi toužili dále, jak vyplývá z jejich zájmu o přidělení chorálních varhan z Velehradu roku 1795. Nové varhany postavil až v roce 1840 za 202 zl. varhanář z Olomouce Michal Oranský, kterému pomáhal jeho učeň Johann Blasmayer. Tyto varhany v roce 1870 opravoval Augustin Heřmanský, varhanář(?) v Odrách za 120 zlatých.³⁸⁾

K další změně došlo za P. Emmanuela Škrobánka, který byl zdatným hráčem na harmonium. Na staré varhany se údajně již nedalo dobře hrát a tak v roce 1915 objednal nové varhany. Dle jeho představy měly mít 30 registrů, dva manuály a plné vybavení. Objednány byly u firmy bratří Riegrů v Krnově, práce na nich trvala dva roky, k dodání tedy došlo v roce 1917. Když byly nainstalovány, ukázalo se, že mají jen 16 registrů

a jeden manuál. Reklamovat práci nebylo možné, jelikož byly postaveny dle přání luboměřského učitele a varhaníka Alfonse Seiberta,³⁹⁾ který navštívil továrnu a farářovu objednávku bez jeho vědomí upravil. Jednal jménem obce, ač nebyl k takovému úkolu pověřen a varhanáři mu uvěřili. Samozřejmě mu pak byla varhanická činnost v kostele zakázána a tak učitele v hraní vystřídala mladá farářova neteř Sidonie Škrobánková z Opavy.⁴⁰⁾

V roce 1930 skončil se svou službou u varhan Josef Mück a novým varhaníkem se stal Robert Langer.

Při organizování svozů církevního majetku ze zrušených libavských kostelů máme zprávu o varhanách z Luboměře z 12. května 1947, kdy se na kapitulní konzistoř v Olomouci obrátil farní úřad z Partutovic u Hranic s prosbou o přidělení varhan z vysídlené farnosti Luboměř pod Strážnou. V žádosti uvádí, že jejich stávající varhany jsou v ubohém stavu, farnost nemá prostředků na nový nástroj, místa nejsou od sebe příliš vzdálena a Spálovští na varhany z Luboměře nereflktují, protože si opraví své. Žádost podepsal tamní farář P. Josef Hymer.⁴¹⁾ Ovšem již 7. června 1947 bylo po úřední prohlídce zjištěno, že rozměry kůru v Partutovicích (4,30 m hloubka a 3,10 m výška) nebudou stačit na umístění varhan z Luboměře pod Strážnou, a proto tam přiděleny nebudou. Navíc stávající varhany v Partutovicích mohou po již provedených (a nenahlášených) opravách sloužit ještě několik roků. O měsíc později, tj. 12. června 1947, se olomoucká konzistoř v krátké poznámce vyjádřila, že na luboměřské varhany hrají vojáci a na jiném spisu téhož dne připsal revident P. Stanislav Svoboda:⁴²⁾ „Ke zprávě pana ředitele Pivoňky⁴³⁾ dodávám: Luboměř: varhany jsou zatím mimo nebezpečí zničení, nelze ovšem zaručiti, že nebudou poškozeny od samozvaných tzv. varhaníků z řad vojska. Snad by bylo vhodné přidělit je farnímu kostelu v Hukovicích, který o varhany žádal. Bylo by ovšem třeba dotázati se na rozměry tamního kůru.“ S jednáním o převzetí varhan farním úřadem v Hukovicích vyjádřil svůj souhlas Mons. ThDr. Stanislav Zela.

O varhany projevíli 30. května 1947 také zájem z Hošťálkové, kde byl farářem P. Václav Morávek:⁴⁴⁾ „Při dnešní kanonické vizitaci byl jsem upozorněn, že by snad bylo možno dostat varhany z některého kostela zrušených farností na Mor. Berounsku. Proto si dovoluji uctivě se dotazovat, zdali by byly k dispozici některé varhany z označených farností. Náš kostelíček potřeboval by varhan.“ P. V. Morávek podnikl cestu do Luboměře a zjistil, že tamní kostel je celkem v pořádku, inventář že je odstěhován do Spálova (paramenta atd.). V kostele zůstal velký lustr, 24 lavic, křížová cesta a šest obrazů, hlavní oltář, čtyři větší sochy, kazatelna, šest korouhví, zpovědnice, věžní hodiny, jeden zvon asi 150 kg a jeden zvonek asi 25 kg (sanktusník). Z konzistoře

bylo do Hošťálkové oznámeno, že vhodné varhany nejsou k dispozici.

Dne 17. června 1947 se arcibiskupské konzistoři ohlásil další zájemce o varhany, a to Vladimír Ševeček, učitel v Pozděchově u Vizovic bydlící v č. 15. Biskup S. Zela nechal 24. června sdělit pozděchovskému farnímu úřadu, že předměty z vysídlených kostelů se neprodávají, nýbrž jen přenechávají do úschovy a že varhany z Luboměře byly již určeny k přestěhování do jiné farnosti.

Nakonec přece jen byly luboměřské varhany převezeny 30. června 1947 do farního kostela sv. Jakuba Většího ve Spálově,⁴⁵⁾ jak dokumentuje i záznam v knize přijaté korespondence olomoucké konzistoře z 23. června 1947. Tam potom sloužily do 11. září 1979 a poté byly rozebrány. To, že se v inventáři spálovského kostela ocitlo více předmětů z Luboměře, vyplývalo také z toho faktu, že správou Luboměře jakožto vysídlené farnosti byl pověřen tehdejší spálovský administrátor P. Pavel Smolka.⁴⁶⁾

K roku 1804 je v inventáři zapsán **zvon** z roku 1500 (5 centnýřů) a sanktusník z roku 1551 (15 liber), oba byly uváděny i v roce 1931.⁴⁷⁾ Kostel ještě měl další dva zvony o hmotnosti 4 a 2 centnýře.⁴⁸⁾ Sanktusník měl nápis: AVE MARIA GRACIA PLENA DOMINUS TECUM 1551 (Zdrávas, Maria, milosti plná, Pán s Tebou 1551).

V roce 1924 byly zakoupeny tři nové zvony v brněnské firmě Hiller za 22.352,88 Korun. Světil je 1. července 1924 P. Karl Kolsdorf, kmotrou byla hraběnka slečna MUDr. Marie Desfours-Walderode. Největší ze zvonů vážil 355 kg a měl tón B, menší 45 kg (es) a třetí 76 kg (g).

Ve dnech 2. a 3. března válečného roku 1942 byly dva nové zvony zabrány a 4. března odvezeny do Budišova. Velký zvon byl opatřen vyobrazením Nejsvětějšího Srdce Ježíšova a nápisy „Ad Hiller's Wwe & Sohn Brünn 1924“ a „Gewidmet den im Weltkrieg 1914–1918 Gefallenen Helden aus Liebenthal“. Druhým byl středně velký zvon s reliéfem Panny Marie Růžencové a nápisy „Ad Hiller's Wwe & Sohn Brünn 1924“ a „Maria, Friedenshort, schütze unsern Heimatsort!“. Na věži tehdy zůstal jen umíráček.⁴⁹⁾

Jeden ze zvonů by mohl být v kostele sv. Jakuba Většího ve Spálově, jak vyplývá z poznámky ze dne 25. června 1947 v konzistorní knize přijaté korespondence. Z poznatku P. V. Morávka však víme, že v Luboměři přece jen v roce 1947 zůstaly dva zvony, a to jeden asi o hmotnosti 150 kg a jeden zvonek o hmotnosti asi 25 kg (sanktusník). Údaj o hmotnosti ale neodpovídá údajům uvedeným u nových zvonů.

Z bohoslužebného náčiní byl nejcennější stříbrný pozlacený **kalich s paténou** s nápisem: „Fratres, sorores qVe S. FranCIsCI et S. AntonII IgLaVI-ae hVnC CaLICeM CVraVerVnt flerI“, zhotovený tedy v roce 1739 (O zhotovení tohoto kalichu se

postarali bratři a sestry sv. Antonína, tj. z bratrstva sv. Antonína v Jihlavě), vykazovaný také v inventáři z roku 1804.⁵⁰⁾

Vůbec poprvé je o **transferu církevního majetku** v konzistorních materiálech zmínka 7. listopadu 1946, kdy konzistoř dala plnou moc P. Augustinu Spurnému,⁵¹⁾ farářů v Novém Hrozenkově, aby zajistil všechn movitý církevní majetek ve farnosti Rudoltovice, popř. i v Čermné na Moravě a v Luboměři pod Strážnou a také ve Staré Vodě. Některé zajištěné předměty směl dovézt do úschovy na jiné místo, byl však povinen poříditi seznam odvezených věcí, ve kterém kromě jiného měl být označen jejich stav, dále odkud byly odvezeny a kde byly uloženy. Odvezených předmětů smělo být užíváno, uživatel však byl povinen udržovat je v dobrém stavu. Přebírající byl povinen poříditi seznam a postoupiti ho arcibiskupské konzistoři. Seznam se bohužel nedochoval.

Další dokument pochází z 20. listopadu 1946, kdy konzistoř v Olomouci dala plnou moc P. Oldřichu Beránkovi,⁵²⁾ tehdejšímu farářů v Klenovicích na Hané, aby přestěhoval církevní majetek z farností Milovany, Čermná na Moravě, Lubomeř pod Strážnou a Barnov. Jak vyplývá z kontextu spisu, bylo skutečně něco odvezeno, ale neexistuje seznam, dle kterého by bylo možné určit, zda šlo i o předměty z Luboměře. Nakonec 21. dubna 1947, kdy již transfer byl v pohybu, konzistoř P. O. Beránkovi plnou moc odejmula.

Kostel byl **uzavřen** již před 14. červencem 1947, jak je patrné z přípisu opavského jezuita P. Josefa Bittnera,⁵³⁾ adresovaného olomoucké konzistoři. P. J. Bittner žádal o obrazy Křížové cesty a o sochy sv. Josefa, P. Marie Lurdské a Božského Srdce Páně, které, jak mu sdělil nový administrátor kostela sv. Jakuba Většího ve Spálově P. František Vykopal,⁵⁴⁾ nebude spálovský kostel potřebovat. Tan také apeľoval na urychlený odvoz („jednejte rychle, už se blíží ke konci termín, kdy vojenská správa nedá nákladní auta k dispozici pro tyto účely“). Nebylo zcela jasné, zda konzistoř odvoz věcí zajistí sama, na dotaz P. J. Bittnera v této věci stejně jako na jeho žádost „o různá povolení“ z 23. dubna 1947, již nedostal odpověď.⁵⁵⁾

Ještě v srpnu a září roku 1947 byly předány do Hukovic u Nového Jičína především bohoslužebné předměty, tj fialový pluviál, červený pluviál, krajkové antependium, dvě červené ministrantské komže, jeden příkrov, snad také ještě jeden fialový a jeden černý pluviál a 14 ramínek na obrazy křížové cesty.

O půl roku později, tj. v dubnu 1948, odjela skupina seminaristů z olomoucké arcibiskupského kněžského semináře na lesní brigádu do Luboměře pod Strážnou. Bohoslužby mívali v již vyklizeném kostele P. Marie Sněžné.⁵⁶⁾

Protože se Lubomeř jako osada Města Libavé i po vzniku vojenského prostoru zachovala, stala

Fotografie seminaristů na lesní brigádě v Luboměři pod Strážnou, 1948. Archiv AKS v Olomouci.

se nakrátko fakticky částí potštátské farnosti, stejně jako tomu bylo před rokem 1785. Náboženství zde ještě nějaký čas vyučoval P. Josef Hymer z Partutovic.⁵⁷ O úplné likvidaci kostela bylo rozhodnuto až koncem osmdesátých let minulého století.

Přízemní budova **fary** stála jihozápadně od kostela v jeho bezprostřední blízkosti a v sousedství budovy obecné školy. Byla postavena nákladem náboženského fondu (804 zl. r. 51 ½ krejcaru) v roce 1786, a to na místě původní dřevěné fary. Dispozičně byla dělena na tři obytné místnosti, malou kuchyni, spižírnu a sklep. Obytné místnosti byly osvětleny třemi okny, čeledník dvěma okny, ke všem oknům náležely ještě zimní okenice. K faře patřila stáj a dřevník, stodola byla majetkem potštátského faráře. Farské pozemky ležely v trati Hutberg.

Hřbitov obklopený zdí vznikl současně s kostelem v roce 1794. V půdorysu byl jeho pozemek ve tvaru nepravidelného devítiúhelníku.

Poutě věřící vykonávali do Staré Vody a k Panně Marii ve Skále u Spálova. Tak např. 19. srpna 1900, kdy se ve Staré Vodě konala děkanátní pouť mužů z oderského děkanátu, přivedl spálovský farář P. František Příkryl⁵⁸ do Staré Vody procesí čítající přes 500 lidí, které doprovázela dvanáctičlenná kapela, hasičské spolky a družičky ze Spálova

a Luboměře. Luboměřské procesí ke sv. Anně Starovodské je zaznamenáno i k 20. červenci 1941, kdy přišlo 100 osob.

Ve dvacátém století byla při kostele činná bratrstva Neustálé adorace Nejsvětější Svátosti, Živého Růžence a Sodalita sv. Terezie.

Kapličky, kříže, sošky, památníky

1. Zděná **Enenkelova kaple** stála mezi vzrostlými stromy na rozcestí cest vedoucích do Milovan a Barnova. Patřila k č. p. 56 (posledně obývaném rodinou Stefana Enenkela). Snad ona byla místem, kde se asi do roku 1930 nacházela výjimečná gotická **socha Madony s Ježíškem**. V současnosti je tato gotická mariánská socha součástí sbírek Moravské galerie v Brně. Poprvé se o ní zmínil MUDr. Jaroslav Mathon.⁵⁹ Podle něj se v roce 1930 stala „předmětem soudního sporu, jemuž vlastně vděčíme za její objevení“ a „mihla se Prostějovem, aby zakotvila v soukromém majetku pražském. Je-li však madona ta byla od pradávna umístěna v menší kapli v Luboměři pod Strážnou u města Líbavé na severní Moravě, náleží v oblast olomouckého kraje“. „Menší kapli“ snad Mathon myslí právě tu Enenkelovu. V určení doby vzniku Madony se Mathon nemýlil, shoduje se s ním i současný historik umění Ivo Hlobil. Sochu datují do doby mezi

rokem 1420–1440. Sto osm centimetrů vysoká Madona s Ježíškem vyřezaná z lipového dřeva je mírně poškozená a zbavená nepůvodní polychromie.⁶⁰ Místu ležícím západním směrem, tj. za Enenkelovou kaplí, se říkalo „Bei der Kapelle“.

Luboměřská Madona. Přetisk ze studie J. Mathona.

2. **Kříž** při hlavní křížovatce na Milovany. Podrobnosti nezjištěny.

3. **Kříž** severně od stavení č. p. 25. Podrobnosti nezjištěny.

4. **Kříž** severně nad památníkem padlým. Podrobnosti nezjištěny.

5. **Kamenný kříž** před kostelem. V červnu 1947 a opakovaně 6. srpna, kdy bylo stěhování církevního majetku v plném proudu, požádal kapitulní konzistoř o darování či koupi kompletního asi čtyřmetrového kamenného kříže, příp. asi metrového korpusu Krista Místní národní výbor v Přílukách (farnost Lešná, okres Valašské Meziříčí).

Kříž měl být postaven na návsi u místní kaple. Rovněž chtěli koupit obrazy křížové cesty

Příluky, kamenný kříž. Foto J. Remeš.

a dlaždice (asi 60 m²). Žádost asi na doporučení P. Josefa Absolona⁶¹ sestavil a podepsal Jar. David, předseda MNV. Pověření bylo vystaveno začátkem srpna, zájemci si ještě v témže měsíci odvezli buď čtyři metry vysoký kříž z Luboměře nebo o něco menší z Barnova, dlaždice z Rudoltovic a obrazy dostali v konzistoři. Jak již bylo konstatováno v části věnované Barnovu,⁶² byl Obecní úřad v Lešné kontaktován a bylo zjištěno, že tamní kamenný kříž je složen ze dvou částí, horní má výšku asi tři metry, sokl asi dva metry. Na přední straně je podstavec opatřen českým čtyřřádkovým nápisem: „POCHVÁLEN BUĎ JEŽÍŠ KRISTUS“, na zadní straně třířádkovým nápisem: „POSTAVILA OBEC PŘÍLUKY L. P. 1947“. Bez možnosti konfrontace tohoto kříže s fotografiemi luboměřského či barnovského kříže není možné jeho skutečný původ prokázat.⁶³

Korpus z luboměřského (barnovského) kříže. Foto J. Remeš.

6. Malá **kaplička či kříž(?)** na východním konci obce u ohbí Něčinského potoka mezi břidlicovým lomem a stavením č. p. 72. Podrobnosti nezjištěny.

7. **Památník padlým v první světové válce** stával při komunikaci přibližně uprostřed obce. Dne 22. června 1930 se za přítomnosti občanů a mnoha hostů konala mše, kterou sloužil a pomník vysvětil P. Wilhelm Schwarz⁶⁴ Jednalo se o kamenickou práci provedenou v bílém mramoru(?). Památník stál na podstavci tvořeném pravděpodobně z hrubých kamenů. V jeho střední části byla osazena

černá (z mramoru?) tabule se jmény 19 padlých a nevěstných luboměřských mužů. V horní části pomníku byl umístěn německý kříž, zcela nahoře koule. Po pomníku zůstaly jen nepatrné zbytky. Obětem první světové války byl také věnován jeden ze zvonů ulitý roku 1924. Ze druhé světové války se domů nevrátili Johann Brauer z č. 27, Franz Polzer z č. 60, Josef Grohmann z č. 45 a Franz Kuhnert z č. 47.

Zjištění duchovní správcí⁶⁵⁾

1620 – 1623, **Andreas Richter**, protestantský pastor.⁶⁶⁾

před 1638, **Kryštof Eckard**, krátkou dobu.⁶⁷⁾

1786 – 1805, **P. Blažej Valentin Čapke (Čapka)**, kurát, rodák z Litovle, bývalý řeholník řádu cisterciáků na Velehradě, penzionován byl v roce 1805.

22. červenec 1805 – 1813, **P. Franz Theodor Berndt**, kurát, který byl bývalým řeholníkem řádu augustiniánů ve Fulneku, rodák z Oder, od 1. srpna 1785 do roku 1805 působil v Barnově, zemřel roku 1813.

1814 – duben 1831, **P. Franz Groeger (Gröger)**, lokální kaplan, narozen v Budišově 1772, ordinován 1798, působil na Nových Sadech (nyní Olomouc-Nové Sady), z Luboměře odešel do Potštátu, kde nastoupil 5. dubna 1831. Zemřel v Potštátě 2. března 1846.

asi duben 1831 – 1849, **P. Josef Stix**, lokální kaplan, narozen v Šumvaldu na Moravě 1785, vysvěcen 1811, do Luboměře přišel z Potštátu, zemřel jako farář ve Vésce u Oder (Dörfel) 22. dubna 1856.

1849 – 1851, **P. Gilbert Bayer**, narozen 1807 v Albrechticích u Rýmařova, vysvěcen 1833, první působil na Šumpersku, po odchodu z Libavé administroval kuracii Luboměř pod Strážnou, pak byl kurátem v Hraničních Petrovicích, Keprtovicích, Domašově nad Bystřicí, Vítkově a nakonec zemřel 8. června 1860 jako farář v Petrovicích u Osoblahy.

1851 – 1856, **P. Johann Wolf**, rodák z Vendolí u Svitav, narozen roku 1800, vysvěcen 1828, zemřel 3. listopadu 1890 ve svém rodišti.

1856 – 29. říjen 1858, **P. Karl Toegel**, lokální kurát na penzi, kterou trávil v Luboměři. Narodil se ve Šternberku 1795, ordinován 1828, zemřel v Luboměři 29. října 1858, tam je pravděpodobně i pohřben.

1858 – 1865, **P. Johann Wolff**, kurát, narozen ve Vendolí roku 1800, ordinován 1828, zemřel 3. listopadu 1890 v rodné obci jako emeritní farář.

1866 – 1869, katalogy kněží i jiné prameny chybí.

1870 – 1877, **P. Ignatz Heichel**, kurát, narozen v nedalekých Heroltovicích 12. prosince 1833, členové této rodiny žili až do odsunu ve stavení č. p. 21. Ordinován 1858, ve Městě Libavé působil přerušovaně v letech 1859–1866. Zemřel

22. srpna 1887 jako farář ve Vésce u Oder, stejně jako jeho předchůdce P. Josef Stix.

1877 – 1879, **P. Franz Jedek**, zemřel 20. prosince 1879 jako farář luboměřský.

asi leden 1880 – asi červenec 1881, **P. Josef Peška**, administrátor (kurát vacat), narozen v Praze 1845, ordinován 1869, zemřel jako farář v nedalekém Smilově 6. května 1902, kde byl i pohřben.

červenec – 14. srpen 1881, **P. Vilém Plhák**, kooperátor, narozen 9. září 1858, ordinován roku 1881, od 14. srpna 1881 byl již v Třemešné na Osoblažsku, nakonec byl čestným kanovníkem kroměřížským a děkanem svitavským. Zemřel 8. října 1939.

srpen 1881 – nejméně do 1883, **P. Vincenc Handl**, kurát, narozen roku 1846 v Uničově, ordinován 1870, zemřel 24. února 1897 jako farář v Loučné nad Desnou.

asi 1883 – 1. červenec 1885, **P. Jan Valoušek**, kurát, narozen v Březové roku 1846, vysvěcen roku 1874. Tištěný údaj v katalogu je rukou škrtnutý, připsáno „vacat“, protože P. Jan Valoušek zemřel 9. července 1885 v Luboměři a tam by měl být také pohřben.

1. červenec 1885 – 28. červenec 1886, **P. JUDr. Florian Fritz**, administrátor ex kurendo, narozen v Opatovicích 4. května 1849, ordinován 1873, od 1. srpna 1883 byl kurátem v Barnově, od 1. července 1885 administrátorem ex kurendo v Luboměři, od 28. července 1886 kurátem v Rudoltovicích, atd., zemřel 22. srpna 1926.

srpen – září 1886, **P. František Kučera**, administrátor, narozen 17. dubna 1859, vysvěcen roku 1882, poté byl farářem v Branné, zemřel 21. ledna 1921.

asi listopad 1885 – asi březen 1886, **P. Jan Zelenka**, kurát, narozen 7. července 1853 v Kravařově u Komárova (Opava), vysvěcen 1879, byl kooperátorem v Zubří, od 1881 působil v Neplachovicích na Opavsku. Po odchodu z Libavé, kde byl kooperátorem v době od 9. července 1884 – 4. listopadu 1885, byl instalován do luboměřské kuracie. Jako farář působil ještě v nedalekém Podlesí (1886–1899). Odtud odešel do Mankovic, děkanství Odry. Zemřel 14. června 1925 jako emeritní farář ve Svitavách.

září – prosinec 1886, **P. Petr Spisar**, administrátor v Luboměři, poté kooperátor ve Velké Bystřici. Narodil se v Německých Prusích u Pustiměře 7. července 1861, vysvěcen roku 1885, zemřel 17. října 1897.

9. prosinec 1886 – 10. srpen 1891, **P. František Kužela**, kněz, básník a spisovatel písíci pod pseudonymem Adam Chlumecký, malíř-samouk. Narodil se 7. ledna 1854 v Rokytnici u Přerova. Absolvent olomouckého Slovanského gymnázia, vysvěcen 1880, po kaplanských místech krátký čas administroval ve Střílkách, krátce byl kooperátorem ve Staré Bělé a pak i ve Velké Bystřici. Luboměř

byla jeho prvním stálejším působištěm. Následoval Dlouhomilov a poslední místo ve Skrbeni (do roku 1928), pak již jen nemoci. Býval předsedou Družiny literární a umělecké. Zemřel v Olomouci 23. června 1938, pohřben je na ústředním hřbitově v kněžském hrobě. Již v Luboměři mu dělala hospodyní Kristina Dostálová, která ho přežila jen o několik měsíců.⁶⁹ Zajímavé je, že za svého pobytu v Luboměři nevydal žádnou poezii ani prózu. Ještě v roce 1888 byl kurátem, k roku 1890 je v katalogu kněží zapsán jako farář.

září 1887 – červen 1889, P. Antonín Palacky, kooperátor v Luboměři, odtud odešel do Příbora na místo II. kooperátora. Narodil se v Komárně (u Kelče?) 23. ledna 1860, vysvěcen roku 1885, zemřel 18. května 1897.

srpen 1891 – 29. leden 1902, P. Franz Krist, farář, narozen ve Vlkoši 1839, ordinován 1866, do Luboměře přišel z Dlouhomilova, kam byl převeden P. Fr. Kužela. Zemřel 18. ledna 1906 jako farář v Bánově.

29. únor 1902 – 24. březen 1903, P. Franz Albrecht, farář, narozen roku 1869, ordinován roku 1893. Od 24. března 1903 již byl kooperátorem v Oskavě, kde také 30. ledna 1905 zemřel.

24. březen 1903 – 12. červenec 1905, P. Ferdinand Ressel, narozen ve Vítkově roku 1868, vysvěcen roku 1891. S farníky se rozloučil na svátek sv. Jakuba 25. července. Tehdy s novým duchovním správcem odešel do Staré Vody, kde se oba zúčastnili tam konané kněžské konference. Pro farnost udělal P. F. Ressel mnoho užitečného, např. on pořídil sochu Nejsvětějšího Srdce Ježíšova. Z Luboměře odešel jako kurát do Mankovic u Oder. Zemřel jako prelát a emeritní děkan opavský 2. března 1936.

12. červenec 1905 – 1906, P. Jindřich Ptašínský, administrátor, narozen v Krásně roku 1877, ordinován roku 1900. Dřívější katecheta na české dívčí škole v Prostějově, zemřel 26. října 1954.

asi prosinec 1906 – 28. srpen 1907, P. Albin Bordovský, narozen ve Frenštátě roku 1866, ordinován roku 1889, odešel na farářské místo do Komně, kde také 22. března 1934 zemřel.

27. listopad 1907 – 1909, P. Theodor Graca, administrátor. Narodil se v roce 29. prosince 1875, absolvoval české gymnázium, pak teologická studia, vysvěcen byl roku 1899. Dne 27. září 1909 byl investován do blízkých Rudoltovic, luboměřskou faru pak krátce spravoval z Rudoltovic a zemřel jako farář v Rudoltovicích 12. prosince 1912. Jistě tam byl i pohřben.

1. leden 1910 – červen 1910, P. František Valach, administrátor ex kurendo, působil totiž v Potštátu. Narodil se roku 1880, vysvěcen byl v roce 1905, zemřel 18. května 1940.

1. červen 1910 – duben 1912, P. Ludvík Fuček, farář, hlavní katecheta na obecné škole ve Chválkovicích u Olomouce (nyní Olomouc-Chválkovice), odtud odešel do Podlesí u Budišova, kde byl

zmíněn ještě k roku 1919. Narodil se 19. srpna 1880 ve Valašských Kloboukách, studoval české gymnázium v Uherském Hradišti a potom teologii v Olomouci, kde byl vysvěcen roku 1904, zemřel neznámo kdy.

1. květen – 23. červenec 1912, P. Tomáš Jurásek, administrátor, přišel ze Šumvaldu u Budišova, pak odešel do Štáblovic. Narodil se roku 1877, vysvěcen na kněze byl roku 1900, zemřel 8. července 1953.

17. červenec 1912 – 13. říjen 1925, P. Emanuel Škrobánek, farář, narodil se v Kreuzendorfu (Holasovičky, nyní Polsko) roku 1881, ordinován byl roku 1905. Byl katechetou v Krnově, odtud přišel do Luboměře. Luboměřští ho nakonec „vyštvali“. Varhaníka mu dělal místní hudebník Josef Mück. V místní kapele, která hrávala přibližně do roku 1918 i v kostele, hráli učitel Siegesmund (1. housle), Franz Mück (2. housle), Josef Richter z horního mlýna pod vesnicí (viola), Florián Jordán a Franz Richter (trubky), Josef Grohmann (flétna), Florian Honisch (basa), Franz Honisch (klarinet), jiný Franz Mück (pozoun a baskřídllovka). Ovšem největší rozmach kapela zažívala v letech 1885–1900. Později kapela hrávala i v okolních kostelech, tj. v Barnově, Potštátě, Milovanech, Velké Střelné, Čermné, Zígarticích, Rudoltovicích, Starých Oldřůvkách a Spálově.⁶⁹ Z Luboměře odešel i se svou neteří do Linhartov, kde byl nejméně do roku 1941 farářem. Zemřel 12. října 1955.

1925 – 1926, P. Wilhelm Schwarz, ex kurendo administrátor, rodák z nedaleké Staré Vody, kde se narodil 6. srpna 1887, ordinován byl 5. července 1911, primiční mši svatou měl ve svém rodišti. Po odsunu působil v diecézi Rottenburg. Konzistorní rada P. W. Schwarz zemřel v roce 1976 v Německu.

1926 – 25. září 1929, P. Alois Umlauf, kurátor, potom krátce administrátor v Rudoltovicích. Již v létě roku 1929 měl odejít do Hladkých Životic, což se asi o rok protáhlo. Narodil se 20. května 1872 v Bludově, vysvěcen roku 1894, jako farář působil 16 let v Lawamündu v diecézi Gürk, zemřel v Hladkých Životicích 27. ledna 1940.

1930 – 8. srpen 1931, P. Stefan Břečka, byl jen na výpomoc, vrátil se do německých Rudoltovic, kde byl, ač Čech, velmi oblíben. Narodil se roku 1875 v Zarazicích, vysvěcen byl v roce 1900, zemřel 26. června 1945.

8. srpen 1931 – 1. červen 1937, P. Friedrich Berger, kurátor (uvádí se od léta 1931), přišel z Oder, kde byl kooperátorem. Z Luboměře odešel v létě 1937 do Nových Těchanovic. Narodil se 20. srpna 1902 v Kletném u Suchdolu, absolvent gymnázií v Kroměříži a Bruntále, teologii studoval Olomouci, vysvěcen byl v roce 1927, po odsunu působil v diecézi Würzburg, zemřel 28. listopadu 1958.

2. červen 1937 – prosinec 1939, P. Wilhelm Schwarz, ex kurendo z Barnova.

1. prosinec 1939 – 1946?, **P. Leopold Gans**, administrátor, minulý kooperátor v Potštátě, konstituován v říjnu 1939 ex kurendo administrátorem v Luboměři. Narodil se v Jindřichově u Osoblahy 15. července 1912, ordinován 1939, po odsunu působil v diecézi Rottenburg. Zemřel neznámo kdy.

1948 – 1950, **P. František Vykopal**, administrátor ve Spálově, ustaven 21. června 1948 provisorem v Luboměři pod Strážnou. Narodil se v Dolních Nětčicích u Přerova 22. prosince 1907, ordinován 1933, ve Spálově působil od 1. června 1947 do 18. prosince 1950. Poté byl sedmnáct let mimo službu, od 1. června 1967 byl vikářem v Kroměříži u sv. Mořice. Zemřel 14. června 1977 v Kroměříži.

Rodáci

Z rodiny luboměřských Polzerů pochází *Barbara Polzerová* (narozena 1966), sestra řádu sv. Benedikta, která užívá řeholní jméno S. Hildegarda.⁷⁰⁾

Poznámky

1) Nezaměňovat s nedalekou Luboměř, tzv. českou, která nikdy nebyla samostatnou farností.

2) Wenzl 1987, 275. Fotografie mlýnů viz Hýbl – Mušinka 2005, 60. – Burian 1965, 38.

3) SOKA Olomouc, Farní úřad Luboměř pod Strážnou, XI Gedenkbuch ..., II. I dále.

4) Krejčová 2007, 12.

5) Např. Josef Mück, narozený 6. srpna 1904 v Luboměři pod Strážnou, jeho manželka Marie, rozená Novotná (smíšené manželství) a jejich tři děti, žijící v Luboměři pod Strážnou č. 58 byli nouzově ubytováni v domě původně určeném k demolici v Lipné č. 13, který patřil rolnici Florentině Wagnerové, která tam žila s dcerou Marií a schovankou Elisabeth Schön. Jmenované osoby byly odsunuty. Manželé Rudolf a Žofie Thinovi s dcerou Margaretou rovněž přišli do Lipné do stavení po rolníku Ferdinandu Lipovském z Luboměře pod Strážnou č. 17. Viz Krejčířik – Šustek, 1949, 67. Tamtéž na s. 73 je zmíněna také vdova Kristina Šindlerová (zv. stará Šindlerka), narozena 19. května 1881, která také musela 14. srpna 1947 opustit svůj domov v Luboměři pod Strážnou. Byla nastěhována do stavení, jehož posledním majitelem byl odsunutý Franz Röder a jeho rodina. Na s. 108 je uveden i bývalý zahraniční voják sloužící v ruské armádě Vasil Ilnický, narozený 7. září 1920 na Podkarpatské Rusi, jeho manželka Arnoštka, rozená Nataliová a syn Vasil. Z důvodu opuštění národní správy objektu v Luboměři pod Strážnou obsadili 7. září 1946 v Lipné grunt č. 58 po odsunutém rolníkovi a obchodníkovi s dobyt看 Josef Wagnerovi. Na s. 109 je ještě uveden další luboměřský občan, a to Karel Lev, který se musel po vyhlášení vojenského prostoru vystěhovat z Luboměře pod Strážnou

č. 41 do č. 63 v Lipné, což byla bývalá rolnická usedlost Adolfa Rösnera. Jeho pobyt byl povolen jen na přechodnou dobu, tj. od 23. června 1947 pravděpodobně do října téhož roku.

6) Machala 2009, 44; Oderské vrchy 1949, 104.

7) Zatloukal 2002, 168. – Franz Biela se narodil 3. dubna 1789 v Opavě a zemřel 15. dubna 1871 v Brně.

8) Machala 2009, 52, 62.

9) Po Wolném řada jiných autorů, jen katalog kněží pro rok 1949 uvádí rok 1498.

10) Kuracie neboli lokální kaplanství byly zřizovány při kostelech, které císař Josef II. založil z tehdy nového náboženského fondu.

11) P. Jan Mařátko (Johann Bruno Mathiatko), v Budišově působil 17 let a tam také zemřel. Byl oblíben u věřících, zasloužil se o školství, při vnější kostelní stěně je ho vzpomenuo na pamětní desce.

12) Zatloukal 2002, 326. – Josef Erwin von Lippert, vídeňský architekt, který v té době pracoval pro olomouckého arcibiskupa Bedřicha z Fürstenbergu. Narozen roku 1826 v Aradu, projektoval např. chlapecký seminář v Kroměříži a zúčastnil se soutěže na přestavbu olomoucké katedrály sv. Václava, je autorem hlavního oltáře velehradské baziliky, zemřel 15. srpna 1902 ve Vorderbrucku u Gutensteinu.

13) SOKA Olomouc, Farní úřad Luboměř pod Strážnou, XI Gedenkbuch ... II., i dále. Též Bärner Ländchen 1998, 271–272.

14) P. Richard Wagner, OMI, několikanásobný starododský superior. Narodil se 9. března 1905 v obci Bebra ve fuldské diecézi. Profesi složil v roce 1926, ordinován byl roku 1928. Po odchodu ze Staré Vody kaplanoval v dolnorakouské svatohypolitské diecézi. Zemřel 11. listopadu 1979 v Melku.

15) P. Karl Becker, OMI. Narodil se 12. listopadu 1892 v Bassenheimu/Rheinlandu, do řádu vstoupil roku 1914, vysvěcen na kněze byl v roce 1925. Vypomáhal v okolních farnostech. V roce 1946 dostal povolení přesídlit do Vídně, kde 4. června 1962 zemřel.

16) MUDr. Maria Desfours-Walderode se narodila 18. června 1880 v Potštátě, vystudovala ve Vídni, v průběhu první světové války působila v polních nemocnicích. Celý život pomáhala potřebným. V Potštátě zůstala až do své smrti, zemřela 13. března 1963.

17) Theodor Kohn, narozen 22. března 1845, na kněze vysvěcen 1871, od roku 1892 v čele arcidiecéze, zemřel 4. prosince 1915. Neoprávněně mu nejsou přiznávány i jeho zásluhy. – SOKA Olomouc, Farní úřad Luboměř pod Strážnou, XI Gedenkbuch ... I. a II., i dále.

18) Lepold Prečan, narozen 8. března 1866 ve Velkém Týnci, vysvěcen 1889, konsekrován roku 1923, zemřel 2. března 1947. – Msgre. František

Koupil, narozen 1864 v Bílsku, svěcen 1888, zemřel 26. října 1931. – P. Karel Kolsdorf, narozen v Bojkovicích 1. července 1870, ordinován 1892, děkan, arcikněz, assesor, čestný kanovník kroměřížský. Zemřel 5. března 1954 v nedalekých Norberčanech, pohřben je v Moravském Berouně. – Mons. ThDr. Stanislav Zela, světící biskup, generální vikář, narozen 12. července 1893 v Nových Netčicích, ordinován 1917, vězněn v Dachau, konsekrován 1941, v roce 1950 obviněn z velezrady a ve vykonstruovaném procesu odsouzen na 25 let, zemřel 6. prosince 1969 v Radvanově u Tábora.

19) P. Josef Klameth, narozen v Bartultovicích na Osoblažsku 12. února 1878, profesi vykonal 2. srpna 1896, ordinován 1902, bývalý svitavský rektor, který krátce působil i ve Staré Vodě. – P. Brückner – o něm podrobnosti nezjištěny.

20) P. Johann Paloch, narozen ve Frýdlantu nad Ostravicí 5. března 1872, profesi vykonal 19. září 1897, ordinován 1901. Také on působil ve Staré Vodě.

21) P. Johann Richter, kněz hradeckokrálovské diecéze.

22) P. Karl Hahner, OMI, se narodil 21. srpna 1903 v Eiterfeldu, diecéze Fulda, profesi složil 1927, ordinován byl roku 1927. V roce 1935 vydal ve Staré Vodě český překlad knihy o zakladateli oblátů Evženovi z Mazonodů. Čestný občan Staré Vody. Byl zatčen gestapem a odeslán do koncentračního tábora a v letech 1949–1951 vězněn komunistickým režimem. Zemřel 3. října 1978 v Auersmancher.

23) P. Karl Böttger, OMI, narozen 22. února 1872 v Erfurtu, profesi složil roku 1895, ordinován byl v roce 1898. Ve Staré Vodě působil od roku 1940. Vysídlen byl do Německa, zemřel 15. srpna 1954 v Engelpertu.

24) P. Theodor Riekenbrauck, OMI. Narozen 15. února 1884 v Bausenhagenu, do řádu vstoupil roku 1909, ordinován byl v roce 1913. Do Staré Vody přišel v roce 1930 a zůstal do roku 1942. Zemřel 27. února 1967 v Südlahn.

25) P. Gregor Peter, OMI, narozen 7. dubna 1908 v Chebu, profesi složil roku 1933, ordinován byl v roce 1935. Přerušovaně působil v Rudoltovicích, po roce 1941 působil v Kájově, ze starovodských oblátů zemřel jako poslední, a to 9. října 1994 ve Vídni.

26) P. Josef Schullmann, podrobnosti nezjištěny.

27) P. Johann Nepomuk Zwerenz, OMI, narozen 23. prosince 1912 v Pavlově Huti u Tachova, ordinován byl roku 1938, téhož roku přišel do Staré Vody. Po odsunu vystřídal několik míst, nakonec byl farářem v poutním místě v Oberlaisu v Dolním Rakousku, kde také 29. února 1976 zemřel.

28) P. Albert Britten, OMI, narozen 20. dubna 1883 v Borbecku u Essenu, profesi složil v roce 1904, ordinován byl v roce 1908. Např. v letech 1908–1910 působil jako kaplan v Bruselu, po od-

sunu byl přijat jako kaplan ve Sv. Hypolitu. Zemřel v Lázních Išlu (Bad Ischl) 31. ledna 1956.

29) Informace především z Inventáře z roku 1805 (ZAO, pobočka Olomouc, ACO, karton 8299).

30) V Luboměři měl dle Wolného stávat hrad, jeho někdejší existence však je sporná, tj. není doložena písemnými prameny a pátrání na místě není možné vzhledem k poloze místa. Také tuto tezi po něm publikovali i jiní vlastivědní autoři.

31) Stále dle inventáře z roku 1804. – Prostějovský kostel sv. Barbory s přilehlým hospicem byl zrušen 26. června 1784. Kostel nebyl zbourán, a proto mohl být v letech 1902–1906 přestaven a znovu vysvěcen pod titulem sv. Cyrila a Metoděje. Inventář se ale rozprodal v dražbách 14. února 1785 a 20. října 1785 (Kavička 2009, 7). Ten rovněž uvádí, že hlavní oltář z kostela sv. Barbory byl převezen do kostela v Kozlovicích u Frýdku-Místku. Tudíž do luboměřského kostela byl převezen jeden ze tří bočních oltářů, ze kterých připadají v úvahu pouze dva, a to oltář sv. Antonína nebo oltář Panny Marie Pomocné. Jeden z těchto bočních oltářů pak byl upraven na hlavní oltář v Luboměři.

32) Obrazy typu Panny Marie Sněžné (neboli Panny Marie Větší), tj. Santa Maria Maggiore či také Maria – Salus Populi Romani jsou povětšinou díky jezuitům roztroušeny po celém světě. Původní předlohou byl obraz známý již v 8. století, který podle legendy maloval sám sv. Lukáš Evangelista a který je vystaven v římské bazilice Santa Maria Maggiore. Z nejbližšího okolí známe obrazy Panny Marie Sněžné v Olomouci (ve stejnojmenném kostele) či v poutním kostele stejného zasvěcení v Rudě u Horního Města. Nejznámější je snad velehradský obraz Panny Marie Sněžné – Matky Unie. Ovšem nejvíce podobný mohl být luboměřský obraz ikoně Matky Boží Svatotomášské na Starém Brně. Protože Panna Maria Sněžná je ochrannou, tj. Matkou Domu, jezuitů, je téměř vyloučeno, že by luboměřský obraz měl pocházet z kapucínského kostela. Matkou Domu kapucínů (tj. řádovým obrazem) je Panna Maria Královna Andělů. Zatím není známo, že by se v kostele v Luboměři obraz tohoto ikonografického typu vyskytoval.

33) SOKA Olomouc, Farní úřad Luboměř pod Strážnou, XI Gedenkbuch ... (Band I.)

34) Také se jednalo o oltář z dubového dřeva s intarziemi, sochou Zbičovaného Krista a obrazem Matky Boží a sv. Františka z Assisi. Dosud místo, kam byly prostějovské boční oltáře převezeny, nebylo známo (Kavička 2009, 7.) – Wolny 1835, 62 a Glonek 2007, 120 uvádějí „oltářní obraz ze zrušeného kapucínského kláštera v Prostějově“.

35) Mons. Jan Weinlich, narozen roku 1831, ordinován v roce 1853, roku 1893 jmenován

sídelním kanovníkem a generálním vikářem, 1904 světícím biskupem, zemřel 24. prosince 1905.

36) Karel rytíř z Rosenthalu, narozen 1. října 1738 ve Slavonicích, v roce 1761 vysvěcen, získal doktorát filozofie a teologie, sídelní kanovník olomoucký, od 1778 titulární biskup kafarnaumský a světící biskup olomoucký. Vlídny a oblíbený biskup zemřel 25. května 1800.

37) Msgre Jan Stavěl, narozen v Bílovicích u Prostějova 13. dubna 1869, vysvěcen 1894, od 1923 sídelní kanovník olomoucký, od 1927 světící biskup olomoucký, zemřel 6. listopadu 1938, pohřben je v Kostelci na Hané.

38) Sehna 2003, 67. – Franz Schwarz se narodil ve Městě Libavé 11. července 1739, tam také pracoval a zemřel 19. srpna 1793. Rodina Schwarzů patřila k těm, kteří stavěli kvalitní nástroje. Johann Haas se narodil roku 1722 v Polsku, zemřel 11. dubna 1806 ve Velké Bystřici. Michal Oranský se narodil 1768 (1761?) na Slovensku, zemřel 25. března 1854 v Olomouci. Johann Blasmayer se narodil kolem roku 1819, zemřel 14. března 1806 v Olomouci. Augustin Heřmanský opravoval varhany ještě v blízkém Jindřichově.

39) Alfons Seibert zemřel 10. listopadu 1924 v Lipníku nad Bečvou, kde je rovněž pohřben.

40) Mück 2009, 10 – 11. I dále.

41) P. Josef Hymer, narozen 6. března 1915 v Praze, ordinován 1939, zemřel 5. dubna 1992.

42) Konzistoř, složka korespondence. – P. Stanislav Svoboda, revident kostelních účtů, narozen 16. dubna 1913 v Čelčicích (farnost Klenovice na Hané), ordinován 1938, v letech 1945–1951 byl revidentem arcibiskupské konzistoře, zemřel 26. března 1975.

43) Gustav Pivoňka, ředitel dómského kůru a profesor hudby v Olomouci.

44) P. Václav Morávek, narozen roku 1884 ve Václavcích, ordinován 1908, zemřel 3. dubna 1970.

45) Arcibiskupská konzistoř, korespondence. Též zápis z 31. července 1947, č. 14.222, kniha přijaté korespondence, FÚ Spálov, předměty z vysídlené oblasti. – Postupně se objevují důkazy o tom, že ve spálovském kostele byly uloženy i předměty z jiných libavských kostelů.

46) P. Pavel Smolka, administrátor ve Spálově 15. srpna 1940 – 30. dubna 1947, narozen 18. července 1908 ve Vřesině, vysvěcen 1934, působil např. ve Štítech, Hněvotíně, Dolanech atd.). Zemřel 26. května 1974. – Acta Archiepiscopalis Curiae Olomucensis z roku 1947 (č. j. 3861), tam byl zveřejněn seznam obcí, které jsou nebo budou vysídleny se jménem provisorů, pověřeného správou vysídlené farnosti.

47) Malý 1931, 211.

48) Mičák 1986, 91. – Indra uvádí zvon od Wolfganga Strauba z roku 1790 (1 1/2 centnýře),

německé vlastivědy dokonce zmiňují tři zvony z let 1500 a 1551 (Stief a Theimer). Bärner Ländchen 1998, 319 dle vizitačního zápisu P. Karla Kolsdorfa z 27. května 1918 uvádí, že třetí zvon, kterým byl umíráček, byl odňat pro válečné účely a na velké věži nezůstal žádný zvon.

49) SOkA Olomouc, Farní úřad Luboměř pod Strážnou, XI Gedenkbuch ... II.

50) Kalich z roku 1739 nebyl zhotoven pro luboměřský kostel, pravděpodobně se o jeho inventáře dostal z kapucínského konventu a kostela sv. Františka Serafínského v Jihlavě, zrušeného v roce 1787. V kostele byl oltář mj. i sv. Antonína Padovského. – O vybavení kostela snad více viz ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 6, karta 4926.

51) P. Augustin Spurný, arcibiskupský rada, narozen 12. července 1903 v Třebčíně (farnost Slatinice), ordinován 5. července 1929, v Novém Hrozenkově působil od roku 1940 až nejméně do roku 1973, zemřel 9. října 1993 v Kněžském domově na Moravci.

52) P. Oldřich Beránek, narozen v Prostějově 17. února 1912, působil jako kaplan v Tovačově, byl katechetou v Prostějově, kaplanem v Šumperku, v padesátých letech duchovním správcem v Klenovicích. V roce 1950 zde byl zatčen a obviněn z protistátní činnosti a odsouzen. Po propuštění v roce 1953 spravoval farnost Křelov. Nepodařilo se mu zabránit demolici tamního kostela sv. Jiljí, poté působil ve Štěpánově, kde se začal věnovat i regionální historii. Zemřel ve Šternberku 13. června 1998, pohřben je v Olomouci. Jeho literární pozůstalost čítá asi 60 rukopisů. – V Klenovicích na Hané je farní kostel zasvěcen sv. Bartoloměji.

53) P. Josef Bittner, TJ, narozen 1903, ordinován 1935, zemřel 9. listopadu 1972.

54) P. František Vykopal, narozen 1907, ordinován 1933, byl např. též provizorem v Jestřábí a farářem ve Velké Bystřici. Zemřel 14. června 1977.

55) Konzistorní archiv, nezpracovaný fond.

56) Krejčová 2009, 34.

57) Krška 2007.

58) P. František Příklad, narozen 1853, vysvěcen 1884, zemřel 29. února 1936.

59) Jaroslav Mathon, lékař, ředitel prostějovské nemocnice, předseda památkové komise města, autor několika odborných uměleckohistorických studií. Narodil se roku 1867 v Brně a zemřel v roce 1953 v Kroměříži, – Mathon (1931), 3, 4, 13.

60) Hlobil – Perůtka, 1999, 279. Ivo Hlobil je i autorem hesla č. 175.

61) P. Josef Absolon se narodil v Odrlicích roku 1889, vysvěcen v roce 1912, zemřel 22. července 1963.

62) Krejčová 2008, 40.

63) Za pořízení fotografií a informací o rozměrech děkuji Ing. Jaromíru Remešovi.

64) Např. Bärner Ländchen 1998, 508.

65) Pořadí kněží sestaveno dle různých ročníků katalogů kněží, nekrologií a ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. E 7, karton 3252.

66) Uvádí ho Wolný 1835, 62.

67) Krška, 2007, i dále, kde je též výčet potštátských duchovních správců. Krška se také zabývá protireformací na potštátském panství.

68) Kohout 2009, 24.

69) Mück 2009, 10.

70) Bärner Ländchen 1991, 35.

Prameny

Arcibiskupská konzistoř

Korespondence.

Konzistorní archiv

Nezpracovaný fond.

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc

Arcibiskupská konzistoř v Olomouci (ACO), (1202) 1452–1950

(ZAO je správcem fondu, majitelem je Arcibiskupství olomoucké)

Sign. E 7, Investitury lokálních kaplanů, v tom Luboměř, 1786–1877, karton 3252.

Sign. G 6, Pořizování, opravy a svěcení soch, obrazů, pomníků, křížových cest, zvonů, v tom Luboměř, 1906–1930, karton 4926.

Inventáře far, v tom Luboměř, 1805, karton 8299.

Státní okresní archiv v Olomouci

Farní úřad Luboměř pod Strážnou 1767–1949

XI Gedenkbuch anfangend von Jahre 1786–1931 in Liebenthal. (Band I.)

XI Gedenkbuch anfangend von Jahre 1786–1931 in Liebenthal. (Band II.)

Literatura

Acta Archiepiscopalis Curiae Olomucensis z roku 1947 (č. j. 3861).

Brigáda na sběru papíru v Luboměři pod Strážnou. In: Oderské hory, časopis žakovských organizací škol Spálovska, r. II, č. 7/8, 29. dubna 1949.

Burian, Václav: *Větrné mlýny na Moravě a ve Slezsku. Windmühlen in Mähren und Schlesien.* Práce odboru společenských věd Vlastivědného ústavu v Olomouci, č. 7, Olomouc 1965.

Catalogus venerabilis Cleri Archidieocesis olomucensis, různé ročníky.

Hlobil, Ivo – Perůtka, Marek: *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550.* Muzeum umění Olomouc, Arcidiecézní muzeum v Olomouci, Olomouc 1999.

Hýbl, František – Mušinka, Mikuláš: *Florian Zapletal – Život a dílo.* Muzeum Komenského v Přerově, p. o., Přerov 2005.

Kohout, Štěpán: *František Kužela alias Adam Chlumecký. Kněz a spisovatel.* In: Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci, 298, 2009.

Krejčířik, Alois – Šustek, František: *Osídlení obce Lipné (Lindavy) v letech 1945–48.* In: Oderské hory, časopis žakovských organizací škol Spálovska, r. II, č. 5/6, 24. února 1949.

Krejčová, Jana: *Barnov (Bernhau, Olověná). Historie kostela a osud církevního majetku.* In: POODŘÍ, r. 11/2008, č. 1.

Krejčová, Jana: *Arcibiskupský kněžský seminář v Olomouci. Data – Osoby – Budovy.* Arcibiskupský kněžský seminář v Olomouci, Olomouc 2009.

Krejčová, Jana: *Libavsko v letech 1945–1960 s přihlédnutím k osudu církevního majetku.* POODŘÍ. Časopis obyvatel horní Odry, r. 10, 2007, č. 3.

Krška, Ivan: *Z dějin duchovní správy v Potštátě.* In: Potštátský zpravodaj, 2007.

Machala, Jindřich: *Kronika Libavska. Druhé doplněné vydání.* Sebei, Šternberk 2009.

Malý, J.: *Vlastivěda moravská. Libavský okres.* B. n., Brno 1931.

Mathon, Jaroslav: *Příspěvek ke studii krásných madon na Moravě.* Zvl. otisk z ročenky Národopisného a průmyslového muzea města Prostějova a Hané. Prostějov 1931.

Mlčák, Leoš: *Zvony olomouckého okresu. Katalog.* Umělecké památky olomoucké oblasti. Svazek I. Okresní středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Olomouci, Olomouc 1986.

Mück, Josef: *Hudební vzpomínky Josefa Mücka, hudebníka a varhaníka v Liptáni.* In: Oderské vrchy, vlastivědný zpravodaj Spálovska a okolí, roč. XXIV, 2009, č. 1 – 2.

Sehnal, Jiří: *Barokní varhanářství na Moravě. 1. Varhanáři.* Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Univerzita Palackého v Olomouci, Brno 2003.

Stief, W.: *Topographie des politischen Bezirkes Sternberg in Mähren, mit besonderer Berücksichtigung der Ortsgeschichte und Statistik nach amtlichen und autorisierten Quellen bearb. von...* Sternberg, F. Pialek (1896).

Wenzel, Karl: *Heimatbuch Kreis Bärn.* Heimatkreis Bärn e. V. Langgöns, Langgöns 1987.

Wolný, G.: *Die Markgrafschaft Mähren, Bd. I., Prerauer Kreis, Brünn 1835.*

Zatloukal, Pavel: *Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750–1918 na Moravě a ve Slezsku.* Muzeum umění Olomouc, Olomouc 2002.

Jana Krejčová

Kontakt: Na Hradě 2, 772 00 Olomouc, e-mail: janakrejcovatelier@seznam.cz, tel.: 585 233 237

České ochotnické divadlo v Butovicích (1. část)

Stanislav Macek

Rozhodující vliv na možnost vzniku českého ochotnického divadla v Butovicích byla skutečnost, že obec byla „moravskou enklávou“ ve Slezsku, kde v důsledku historického vývoje osídlení mělo německé obyvatelstvo poměrně silnou pozici.

O českém divadle v tomto německém prostředí před rokem 1900 nebyla v tehdejších dobových materiálech zachycena žádná zmínka. Existující česká menšina byla nepatrná – bez jakéhokoliv vlivu na veřejný život.

Teprve po založení továrny na vagony v Butovicích v r. 1901 došlo s příchodem českých zaměstnanců k zásadnější změně a čeští úředníci a dělníci se stali hlavními organizátory českého společenského a kulturního života menšiny. Jejich společenské aktivity se odehrávaly až do r. 1926 v tehdejší tzv. „Panské hospodě“ vedle nádraží ve Studénce č. p. 136, lidově zvané Na Špici, u areálu dnes již neexistujícího cukrovaru. Později budova – až do r. 1963 – sloužila jako hlavní pošta pro Studénku a Butovice a dnes je zde v provozu hostinec „Budvarka“.

Panská hospoda Na Špici – č. p. 136 u nádraží ve Studénce (dnes hostinec Budvarka).

V prvním patře byl sál, kde se konaly zábavy a kde si také tehdejší čeští divadelní ochotníci z Butovic postavili svépomocí jednoduché jeviště. Na divadla pořádaná v neděli odpoledne byli zváni občané Studénky, Albrechtíček a Pustějova ručně psanými plakáty. Veškeré informace o činnosti tehdejších divadelních ochotníků byly získány z osobních výpovědí 80letých pamětníků a z různého dokumentačního materiálu (plakáty, poznámky, fotografie), které se podařilo získat při zpracování retrospektivní kroniky ochotnického divadla pořádané Závodním klubem ROH Vagonka Studénka v r. 1975. V současné době je kronika uložena v Městském kulturním středisku Studénka. Podle výpovědí respondentů byly hrány většinou

hry se sociální a vlasteneckou tematikou. Zvláště často byly vzpomínány hry „Maryša“ bří Mrštíků a Hálkův „Lešetínský kovář“, údajně inscenované v r. 1901. Konkrétně dokladováno je představení sehrané dne 12. listopadu 1911 organizovaným dělnictvem studénecké Vagonky ve prospěch vánoční nadílky dětem české školy v Butovicích. Hrána byla fraška R. Kneisla „Papageno v almaře“.

Uváděné hry se těšily velkému zájmu diváků a často se prý stávalo, že diváci z butovické kolonie postavené současně s vlastním závodem, kde byla koncentrována česká menšina, si byli nuceni nosit židle z domu, neboť v hostinci jich byl při velkém počtu diváků nedostatek. Tyto průvody lidí se židlemi přecházející kolejiště vyvolávaly u německých cestujících, kteří čekali na nádraží, časté ironické poznámky. Pro vysvětlení dnešním čtenářům – přes tehdejší nepočetné kolejiště dráhy vedla komunikace spojující bytovou kolonii Vagonky s prostorem u bývalého cukrovaru (dnes Štramberské nástupiště). Při rozšíření počtu kolejí v pozdějších letech byl tento přejezd zrušen.

Divadlo se v hostinci hrálo až do r. 1923. Využívali ho do r. 1921 ochotníci divadelního souboru DTJ a souboru později založené Federované dělnické tělocvičné jednoty (FDTJ). Výnosy z divadelních představení byly věnovány pro českou knihovnu nebo školu. Divadelními soubory byly sehrány následující hry: v r. 1920 veselohra L. Stroupežnického „Naši furianti“, 1921 drama Jos. Štolby „Peníze“, 1922 veselohra Ferd. Olivy „V červánkách svobody“ a drama Adolfa Bognera „Cigánčina msta“, 1923 fraška Gustava Mosera „Naše roztomilá Baruška“ a „Stará kniha“ a v r. 1924 veselohra Ch. Birch-Pfeiferové „Šotek z hor“ a hra J. K. Tyla „Paličova dcera“.

Prvně uvedený titul režíroval Jan Blasiol, ostatní Viktor Šumný. Aktivní členové souborů byli: František Antoš, Marie Blasiolová, Jindřiška Dostálová, Josef Galia, Jan Kovařík, Viktor Křenek, Arnoštka Krutílková, František Pochyla, Josef Socha, Václav Štech, Josefina Štechrová-Hlobilová, Karel a Rudolf Tomáškoví, Aurelie Žárská a jiní na jejichž jména si již pamětníci nevzpomenuli.

Do tohoto období spadá i existence školního divadla za působení učitele Aloise Šlezara na české škole v l. 1921–1927. Nejprve učil v prozatímních třídách umístěných v nynějším č. p. 364 (dříve učňovská škola) a od r. 1926 v nově postavené budově české menšinové školy (dnes základní škola na Tovární ulici č. p. 386). Pod jeho vedením byly dětmi hrány pohádkové hry, které byly všechny reprízovány v Bartošovicích, odkud pan učitel docházel do školy. Tehdejší bartošovická česká menšinová škola neměla možnost ve svých skromných

Za režie Jana Blasiola sehrála DTJ z dělnické kolonie v r. 1920 v hostinci Na Špici hru Naši furianti.

poměrech uvádět tak výpravné hry, jako tomu bylo v Butovicích. Dle výpovědi jeho bývalých žáků byl „nejen režisérem, ale i truhlářem a malířem dekorací“. Údajně po každém školním divadle uvolnil ze své třídy 10–15 chlapců s pokynem, aby do Bartošovic odnesli kulisy, kostýmy a všechny potřebné rekvizity inscenace, která pak zde byla opakována. Tituly her a jejich počet si bohužel vypovídající nezapamatovali a ani v archivech nebyla činnost tohoto dětského souboru registrována. Stejně tak nebylo zjištěno v kterých prostorách byly uváděné hry inscenovány. Tento příklad ukazuje, jak důležitý význam přikládali tehdejší čeští učitelé na menšinových školách českému divadlu ve výchovném procesu a s jakou obětavostí pracovali při jeho šíření v německém prostředí.

Česká menšina, soustředěná hlavně v dolní části Butovic v blízkosti Vagonky, posílila své postavení až po vyhlášení Československé republiky v r. 1918. V obecním zastupitelstvu, do té doby složeném výhradně z občanů německé národnosti, měla i své zástupce. Místní Němci údajně vycházeli českým lidem vstříc v zapůjčování prostoru jeviště v Obecním hostinci (č. p. 82) v horní části Butovic k provozování divadelních představení. Ze záznamované výpovědi vyplývá, že ne všechna odehraná představení byla sehrána v hostinci „Na Špici“. Šlo možná jen o ojedinělé vystoupení, neboť pamětníci uváděli, že „čeští občané byli při návštěvě českého divadelního představení uráženi provokativním

chováním Němců, což vedlo ke ztrátě důvěry k tomuto prostředí, jak ze strany pořadatelů tak i diváků samotných a k hledání jiného působiště v blízkosti českého střediska v kolonii u závodu“.

Zde se mimo hostinec „Na Špici“ nabízela možnost využívat prostor v budově Závodního hotelu (č. p. 333), kde měl sídlo německý „Arbeiter Turn und Sport Verein“ (Dělnický tělocvičný a sportovní spolek), který si v r. 1920 svým nákladem svépomocí postavil v sále budovy malé jeviště. Tato příležitost byla díky ochotě jmenovaného spolku ochotníky využívána a časem docházelo i k pořádání společných akcí hlavně v oblasti společenské zábavy. Pamětníci vzpomínali na Silvestry, kdy se na společném programu podílely obě národnosti.

Obecní hostinec č. p. 82 v Butovicích – foto z r. 1910.

Divadelní jednoaktovky a zpěvné kuplety se střídaly jednou německy, podruhé česky. Rovněž hudební soubor byl složen z hudebníků obou národností. Při tom byla vzpomenuata i historie „české opony“, která dobře charakterizuje tehdejší poměry a problémy, s nimiž se museli potýkat divadelní ochotníci a které jsou dnes již těžko pochopitelné.

Dle vyprávění čeští vagonoví malíři písma malovali pro divadla kulisy, a tak i v r. 1919 namalovali samostatnou oponu, která bývala při českých představeních zavěšována před stávající tmavočervenou oponu. Na jedné polovině opony byla zobrazena dívka jako symbol svobody a radosti a na druhé polovině byly postavy „blahobytných kapitalistů se zlatými prsteny a měšci peněz“. V následujících dvou letech byla údajně majitelům Vagonky a jejich úředníkům „trnem v oku“, a proto byla nakonec přemalována. V jakém rozsahu se tak stalo a jaký byl další osud opony již pamětníci neuvodili – jen to, že se uplatňovala až do r. 1929, kdy bylo pořízeno nové jeviště. Tato „oponová vzpomínka“ prokazuje sice určitou existenci divadelní činnosti v budově Závodního hotelu v těchto letech, avšak podrobně konkrétně nespecifikovanou, a tak jsou údaje z této doby velmi kusé.

V l. 1923–1928 si mladí členové menšiny v dělnické kolonii ustavili „Volné sdružení divadelních ochotníků“. Seskupení však nebylo na Okresním úřadě v Novém Jičíně oficiálně zaregistrováno. Žádosti o povolení k uspořádání divadelního představení proto podepisoval režisér jako soukromá osoba. Proto existují i o činnosti tohoto „Sdružení“ jen výpovědi pamětníků bez uvedení názvů inscenací. Hrál se jen příležitostně v Závodním hotelu (č. p. 333) a divadelní zkoušky se odbyvaly ve třídách tehdejší české školy v kolonii (č. p. 364).

Poněvadž sál v Závodním hotelu byl ve všedních dnech pronajímán různým korporacím, mohla se představení konat jen v sobotu a jeviště muselo být ještě v noci uvolněno, aby v následující neděli mohl sál sloužit k promítání filmů jako kino. Samostatná budova kina (č. p. 363) byla postavena kolem

Závodní hotel Vagonky č. p. 133 – Werkshotel na fotografii z r. 1902.

r. 1906, ale zpočátku sloužila i jiným účelům. Provoz kina v této budově byl ukončen v r. 2006.

Členové výše zmiňovaného sdružení hráli většinou při různých příležitostech jednoaktovky, dramatické výstupy a kuplety se zpěvy, především v rámci zábav pořádaných jinými organizacemi. Jediným dokumentovaným představením souboru je historické drama J. J. Kollára „Pražský žid“, které se uskutečnilo 13. 6. 1926 v Závodním hotelu v předvečer otevření nové české menšinové školy ve staré kolonii (č. p. 386). Režii tohoto, dá se říci slavnostního, představení měl Rafael Kaška.

V r. 1929 došlo z podnětu českých pracovníků Vagonky k založení spolku divadelních ochotníků, který si dal za cíl povznést úroveň divadelní činnosti českých občanů. Spolek s názvem „Divadelní sdružení Kollár“ byl zaregistrován na Okresním úřadě v Novém Jičíně. Předsedou byl zvolen Vojtěch Knebel, jednatel Rudolf Pospíšil, pokladníkem Děža Gašek a režisérem Rafael Kaška.

Divadelní soubor Kollár – foto funkcionářů z r. 1929: Rudolf Pospíšil, jednatel, Rafael Kaška, režisér; Vojtěch Knebel, předseda a Děža Gašek, pokladník.

V tomto složení výbor pracoval až do okupace v r. 1938. Sídlo měl v prostorách Závodního hotelu Vagonky (č. p. 333). Prvním úkolem nově ustaveného spolku bylo zajištění nového jeviště. To stávající se dle popisu pamětníků stavělo v sále k čelní straně od zahrady a zasahovalo až do čtvrtiny sálu. (Přístavba, kde je dnes palírna, byla pořízena až

po r. 1952.) Uprostřed šířky sálu byl půlkruhový výklenek do zahrady, ve kterém byl umístěn promítací přístroj pro filmová představení. Nedostatek místa pro divadelní činnost byl hlavně v šatně a v nedostatečném prostoru pro nástup herců na jeviště, takže divadelní hru s větším obsazením zde nebylo možno uvádět. Nová konstrukce jeviště byla proto postavena k protější čelní stěně na celou šířku sálu, kde byly i dveře do dvou místností, které bylo možno použít jak pro šatnu a nástup na jeviště tak i pro umístění divadelních dekorací a rekvizit. Dnes je v těchto místnostech denní bar.

Dřevěnou konstrukci jeviště zhotovil Josef Erban, dekorace a malířské práce provedl Viktor Křenek, oba místní živnostníci. Potřebné kování vyrobili bezplatně členové spolku a rovněž tak i veškeré pomocné práce byly jejich podílem na zřízení jeviště. To bylo rozebíratelné konstrukce, protože sál sloužil nadále i jako kino a pro další společenské akce. Proto se po každém divadelním představení muselo jeviště rozebrat a uschovat do kůlny na zahradě hotelu. Tuto činnost obvykle zajišťovali členové spolku, kteří právě neučinkovali. Na novém jevišti se ochotníci představili poprvé v druhé polovině roku 1930. Vzhledem k tomu, že veškerá dokumentace o jejich činnosti byla v průběhu německé okupace prokazatelně zničena, nejsou dnes k dispozici údaje o uskutečněných představeních.

Podle výpovědí pamětníků se ročně sehrávaly 2 až 3 celovečerní hry a řada dílčích vystoupení. Činnost spolku nebyla totiž jen čistě divadelní, ale byla i společensko-zábavného charakteru. Byly pořádány Silvestrovské a Mikulášské večírky s programem, v němž nechyběly divadelní jednoaktovky, sólové dramatické výstupy a hudebně-zpěvní vystoupení, jak to dosvědčuje dochovaný program z Mikulášského večírku z r. 1935:

Sólový výstup „Pan Klouzačka – plešatec“

Zpěvní vystoupení – 2 hudební skladby

Aktovka „Láska pod stolem“ (s uvedením rolí a jmen jednotlivých představitelů)

Zpěvní vystoupení sedmi písní (s uvedením jejich názvů a jmen zpěváků)

Aktovka „Když se pucflek vydaří“ (s uvedením rolí a jmen jejich představitelů)

Sólový herecký výstup (nespecifikovaný)

Sólový herecký mužský výstup (s uvedením jména interpreta)

Mikulášská nadílka

Po skončení programu následuje tanec

U veřejnosti byly zvláště oblíbené plesy pořádané spolkem pro jejich rázovitou výzdobu a pro půlnoční scény nacvičené ve stanoveném rázu (jako např. „V ledové jeskyni“, „Na tý louce zelený“ a podobně).

Členové spolku pocházeli ze všech společenských vrstev české menšiny v Butovicích. Podrobnější informace o činnosti spolku „Kollár“ nebylo možné

získat, protože jeho členové, kteří se v Butovicích národnostně exponovali, byli nuceni se v r. 1938 vystěhovat, zvláště když jim místní fanatičtí Němci vyhrožovali násilnostmi. Veškerá dokumentace byla ponechána na místě a pak následně zničena. A tak veškeré údaje o činnosti byly získány z výpovědí několika ještě v r. 1975 žijících členů tohoto spolku.

Byly to jednak údaje uvedené v předchozích řádcích a hlavně jména osob aktivně zapojených do divadelní činnosti. Pokud jde o dramaturgii, lze s ohledem na osobnost režiséra a počet členů souboru předpokládat, že byly uváděny i hry náročnějších žánrů. O velké lásce a obětavosti pro ochotnické divadlo režisérů české menšiny ze staré kolonie v Butovicích svědčí skutečnost, že jak jmenovaný Rafael Kaška tak i Jan Blasiol a Ota Konrád docházeli i do divadelních souborů působících v sousední Studénce. O nic menší nebyla obětavost přímých aktérů a ostatních, bez nichž se žádná inscenace neobejde, a kteří s ochotou věnovali volný čas za mnohdy těžkých podmínek, a svými výkony dokázali přinášet tehdejší divákům zábavu a poučení.

Jejich divadelní role jsou dnes zapomenuty, ale jména herců si můžeme připomenout a alespoň tak vyjádřit obdiv a úctu k jejich tvorbě. Ne všechna se však podařilo zjistit a uvedme tak aspoň některá z nich. Ženskou část souboru tvořily: Marie Blasiová, Jitka Bortlová, Věra Hajná, Marie Hübscherová, Ludmila Kašková, Arnošta Krutilková, Olga Maralíková, Julie Pelikánová-Drlíková, Vlasta Popková, Josefina Staňková, Josefina Štechrová-Hlobilová, Božena Vaňková. Z mužů to byli: František Antoš, Alois Bortel, Alois Drlík, Josef Erban, Bohuslav Friedel, Déža Gašek, N. Galatík, František Haramach, Květoslav Kadlčík, Vojtěch Knebel, Václav Kobiela, Ota Konrád, Viktor Křenek, Rudolf Mandák, J. Miškovský, Augustin Mužný, František Nakládal, František Pochyla, Vojtěch Popek, Rudolf Pospíšil, Josef Radvanský, Václav Slavík, František Tým, Eduard Vaněk, Karel Žárský, Vilém Žárský a řada dalších.

Stanislav Macek

Narozen 15. 9. 1924, absolvent Vyšší průmyslové školy stavitelské v Hradci Králové a Institutu nár. hosp. plánování VŠE v Praze.

Povoláním stavební technik nejdříve při výstavbě Nové Huti v Ostravě-Kunčicích a pak až do odchodu do důchodu jako odborný investiční pracovník Vagonky Studénka.

Celoživotní zálibou je amatérské divadlo v celém jeho širokém záběru – herec, režisér, dramaturg, scénograf, funkcionář v divadelních seskupeních. V posledních letech se zabývá regionální historií amatérského divadla v okrese Nový Jičín.

Střípky ze 7. ročníku Festivalu Poodří Františka Lýska v r. 2010

Jiřina Matějová

V minulém roce jsme nepřinesli informaci o nejvýznamnější folklorní akci v Poodří, kterou Festival Poodří Františka Lýska (FPFL) bezesporu je. V letošním ročníku to napravíme a nejprve si v krátkosti připomeneme minulý ročník 2010 v podobě několika střípků.

Na úvod je rovněž zapotřebí zmínit, že v sedmém ročníku se připomínalo 80. výročí Jistebnických zpěváků

Seminář Metodika nácvičku zpěvu

Festival začal jako již poněkolkáté seminářem – tentokrát zaměřeným na metodiku nácvičku zpěvu v pátek 16. dubna v budově ZUŠ Sokolská v Ostravě. Seminář byl určen pro zájemce, kteří vedou pěvecké sbory, učitele hudební výchovy i zájemce o problematiku.

Docent Pedagogické fakulty Ostravské univerzity z katedry hudební výchovy Jan Spisar zasvětil přítomné do přípravy zpěváků po stránce dechové, rytmické a melodické a přiblížil problematiku lidové písně. Společně si účastníci vyzkoušeli přípravu zpěváků a zazpívali jednotlivé hlasy i všechny tři hlasy dohromady.

Magistra Eva Šeinerová a její pěvecký sbor Permoník ze ZUŠ Karviná, který se začátkem dubna vrátil z mezinárodní soutěže v New Yorku, kde nad ostatními sbory zvítězil, překvapila všechny nejvíce. Pohoda, jež vyzařovala z projevu této dámy, uklidňovala a naplňovala nás všechny. Pěkná slova na adresu Františka Lýska, jejího profesora ze studií na Vysoké škole J. E. Purkyně v Brně, byla vroucí a pro nás posluchače hodně informativní.

Pěvecký sbor Permoník předvedl přípravu hlasu v zajímavých cvičeních rytmických i melodických. Závěrečný koncert Permoníku s několika písněmi zahraničními i lidovou v úpravě F. Lýska byla třesnička na dortu celého semináře.

Pochod Stopami Jistebnických zpěváků

Hned následující den program festivalu pokračoval turistickým pochodem Stopami Jistebnických zpěváků. Po mnoha deštivých a velmi chladných dnech vysvitlo sluníčko a byla naděje, že bude celý den hezky. A také ano, počasí neklamalo.

Od 10 hodin se začali shromažďovat před kavárnou Oáza v Jistebníku účastníci pochodu. Prolog akce u budovy školy jsme my, Jistebničané, pojali jako pozdrav zpěvem sbormistrovi Františku Lýskovi a jeho Jistebnickým zpěvákům. Chtěli jsme dodržet historickou pravdu o tom, že do jistebnické školy chodily děti českých rodin z 12 obcí většinou pěšky.

U budovy školy se sešla asi třicítka lidí. Krátce se připomněla historie školní budovy, dětského sboru Jistebnických zpěváků a osobnost sbormistra F. Lýska. A začalo se zpívat.

Ještě společná fotografie a už můžeme pospíchat za nedočkavci, kteří vyrazili před prologem. Tři desítky turistů procházely krásnou jarní přírodou mezi jistebnickými rybníky, lužními lesy v okolí Odry a rozlehlými loukami kolem Lubiny a Ondřejnice.

A kdo přijal výzvu k pochodu? Jednak ženy z pravidelného pondělního cvičení žen, tři chlapi z Košatky se svými rodiči, jedna osmiletá dívka s maminkou z Jistebníku a příznivci turistiky od pětatřicátníků výše. Nejstarší pochodující byla osmašedesátiletá paní z Jistebníka.

Zahájení festivalu v Proskovicích

Pátek 23. dubna 2010 účastníky festivalu v Ostravě-Proskovicích přivítal velmi příjemně. Vesnice prosluněná jarním sluníčkem nabudila kladnou energii každého, kdo přicházel na desátou dopoledne ke školní budově.

Sdružení hudebníků Proskovice ráznou dechovou hudbou vítalo příchozí – děti z mateřských škol, děti 1.–5. ročníku ZŠ Ostrava-Proskovice, občany Proskovic a okolí, členy Správní rady FPFL s ředitelkou E. Krejčíčkovou a další hosty, mezi nimiž nechyběl dlouholetý příznivec této akce ředitel ČT studia Ostrava Mgr. Ilja Racek, Ph.D. i zakládající člen FPFL akademický sochař Miroslav Rybička.

Ve vestibulu školy byla umístěna výstava věnovaná návratům do minulých ročníků festivalu a fotografická soutěž dětí Moje Poodří. Poprvé byly zveřejněny práce dětí zdejší školy. Mohli jsme se pokochat záběry z okolí řeky Ondřejnice, Odry. Největší zásluhu na úspěšnosti má Vladislav Švrček, který věnoval svůj volný čas a s dětmi procházel okolí obce.

Tělocvična byla slavnostně vyzdobena, ve vzduchu bylo cítit napětí mezi diváky a vystupujícími. Paní učitelka Marie Matějová všechny přivítala a zahájila program trojediného festivalu, který probíhá v obcích Proskovice, Stará Ves nad Ondřejnicí a v Jistebníku.

Jako první vystoupil domácí Proskovjáček – dětský pěvecký sbor při ZŠ Ostrava-Proskovice (foto str. 55). Malí zpěváčci do jedenácti let zpívali s chutí lidové písně z Lašska.

Následoval dětský pěvecký sbor Muzika z Ostravy-Poruby pod vedením sbormistryně, jež vzpomínala na svou maminku, která studovala v Brně a byla studentkou F. Lýska. Ona sama

jde v rodinných šlépějích a pracuje s pěveckým sborem Muzika již několik let. Tento smíšený sbor čítající padesát dětí předvedl píseň z Afriky, americký spirituál i další písně.

Moravský dětský folklorní soubor Holúbek z Ostravy-Zábřehu nenechal nikoho na pochybách, že lidové písně a tance jsou mezi dětmi oblíbené a že do svého projevu vkládají srdíčko.

Zahajovací program festivalu byl ukončen besedou, v níž zaznělo: jak to dětem sluší, když se věnují lidovým tradicím a zpěvu. Jak chvályhodnou činnost vyvíjejí soubory s folklorními prvky i pěvecké soubory a kolik dětí se v souborech prezentuje.

Foto Vladislav Švrček.

Staroveské zámecké arkády, 21. května 2010

Příroda a počasí nás nenechají uspat, stále nás nutí k něčemu novému a jinému. I tak dlouho připravovaný program 7. ročníku a 11. ročník Staroveských obecních slavností nemohl být bez problémů. Vždyť jen necelý týden před tím obec potrápily mimořádně silné povodně. Řeka Ondřejnice způsobila mnoho problémů, měla takovou sílu, že odnášela mosty, podemlela cesty a odnášela, co se jen dalo. Proto se organizátoři jen pár dnů před pátečním programem radili, jestli vůbec odstartovat bohatý kulturní program, když se mnozí občané potýkají s problémy, které jim přinesla velká voda. Mnohým chybělo mnoho k bezstarostnému veselí a radosti. A přece jen zvítězil optimismus a nadšení pro společnou věc.

Bylo rozhodnuto, že 7. ročník FPFL a 11. ročník Staroveských obecních slavností proběhnou v prostorách Sportovní haly a bohužel bez největší atrakce lidových slavností „Jizdy kole obila“ a návštěvy krojované vrchnosti s fojtem a písařem.

V pátek 21. května 2010 se před Staroveským zámkem krátce před 17. hodinou začali scházet milovníci umění se starostou, zástupci vedení obce, členy kulturní komise a ředitelkou FPFL s pozvanými umělci. Mezi nejdůležitější letos patřili zástupci družební slovenské obce Raková a poprvé zástupci polské Lipowe.

Předsedkyně kulturní komise a členka Správní rady FPFL Věra Závidčáková uvedla prvního umělce – malíře Milana Ressela a jeho obrazy s námětem fantastické až neskutečné krajiny a dále precizně zpracované dřevěné myšlenky sochaře Jiřího Vyvíjala z Nové Bělé. Z vystavovaných děl číselna láska k jednomu z nejstarších materiálů – dřevu.

Ve Sportovní hale začal koncert pěveckých sborů vystoupením Dětského pěveckého sboru ZŠ a MŠ ze Staré Vsi nad Ondřejnicí pod vedením Hany Klimešové. Zazpívali lidové písně i písně z vlastní tvorby sbormistryně. Po nich předvedli své umění členové Dětského pěveckého sboru Studeňáček při soukromé ZUŠ Musicale ze Studénky pod vedením manželů Sniehoffových. Následovaly dva sbory dospělých. Nejprve Lašský smíšený pěvecký sbor Baška – vystoupil jako sbor dospělých, ale v písních byli všichni hraví, jako by byli dětmi; jejich sbormistryně vše prožívala spolu se zpěváky.

Závěrečné vystoupení patřilo Pěveckému sdružení Martinů z Třince rovněž s repertoárem od duchovních písní přes americké až po moravské lidové.

Stará Ves nad Ondřejnicí, 22. května 2010

Páteční program potvrdil, že v prostorách Sportovní haly bude důstojný prostor k oslavám obce, i když v mnohem stísněnějších podmínkách než v jiných letech, kdy za příznivého počasí vše probíhalo v krásném areálu zámeckého parku.

Před halou účastníky vítá Zámecká kapela ráznou dechovou hudbou. Hlediště se zaplnilo do posledního místečka. A už zní znělka FPFL – úryvek z Lašských tanců Leoše Janáčka – v provedení tří chlapců místní ZUŠ. Ve Staré Vsi n. Ondřejnicí zní poprvé, premiéru však znělka měla na koncertu 6. ročníku v Jistebníku.

Všechny srdečně vítá starosta Ing. Dalibor Dvořák a pak už moderátoři startují bohatý kulturní program, ve kterém se předvedou žáci MŠ a ZŠ ze Staré Vsi n.O. i žáci ZUŠ Brušperk. Soubor Ondřejnica potěšil půvabným vystoupením dětí od nejmenších až po dospělé tanečnický, kteří jsou součástí Lašského souboru písní a tanců. Dobře se jim tančilo za doprovodu cimbálové muziky Ondřejnica a cimbálové muziky Fojt z Krmelína. Děti z Košatky si připravili pohádku Zlatovláska.

Znovu se noříme do folkloru při vystoupení Ostravičky z Frýdku-Místku, Vsacanů ze Vsetína i Šmykne z Ostravy. Předvedl se i soubor z družební polské obce Lipowa, oslnil barevně výraznými překrásně vyšívánými lidovými kroji, reprezentoval bohatý kulturní život polské beskydské příhraniční oblasti.

Nabitý program pokračuje i po 20. hodině. Na pódiu vystupují pražští hosté Spirituál kvintet se svým programem písní českých i zahraničních spirituálů a veselým průvodním slovem zakladatele hudební skupiny Jiřího Tichoty.

Foto Jiřina Matějová.

Závěrečný koncert festivalu v Jistebníku, 19. června 2010

Za krásného slunného počasí se scházejí občané Jistebníka a hosté o sobotním odpoledni na Návěs Jistebnických zpěváčků. Vítá je dechová hudba Sdružení hudebníků Proskovice (viz foto níže). Prostor kulturního domu je vyzdoben a je možné si prohlédnout i výstavy. Ke zhlédnutí je dětská fotografická soutěž Moje Poodří očima školáků z Jistebníka a Proskovic a výstava k 80. výročí založení Jistebnických zpěváčků – zvětšeniny původních malých černobílých fotek z třicátých let 20. století od pamětníků.

Úderem 15. hodiny ukončili hudebníci externí vystoupení a čtyři z nich měli ještě jeden úkol – zahrát znělku festivalu v sále kulturního domu a zahájit tak závěrečný koncert.

Program může začít, všichni zástupci tří obcí, tři členky původního dětského sboru Jistebničtí zpěváčci Marie Bergerová z Polanky, Marie Kučerová z Košatky, Dagmar Foltová ze Staré Vsi n. O. i další hosté jsou přivítáni a po úvodní slovu starosty Jistebníku Josefa Vorala vystupuje na pódium první Dětský pěvecký sbor Jistebniček. Malí zpěváčci svými písněmi chtějí pozdravit dnešní koncert směsí veselých písní o zvířatech, tvorech, které mají rádi. Další sbor je Dětský pěvecký sbor při ZŠ Stará Ves nad Ondřejnicí a do přestávky vystupuje ještě Ženský pěvecký sbor Jistebník čítající deset zpěvaček i s klavíristkou a dirigentkou.

Po přestávce zahájili další blok zpěváci Dětského pěveckého sboru Skřivánek ze Suchdolu pod vedením sbormistryně Zuzany Šimůnkové a za doprovodu klavíristky Věry Brázdové. Posledním vystupujícím byl Akademický pěvecký sbor při Vysoké škole báňské Technické univerzity Ostrava pod vedením svého dirigenta Mgr. Jana Mlčocha. Závěrem celého odpoledne byla píseň Ta naše písnička česká, kterou si zazpívali všichni přítomní v sále – početně nejsilnější sbor.

A zbývá jen poděkování za přípravu celého maratonu vystoupení při letošním 7. ročníku FPFL, kterého se zúčastnilo sedm stovek vystupujících. Jako vždy má slovo paní docentka Květuše Lepilová, dcera Františka Lýska a Eliška Krejčíčková, ředitelka festivalu. Je ještě jedna milá událost a tou je gratulace ke kulatému životnímu výročí Mgr. Aleně Lipinové, která se svým manželem Janem Lipinou a Miroslavem Rybičkou, byla u zrodu festivalu před sedmi lety.

Najednou je docela škoda, že koncert již skončil, nikomu se ještě nechce domů, ale víme, že se rok překulí rychle a budeme se těšit opět na další ročník festivalu.

Foto Vladislav Švrček.

Nezapomínejme pomístní jména!

Radim Jarošek

V časopise *Krása našeho domova* vyšel v ročníku 1918–1919 příspěvek Dr. Josefa Dobiáše s názvem *Neměňte starých jmen pomístních! Domníváme se, že je stále aktuální, a proto jej v upravené podobě přebíráme. Jeho název jsme poněkud parafrázovali – dnes už nejde hlavně o to, že by se pomístní jména měnila, spíš pozvolna upadají do zapomnění... Příklady názvů v Dobiášově textu jsou většinou z Pelhřimovska, my jsme vybírali od nás, z Poodří.*

Vedle památek výtvarných a přírodních jsou ještě jiné, nehmotné hodnoty, jež tvoří krásu naší domoviny, její svéráz a osobitý půvab a jež dovolávají se v dnešní době překotných změn stejné ochrany jako ony. Jest to lidový život, kterému jsou naše umělecké i přírodní památky pozadím, jest to vše to, co zahrnujeme v rozsah širokého pojmu lidového zvykosloví.

Z celého komplexu představ, zahrnutých tímto pojmem, stojí zájmem ochrany domoviny nejbližší lidové názvosloví místopisné. Důkaz o souvislosti památek přírodních s lidovými názvy pomístními není třeba pracně shánět. Snad každý zjev krajinný, jež možno zahrnouti v pojem „přírodní památky“, ať už je to potok, rybník, vrch, význačný nebo památný strom, skupina stromů neb stavení či co jiného, nese v ústech lidu jméno, pod kterým jej zná široké okolí, s nímž od nepaměti roste.

A podobnými názvy označuje lid nejen význačné nebo pomátné zjevy krajinné, nýbrž všecky polohy a tratě, všecka pole, louky, pastviště, lesy, stráně, zkrátka vše, co tvoří jeho místní prostředí, k němuž je vázán svým životem a o jehož všech podobnostech se chce orientovati.

Poslední účel lidových jmen pomístních jest tedy ryze praktický – usnadnění orientace v krajině – a praktičnost jeho může býti zárukou, že jména ta sotva kdy vymizí a sotva kdy se stanou zbytečnými. Se stanoviska ochrany domoviny jest tu však nebezpečí jiné: hotové a mladší i starší minulosti převzaté názvy polních tratí jsou leckdy zbytečně vyměňovány za nové nebo aspoň staré jejich znění jest někdy komoleno k nepoznání. Neboť při veliké často starobylosti jejich, která činí znění původní někdy lidu nesrozumitelným, má tu lidová etymologie volné pole pro nejbujnější dohady a proměny.

Jiný důvod, proč pomístná jména bývají měněna a tím znehodnocována, spočívá v tom, že lid, jehož tradicí se udržují, není si namnoze vědom veliké a mnohostranné jejich důležitosti pro bádání vědecké. Chci proto v následujícím, zcela stručném přehledu, jenž ovšem látky zdaleka nevyčerpává, několika příklady osvětliti, kolika vědeckým oborům jsou pomístná jména lidová cenným pramenem a materiálem.

Především jest už pouhý tvar a zvuk jejich důležitým materiálem pro jazykozpyt. Při značné setrvačnosti a houževnatosti, s jakou se udržují, zachovala si jména pomístná často svůj dialektický tvar i dnes, kdy snazší možností stěhování a uniformování života v územích poměrně rozsáhlých, jako v jiných oborech folkloru, tak i v oboru jazykovém stírají se místní rozdíly stále víc a více. Podle shod a rozdílů v zachovaných tvarech pomístních jmen bude možno stanoviti hranice jednotlivých dialektů i tam, kde běžná řeč pozbyla už svých charakteristických tvarů.

Jména pomístná jsou dále velmi důležitým zdrojem zeměpisným pro poznání bývalé kvality půdy, druh porostu.

Tak v Poodří máme např. v Bernarticích nad Odrou *Bařiny a Boří*, ve Staré Vsi nad Ondřejnicí *Březiny, Malíniska* ve Studénce, *Bučinu* v Jakubčovicích nad Odrou, *Přísevek* v Petřvaldíku, *V jedlině* v Kamence, *Paseka a Březí* v Hůrce a mnohé další.

S významem topických názvů traťových pro poznání starého vzhledu krajiny úzce souvisí jejich veliká důležitost pro hospodářský život obyvatel. Jsme v historickém Kravařsku, a proto zmiňme například v Polance nad Odrou tři polní cesty *Skotnice* – cesty, kolem nichž kdysi chudí domkaři pásli dobytek za mírný poplatek. Jedna vedla na Janovou – je zrušena, zůstal jen název ulice, druhá od Dělnického domu k Jistebníku a třetí od obecní kaple k Přemyšovu. Nebo jistebnický *Fibich* – rozsáhlejší část obce při západní hranici katastru za kulturním domem. Procházela tudy dříve polní, nyní zpevněná cesta, po níž se vyháněl dobytek na pastvu, tedy *Dobytčí cesta*, německy *Viehweg*. Název *Fibich* je pak česká zkomolenina tohoto německého názvu. Časté jsou názvy jako *Mlýnská cesta*, v jižní části Poodří se pak objevuje název cesty po níž byl hnán dobytek – *Volová hučnica*.

Četné názvy polních tratí jsou dále svědectvím o starých poměrech agrárních, o rozdělení půdy, jejich držitelích a uživatelích, o jejím využití apod. Uvedme pár příkladů z Pustějova, najdeme zde *Fojtovu luku, Zindlerův kut, Srubkův kut, Demlovu luku, Martináskův kut, Kremzerův kut* a mnohé další. V Polance nad Odrou jsou zase remízky mezi Osadou míru a Jistebníkem – *Fešarovec, Jankovec a Fialovec*. Pastviny v k. ú. Jakubčovice nad Odrou, využívané dětmi k sáňkování a k lyžování a označované jako *Pešlák*, patřily panu Pešlovi. V Kamence *Černického rybníky* se nacházely na pozemku prvního českého osídlece pana Václava Černického, obdobně tak tamější *Štastníkův les*. Byly nazvány podle majitelů pozemků. Hojně se objevují v pomístních jménech slova „panský“, „mlýnský“ nebo „fojtův“.

V katastru Studénky jsou známa jména jako: *Na rectorovym*, *louky Šlasarka*, *Urbanka*, *Čekanka*, *Dluhoška*, *Tomanka*, *Lipovské*, *Martinovské*, *Havránkovo kolco*, *Malé a Velké Vyruvsko*, *Maliniska*, *Paseky*, *Vyruvanka*, *Na trávníkách*. Z Kamenky pak známe například místa *U sadu* nebo *U pěti třešní*.

Také pro poznání minulosti po stránce národnostní jsou pomístná jména velmi důležitá. Zde, v Poodří, jsou to především jména obsahující slovo „německý“ – pustějovské *Německé* nebo horecké *Německo* (či *Na Německu*).

Také pohyby vojsk, bitvy a jiné válečné události mohou v sobě jména zrcadlit – připomeňme *Mozgal* z Polanky nad Odrou. Tady prý za napoleonských válek táhli Rusové (Moskalové – Mozgali). Někteří cestou zemřeli, snad nemocí zvanou moskalka a jsou zde pochováni. Švédské války připomíná známý skalní ostroh u Heřmánek – *Švédská skála*. Další příklad je z Jeseníku nad Odrou, kde mají v polích u silnice do Vražného *Schwedenstein* – *Švédský kámen*. Bylo to místo, kde se skutečně nacházel kámen připomínající dávnou událost.

Jedním z nejpádňějších důkazů důležitosti jmen pomístních jest dále, že se v nich leckdy skrývají názvy zaniklých osad. Jako příklad za všechny uvedme z Poodří *Vítovsko* z Hůrky, kde stávala malá osada, později jen dvůr s názvem *Wittenberg*. Do této kategorie jistě patří i *Harty*, ves která zanikla s výstavbou letiště v Mošnově v 50. letech 20. století. Ale nemusí jít jen o osady. V Kamence jen název *U větráku* (nebo též *U mlýna*) připomíná bývalý větrný mlýn. A podobně je tomu v Poodří s drobnými sakrálními stavbami – míst se slovy

kaplička či kříž, kde je dnes již nenajdeme, není málo.

Jména pomístná konečně mohou být i materiálem lidopisný – leckteré jméno zachovalo paměť na lidovou zkazku, ba bývají v nich shledávány někdy i stopy zvyků a kultů pohanských.

Tolik pár příkladů, dalo by se jich jistě uvést desítky, ba stovky...

Pomístní jména většinou dávají místní obyvatelé, a tak dochází ke změnám pomístních jmen i se změnou obyvatelstva. V našem prostředí se tomu událo mnohde po 2. světové válce, kdy bylo většinové německé obyvatelstvo nahrazeno českým. Je tomu tak i v Poodří a je nápadné, jak se liší obce historicky české a obce s převažujícím německým předválečným osídlením. V českých je pomístních jmen téměř vždy mnohem více, což ovšem je logické, jména vznikají postupně po velmi dlouhou dobu. Mají svou roli samozřejmě v každodenním životě i dnes, jsou ale rovněž i specifickou památkou.

Dejme slovo na závěr opět Josefu Dobiáši, jeho více než 90 let stará slova mají svou platnost i dnes:

Stáří pomístních jmen lidových jest tedy v podstatě velmi úctyhodné a bylo by věru hříchem, kdyby naše doba nevážnosti k nim přerušila staletou tradici, kterou se dědí od pokolení ku pokolení. Bude jedním z nejzáslušnějších a nejděčnějších úkolů inteligentních rolníků, učitelů a kněží na venkově sbírat pomístné názvy (ovšem bez změn a bez oprav ve smyslu jazyka spisovného!) i smysl, jak si jej lid vykládá, a případným poučením zamezovat možné jejich znehodnocování.

Pomístní jména jako prostředek vytváření pocitu domova

Jaroslav David

Pomístní jména (též anoikonyma, traťová jména) představují z pohledu jazykovědy velmi cenný materiál pro toponomastiku a dialektologii. Jsou i předmětem zájmu historiků a archeologů, jako svědkové vývoje hospodaření a proměn krajiny a života v ní, ale také představují významnou hodnotu pro ekology, biology, geology atd. Co však samotní uživatelé jmen, jak oni pociťují jména a vztah k nim? Je jistě neoddiskutovatelným faktem, že znalost lokálních zeměpisných jmen pomáhá nejen orientaci v krajině, ale také se podílí na vytváření vztahu jedince k místu. Prostřednictvím jmen se člověk identifikuje s domovem.

Skutečnost, že pomístní jména jsou cíleně sbírána, zkoumána a popisována téměř dvě století, nám dokládá, že nejen badatelé, ale i kronikáři a zapálení místní vlastivědní pracovníci, jsou si vědomi hodnoty a potřeby zachování mizejících zeměpisných jmen.

Jejich znalost a užívání se vytrácí především z důvodu proměn způsobu hospodaření a života. Řada lokalit během 20. století ztratila svůj zemědělský a venkovský charakter, a s ním i kus své minulosti uchované v pomístních jménech. Rovněž poválečný odsun německého obyvatelstva nejen ze Sudet, ale také z jazykových ostrovů ve vnitrozemí, znamenal významné ochuzení anoikonymie českých zemí. Asi vůbec největším zásahem do pomístních jmen byla kolektivizace zemědělství po 2. světové válce. Jak uvádí studie Jany Pleskalové (1983), následkem kolektivizace venkova bylo z předválečného bohatství ztraceno 85 % pomístních jmen; pouze 15 % původních pomístních názvů se uchovalo v nově tvořených pojmenováních honů jednotných zemědělských družstev. Nesmíme samozřejmě zapomenout ani na vznik vojenských újezdů, povrchovou těžbu zejména hnědého uhlí, budování přehrad a silnic. To

vše s sebou přineslo vysídlení řady lokalit, odtržení uživatelů pomístních jmen od krajiny jejich domova, a následné zapominání jmen.

Přesto není důvod naříkat nad bídou současného stavu. Lidé stále potřebují zeměpisná jména pro orientaci v prostoru i jako prostředek identifikace s místem, kde žijí a pracují. To ukázaly praktické zkušenosti od nás i např. z bývalého Sovětského svazu, kde v počátcích kolektivizace byly družstevní lány číslovány. Záhy však musel být numerický systém alespoň zčásti nahrazen původními jmény. Traktorista zkrátka nevěděl, jaké pole má zorat a kde se nachází. Fakt, že dnes nikomu nic neříkájí stará pomístní jména a místní názvy, není znakem úpadku jazyka ani společnosti. Uživatelé jazyka si vytvářejí nová prostorová pojmenování. Jak už bylo řečeno výše, neobejdeme se bez nich, praktickou potřebou i potřebou cítit se v místě doma, znát jména míst. Nově tvořená pojmenování však nejsou z dnešního, možná i trochu sentimentálního pohledu, tak poetická jako jména našich předků. Orientujeme se především podle hospod a obchodů, zastávek hromadné dopravy, významných objektů jako jsou kostel, škola, kravín. Pohybujeme se především v obydleném prostoru obce, nikoliv v jejím extravilánu. Ale pořád zůstává přítomna potřeba znát a používat pomístní jména. Svědectvím o jejich obecnější, ne jen aktuální, hodnotě pro vytváření pocitu identity a domova je právě potřeba poznávat

a sbírat jména našich předků a pokusit se jim porozumět.

Mgr. Jaroslav David, Ph.D.,

vystudoval obor bohemistika-historie na FF Univerzity Palackého v Olomouci. Od r. 1999 pracuje jako odborný asistent na Katedře českého jazyka FF Ostravské univerzity. Publikuje v domácích i zahraničních časopisech (např. *Acta onomastica*, *Beiträge zur Namenforschung*, *Naše řeč*, *Names*, *Slovo a slovesnost*). Zabývá se především výzkumem zeměpisných jmen, lidové etymologie a historické sémantiky.

Kontakt: Reální 5, 701 03 Ostrava, email: jaroslav.david@osu.cz, www.jardavid.ic.cz

Vybraná literatura k pomístním jménům:

- DOHNAL, Miloň (red.). *Onomastika jako společenská věda. Sborník příspěvků z 1. československé onomastické konference 18.–20. 5. 1982 v Trojanovicích*. Praha 1983, s. 75–78.
- HOSÁK L.; ŠRÁMEK R. (1970): *Místní jména na Moravě a ve Slezsku, díl 1. A–L*, Academia, Praha, 573 s.
- HOSÁK L.; ŠRÁMEK R. (1980): *Místní jména na Moravě a ve Slezsku, díl 2. M–Ž*, Academia, Praha, 963 s.
- LUTTERER, I.; ŠRÁMEK, R. (1997): *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Havlíčkův Brod, 320 s.
- OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ L.; KNAPPOVÁ M.; MALETÍNSKÁ J.; MATUŠOVÁ J. (1995): *Pomístní jména v Čechách: o čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. Academia, Praha, 520 s.
- PLESKALOVÁ, Jana. *Socializace venkova a její odraz v pomístních jménech*. In: DOHNAL, Miloň (red.). *Onomastika jako společenská věda. Sborník příspěvků z 1. československé onomastické konference 18.–20. 5. 1982 v Trojanovicích*. Praha 1983, s. 75–78.

Tipy na výlety ze železniční zastávky Odry-Loučky

Květoslav Wiltsch

Foto Petr Lelek

Ekologie v dopravě se v posledních letech často zmiňuje v souvislosti s globálními změnami klimatu. Silniční individuální i nákladní doprava je totiž významným znečišťovatelem ovzduší. Mnohá velká města jsou tak nucena korigovat nepříznivé stavy v dopravě zajišťováním integrovaných dopravních

systémů nebo jako např. v Praze stále více využívat služeb metra. Odry jsou malé město, ale i tak se mu podařilo na dnešní dobu něco nevídaného – zřídit novou železniční zastávku na lokální trati. Stalo se tak dne 15. února 2009 na železniční trati (1 – čísla v závorkách odkazují na konkrétní fotografie) Suchdol nad Odrou – Budišov nad Budišovkou, která je v jízdním řádu označena číslem 276. Nachází se na katastrálním území Loučky nad Odrou v místní části města Oder – v Loučkách poblíž osady zvané Kolonka (dříve Nová Ves). Mezi občany města se našli i kritici tohoto pozitivního počínu. Argumentovali, že vynaložené investice se nikdy nevrátí. Většina obyvatel města je však jiného názoru a počet cestujících využívajících tuto novou zastávku to jen dokazuje. Nová železniční zastávka Odry-Loučky přispívá k efektivnějšímu využití zdejší trati. Tak např. rekreatanti z Ostravska mají více možností k návštěvě atraktivních míst na Odersku.

Následující tipy na výlety vám nabízí aktuální peší (i cyklistické) trasy s výchozím bodem na železniční zastávce Odry-Loučky. Popsané trasy nabízí různé alternativy. Pro dokonalé poznání popsanych

zajímavostí bude vhodné si vždy vybrat pouze jednu trasu. Ze zastávky Odry-Loučky se lze vydat dvěma směry k Vítovcu a k Loučkám.

Přijměte prosím tento článek jako pozvánku na výlet za poznáváním krás a zajímavostí Oderska a zároveň jako připomínku letošního 120. výročí zahájení provozu na železniční trati Suchdol nad Odrou – Budišov nad Budišovkou (15. 9. 1891).

Trasa Kolonka – Vítoška – Odry

Začněme tedy popisem trasy ve směru na Vítošku. Cesta k ní vede severovýchodním směrem. Asi po 50 metrech za železničním přejezdem po levé straně uvidíme památný strom dub letní (2). Dub má obvod kmene 470 cm, celkovou výšku 29 m, šířku koruny 22,5 m a odhadovaný věk přes 200

let. Tohoto velikána zde lidé ponechali jako varovné znamení po velké povodni v r. 1914, kdy stoletá voda sahala až k patě dubu. Domky po pravé straně cesty dostaly název Kolonka (Kolonie) po první světové válce, do té doby zde stávala pouze panská hájovna ve svahu pod lesem. Donedávna se používal nepřesný název Nová Ves. Osídlení Nové Vsi totiž původně vzniklo v okolí hřiště v Loučkách rozměrem panského dvora v r. 1762. Katastrální území Nové Vsi dosahovalo až k Vítovcu a tak Kolonie začala být zaměňována za Novou Ves, jejíž součástí de facto byla (3).

V Kolonce za památným dubem můžeme odbočit na cestu se žlutě značenou turistickou trasou Klubu českých turistů vedoucí k lesu – dále viz Trasa Kolonka – Jakubčovice nad Odrou. Budeme však pokračovat cestou k Vítovcu, která z Kolonky stoupá do kopečka a zhruba po 300 metrech narazíme po pravé straně na kamenný tzv. Františkův kříž (4), jenž označuje místo nešťastné události.

V létě roku 1881 si zde hráli na vojáky dva chlapci. Syn hajného Kuntschika dostal nápad, že by zde mohli střílet z otcovy brokovnice. Při neodborné manipulaci došlo k výstřelu, který smrtelně zranil kamaráda Františka Weselského v obličej. Syn hajného hrůzou nevěděl, co si počít a bezvládné tělo kamaráda zahrabal motykou na okraji pole. Když vyšlo najevo, co se zde přihodilo, rodiče Františka Weselského pro usmíření s Bohem na tomto místě postavili kamenný kříž. Dnes toto místo skýtá nádherný výhled k dolní části Louček a k Odrám.

Za křížem odbočuje doleva k lesu další cesta – dále viz Alternativní trasa 1, my ale pokračujeme po cestě do Vítovky. Za břehovým porostem Kamenného potoka asi po 100 m vlevo uvidíte starou kamennou studánku s dřevěnou stříškou, kterou využívají obyvatelé přilehlého stavení v obdobích sucha. Nad studánkou stojí v poli u novostavby moderního rodinného domu opravená boží muka se dvěma lipami, kterým pamětníci říkají Materle (5).

Je to památka na konec třicetileté války. Pod původními domky se v polích směrem k Odrám nachází archeologická lokalita amatérskými badateli pojmenovaná „Tři meze“. Provedený nahodilý průzkum přinesl nálezy z období kultury lužicko-srbské (okolo roku 1300) a z období 13.–15. století. Zřejmě se zde na nějaké významné stezce nacházel středověký dvorec. To však může prokázat pouze důkladný archeologický průzkum celé lokality.

Za vesnickými domky cesta prochází malým údolíčkem, v němž z meliorací vytéká potůček k lokalitě Tři meze. Dříve potůček pramenil na okraji lesa a protékal údolíčkem otevřeným korytem. V místě pramene je upravena „Kateřinina“ studánka s dřevěnou stříškou. V této studánce můžete spatřit larvy mloků skvrnitých. Výše v zalesněném svahu Heřmanického kopce nad lesní svážnicí se pak nachází další vydatný pramen, který je v kameni upraven do studánky bez přístřešku. Tato studánka nese název „Velikonoční“ a v minulosti starousedlíkům poskytovala čerstvou pramenitou vodu. V lesním svahu od této studánky k Vítovce můžete najít různě veliké kamenné bloky slepenců.

Cesta před Vítovkou vám nabídne výhledy do Oderské kotliny k Odrám. Další skupinka starších domků již patří do Vítovky a do katastru Oder. Za původními domky v zatravněném svahu mezi cestou a lesem probíhá výstavba nových rodinných domků až k samotné Vítovce. V těchto místech

v období reformace pěstovali protestanti vinnou révu pro své církevní obřady. Podobné vinohrady bývaly dříve na vícero místech. Jen stará pomístní jména nám je dodnes připomínají.

Cestou dál vejdem do převážně rekreační vesnice Vítovka k silnici, která stoupá zprava od Oder doleva do Heřmanic u Oder s odbočkou do Vlko-
vic. Po silnici doleva můžete vystoupat nad Vítovku ke křižovatce na rozcestí – dále viz Alternativní trasa 2. Nyní však zůstaneme ve Vítovce na rozcestí k Loučkám. Za plotem stavení č. 8 se nachází pamětní kříž obětem I. světové války. Od kříže se vydáme po silnici vpravo dolů vesnicí. Po 30m můžeme udělat malou odbočku doleva k vodní nádrži Vítovka (6), která patří městu Odry a jejíž hlavním účelem je protipovodňová ochrana průmyslové zóny města Oder. Je využívána ke sportovnímu rybolovu a v letních měsících se v ní můžete vykoupat a oddechnout si u ní. Vraťme se však na silnici vedoucí dolů vesnicí. Po dalších asi 50m pod odbočkou k přehradě se nachází po levé straně místní hostinec. Budova byla původně místní dvoutřídní školou, která byla postavena ve třicátých letech dvacátého století. Pod hostincem se nachází hasičská zbrojnice a malý sportovní areál. Za ním v areálu bývalého koupaliště vyrůstá penzion. Zhruba 100m dolů vesnicí se nachází kaplička sv. Andělů Strážných (7), která byla postavena v r. 1887. Po 2. světové válce byl do zvoničky instalován zvon z bývalého

piaristického kláštera ve Staré Vodě (svědectví pana Aloise Schilhaba) jako náhrada za zvon zrekvírovaný pro válečné účely.

Na dolním konci Vítovky přijdeme k autobusové zastávce s točnou pro autobusy a kamenným křížem. Stavení po levé straně je bývalou rychtou, v níž bývala hospoda s tanečním sálem (8). Pod rychtou se nachází původní panský dvůr, v němž se do 19. století chovaly ovce pro potřebu oderského textilního průmyslu. Začátkem 20. století však textilní průmysl upadal, takže se zde začal chovat skot. Na okolních polích vpravo od silnice směrem k pile v Loučkách se dříve pěstoval hlavně len, později hlavně řepa a pšenice. Před panským dvorem za silnicí stávala ještě začátkem sedmdesátých let 20. století stará kamenná sýpka. Dříve na stejném místě stával dřevěný lovecký zámeček, který vyhořel při místní selské rebelii.

Samotná ves Vítočka vznikla v r. 1762 rozměněním nesouvislých lesních pozemků, aby panstvo získalo pracovní sílu pro místní část oderského panství. Lokalitou dříve procházela stará zemská komunikace zvaná Vojenská cesta. Podle místních pověstí po ní putovaly Břetislavovy moravské oddíly, aby přepadly Polsko v r. 1039. Od těch dob nese cesta svůj název. Vedla do Vítovky od brodu u dnešní pily v Loučkách a směřovala do Víkovic, Vrchů, Hradce nad Moravicí, Opavy a dále do polského Krakova.

Na dolním konci Vítovky u autobusové zastávky odbočíme doleva nově opravenou cestou k Tošovicím. Po pravé straně cesty na hranici lesa si v mírné zatáčce všimneme betonového objektu prastaré studny zvané „Vinná“. Podle legendy se do ní propadl celý povoz se sudy vína. Skutečnost je ale taková, že se na zdejší lokalitě pěstovala v dobách reformace vinná réva. Od toho byl název studny odvozen.

Nad lesem nás cesta dovede k rekreačně-sportovnímu areálu Heipark (9). Celé rodiny zde najdou letní i zimní vyžití. Celoročně je v provozu bobová dráha, v zimě můžete využít několik lyžařských vleků včetně snowparku a snowtubingu, od jara do podzimu lanové centrum, cyklistickou trať pro fourcross, vodní nádrž, trampolíny, skluzavky a další atrakce. V Heiparku je možné se ubytovat v hotelu a občerstvit v restauraci Heikalka.

Z Heiparku pokračujte po nové cestě do Tošovic, kde vás upoutá nádherný památkově chráněný kostel sv. Martina z přelomu 19. a 20. století (10). Z Tošovic zakončíme naši vycházku návratem po silnici (a pěší zkratkou přes les) do města Oder. Z Tošovic je také možno dále pokračovat do Fulneku, do Jestřabí, Kletného a Suchdolu n. O. nebo se vydat nad Heiparkem doleva po Staré Heřmanické cestě do Heřmanic u Oder, Kamenky až do Vítkova.

Alternativní trasa 1: Za křížem odbočíte doleva k lesu další cesta. Jakmile cesta vstoupí do lesa, můžeme z ní odbočit doleva k malému opuštěnému lesnímu lomu, v němž se v minulosti těžil stavební kámen – droba. Vraťme se na cestu a pokračujeme vzhůru do lesa. Projdeme postupně zarůstající lesní loučkou a narazíme na širokou lesní svážnici, na níž můžeme odbočit doleva směrem na Jakubčovice n. O. U křižovatky lesních svážnic protéká Kamenný potok, který má nad propustkem zajímavé koryto vyerodované až na kamenný podklad a který v tůňkách nabízí optimální podmínky pro larvy chráněných mloků skvrnitých. Pokud se vydáme k Jakubčovicím n. O., po cca 300 metrovém stoupání lesní svážnice v pravotočivé zatáčce můžeme sejít k zajímavé skalce, která byla zřejmě tvarována prehistorickým mořem (11). Na skalce se nacházejí německé nápisy z meziválečného období. Podobnými znaky a nápisy jsou „ozdobeny“ i další skalní útvary, které můžeme objevit kolem lesní cesty dále vedoucí na Jakubčovice n. O. (12). ve svahu Heřmanického kopce zvaného Hirník. Lesní svážnice nabízí z lesních pasek nádherné výhledy do údolí řeky Odry k Loučkám a na Jakubčovice n. O. Mírným stoupáním nás zavede až ke kamenolomu, kde můžeme v červnu obdivovat kvetoucí chráněné lilie zlatohlavé. Nad kamenolomem svážnice odbočuje doprava a ven z lesa do polí k Heřmanicím u Oder. Dovede nás až k silnici vedoucí od Vítkovy (zprava) do Heřmanic u Oder (doleva).

Alternativní trasa 2: Po silnici doleva můžeme vystoupat nad Vítkovu ke křižovatce na rozcestí.

Kopečku s křižovatkou se říká Léčivý vršek a je z něj pěkný výhled přes Vítkovu k Odrám. Pod tímto vrškem v údolí se nachází rekreační nádrž Vítkova.

Na vršku u křižovatky stojí boží muka z umělého kamene. Původně však byla zděná s výklenky pro madonu a svaté obrázky. Byla zbudována jako památka na ukončení třicetileté války a říkalo se jí „Materie“ – U matičky. Zub času však tuto památku zničil. Ruina se však ve třicátých letech 20. století dočkala obnovy (13). Opravil ji místní zednický mistr Alois Fischer. Jeho pohnutka byla prostá. V zaměstnání se jeho parťákovi stala smrtelná nehoda. Protože se cítil být před Bohem a lidmi za smrt kamaráda zodpovědný, nechal na svůj náklad opravit památku do podoby, kterou můžeme vidět dnes. Z rozcestí se dále můžeme vydat směrem

Poznámka: Název Materle označuje boží muka se soškou nebo obrázkem Panny Marie.

vlevo do kopce k Heřmanicím u Oder nebo rovně do Vlkovic.

Po pravé straně silnice do Heřmanic nás asi po 1 km v polích u nejvyššího místa zaujme bývalý kamenolom zatopený vodou zvaný „Mořské oko“ (14), který byl upraven obcí Heřmanice u Oder. Není však vyloučeno, že původně mohlo jít o prospektorské dílo po hledání galenitu (olovnatostříbrné rudy). Východním směrem se totiž v lesích v prameništi potoku Vítovka dochovaly stopy těžby galenitu v podobě rýžovacích rýh zvaných jílování a jedné sondy v lese, které se říká „Avarská mohyla“. Průzkumem bylo dokázáno, že nejde o mohylu, ale o průzkumnou sondu. Odhalil to nálezy galenitu a hornického kladívka. „Mořské oko“ osídlil orobinec širokolistý a rdesno obojživelné a zabydlel život v podobě vysazených ryb, ropuch obecných, skokanů hnědých, užovek obojkových, ještěrek obecných a živorodých. Jezírko je významným krajinným prvkem a je místem příjemného odpočinku s dalekým výhledem na Heipark u Tošovic a na Beskydy.

Na křižovatce nad Vítovkou se můžeme také vydat rovně směrem k Vlkovicím. Po 200 m za podmáčenými loukami začíná vlevo nad silnicí rozsáhlý komplex lesa, kterému se říká „Pohanský les“. Je to další pomístní název, jenž údajně připomíná přítomnost Avarů na návrší Heřmanického kopce.

V nejvyšším místě silnice ji kříží „Stará Heřmanická cesta“. Vlevo směřuje přes Pohanský les do Heřmanic u Oder, Kamenky až do Vítkova a vpravo přes hřbet kopce směřuje ke sportovně-rekreačnímu areálu Heipark u Tošovic a dále pokračuje přes Tošovice a hlavní silnici I/47 až do Jestřabí.

Trasa Kolonka – Jakubčovice nad Odrou

V Kolonci za památným dubem můžeme odbočit na cestu se žlutě značenou trasou KČT vedoucí k lesu. Lesní cestou pak pokračujte úbočím Heřmanického kopce, který má výše ve svahu pojmenování Hirnik. Žlutá turistická značka nás zavede nad střelnici a nad chatovou osadu v Loučkách a přes paseky nabídne výhledy k Loučkám a k Jakubčovicím n. O. Před jakubčovickým kamenolomem nás turistická trasa dovede klesáním vlevo až k nově vybudované železniční zastávce pod areálem kamenolomu. Zde můžeme počkat na nejbližší vlak nebo si můžeme prohlédnout centrum Jakubčovic n. O. Před Odrou stojí kaple P. Marie Karmelské a pískovcový kříž (15), jež původně stál v areálu kamenolomu před bývalým statkem. Po ocelové příhradové lávce přes Odru se dostanete na jakubčovickou náves s obecním úřadem, hospodou „U zvoničky“, hasičskou zbrojnicí a památkově chráněnou dřevěnou zvoničkou z konce 17. století.

Trasa Kolonka – Loučky a pokračování Loučky – Odry nebo Loučky – Jakubčovice nad Odrou

Kolonka – Loučky

Na druhou stranu od železniční zastávky Odry-Loučky u Kolonky se můžeme vydat dvěma zajímavými trasami, jejichž první část bude společná.

Z železniční zastávky se vydáme přes hlavní silnici do Louček. Za silnicí po levé straně mineme bývalou hospodu U Chloupků, která bývala turisty hojně navštěvována. Po dalších asi 50m odbočíme doleva a zakrátko se ocitneme u kapličky, která byla centrem původní Nové Vsi (16). Od kapličky již lze vidět budovu staré obecní stodoly u hřiště, která se nalézá v místech, kde původně stával panský dvůr založený v polovině 16. století pány ze Zvole – vlastníky oderského panství. Samotná Nová Ves byla založena zrušením tohoto panského dvora v r. 1762, jehož polnosti byly rozděleny novým vlastníkům.

Od stodoly pokračujeme až na křižovatku u ocelového obloukového mostu přes Odru (17). Ten je dnes zajímavou technickou památkou. Byl totiž do Louček převezen v r. 1956, aby nahradil velmi poničený dřevěný krytý most, jenž se nacházel níže po proudu Odry. Krytý most silně poničila povodeň v r. 1954. Dnes by byl i tento původní most zajímavou technickou památkou. Stávající ocelový obloukový stál původně na řece Moravici u Kerhartic a měl být zatopen vodou Kružberské přehrady. Byl však na poslední chvíli odvezen a instalován na řece Odře v Loučkách. Ještě dodnes se na něm dochoval výrobní štítek, který prozrazuje, že byl vyroben v Braneckých železárnách roku 1905. Přejdeme nyní most na pravý břeh. Zde na rozcestí se musíme rozhodnout kterým směrem pokračovat. Protože v každém směru můžeme vidět něco zajímavého, popíšeme si opět obě trasy.

Loučky – Odry

Odbočíme tedy doleva po místní komunikaci. Hned po 20m budeme míjet novogotickou kapli sv. Panny Marie Růžencové dokončenou r. 1901 (18). Pokračujeme dále místní komunikací po pravém břehu řeky Odry. Postupně cesta vystoupá na okraj náplavové terasy, z níž jsou pěkné výhledy na řeku a dál do krajiny. Po 300m cesta opět klesá. Na rozcestí uvidíme budovu bývalé ubytovny pro dělníky místní pily, která vznikla necitlivou přestavbou původní panské hospody „Na mýtě“.

Hospoda patřila ke staré pile, jejíž zbytky uvidíme následně po cestě směřující k Odrám. Od bývalé pily pokračujeme dále po místní komunikaci, která je značenou regionální cyklotrasou č. 503 „Odersko“, k Odrám. Po dalších 300m v mírné pravotočivé zatáčce u staršího zděného domu odbočíme doleva a sejdem k hučícímu jezu na Odře, který je místně nazýván „Čtvrtý splav“. Tento jez helmovského typu zde stojí již od 14. století a pomocí bezmála sedmikilometrového náhonu v minulosti poháněl jedenáct mlýnů, valch, brusíren, stoup či jiných zařízení na vodní pohon. Napájí také oderskou rybníční soustavu s pěti rybníky. Náhon se v obci Vražné vlévá do Vraženského potoka (Vražanky) a spolu s ní do Odry v obci Vražné. Od splavu se vrátíme opět na místní komunikaci a pokračujeme cestou k Odrám.

Po pravé straně pod lesem se nachází dnes značně zpustlý ovocný sad táhnoucí se až k Odram, v němž byly v 50. letech 20. století vysazeny třešně, višně a především jabloně. V nejvyšším bodě cesty na začátku sadu překročíme hranici katastrů Louček a Oder a cesta dále ponese název Nadační ulice. Po pravé straně pod sadem spatříme firmu SKI centrum. Je možno zazvonit a vejít dále, i když nebudeme mít zájem o lyže či služby této firmy. V areálu firmy se nachází malá expozice Muzea mlýnských kamenů pana Jiřího Krále staršího (19). Ten návštěvníky velice ochotně po této malé expozici provede a zajímavě povypráví o vodních a větrných mlýnech, jejichž součástí byly vystavené mlýnské kameny.

Část Oder v okolí muzea mlýnských kamenů nese prastarý název Česká Ves, jenž je velmi pravděpodobně předkolonizačního původu. Domníváme se, že Česká Ves patřila k újezdu Vyhnanov, který zanikl za vpádu Tatarů v r. 1241 a následně Kumánů v r. 1253. (Pozn.: újezd = menší správní jednotka řízená vyšší správní jednotkou kastelánií. V našem případě byl celý újezd Vyhnanov řízen kastelánem z hradu Hradec nad Moravicí. Ústředím újezdu byla stejnojmenná trhová ves Vyhnanov. K Vyhnanovu patřila i Česká Ves a dalších 10 obydlých lokalit, jejichž jména dnes neznáme.)

Pod cestou naproti muzea mlýnských kamenů stojí starší stavení se stodolou. Tyto objekty jsou bývalou cihelnou cihláře Walzla. Toho zavraždil oderský loupežník a vrah Antonín Schimak z dnešní Staré ulice. Za krutost a dalších 5 vražd byl v r. 1887 oběšen na dvoře vazební věznice okresního soudu v Novém Jičíně. Po dalších 150 metrech mineme po levé straně kapli sv. Josefa. Dle místní legendy odtud vede tajná podzemní chodba do bývalého hradu, který stával ve 13. století na vrchu zvaném Milíkov.

Nadační ulice nás dále dovede do Oder kolem sídliště Pod lesem, městského hřbitova s cennými hrobkami, bývalého soudu (dnes střední škola) a městské nemocnice. U hřbitovní kaple sv. Rodiny se můžeme vydat rovně po ulici 1. Máje do památkově chráněného centra města nebo doleva po Třídě Osvobození k autobusovému nebo železničnímu nádraží.

Loučky – Jakubčovice nad Odrou

Pokud zvolíme tuto část pokračování trasy, vydáme se v Loučkách za ocelovým obloukovým mostem rovně kolem kapličky a doprava do kopce. Po vystoupení na říční terasu se vám napravo otevřou výhledy na část Louček, která se dříve nazývala Nová Ves. U odbočky doleva nad cestou uvidíte pěkný kamenný kříž. My však mineme jak odbočku doleva, tak pokračování rovně do kopce k lesu a k bývalé hájovně a budeme dále pokračovat po říční terase vpravo k Jakubčovicím n. O.

Zhruba po 200m může pozorný turista na levé straně místní komunikace objevit jedno z posledních roubených stavení na Odersku. Po pravé straně odbočí z komunikace dolů k Odře širší chodník, který řeku překonává „Náchodskou lávkou“ (20). Ta zde byla postavena po červencových povodních v roce 1997 v místě původní stržené lávky. Nová lávka získala svůj název díky finančnímu daru města Náchoda. Za Odrou se nad lávkou u páteřní komunikace procházející Loučkami nachází budova bývalé školy, která je využívána jako mateřská školka (21) a na níž je pamětní tabule upomínající na osvobození Louček v roce 1945.

Pokračujeme však dále vrchní cestou, která vede po hraně říční terasy. Dříve, než začne cesta klesat k asfaltové komunikaci, mineme po levé straně rozlehlejší statek, který býval místní rychtou. Před statkem se nachází nad příkrým srázem spadajícím k Odře malá plošina, kde ještě před první světovou válkou stávala obecní zvonice. Zvonem se tu svolávali poddaní na robotu. Větší podobná zvonice se nachází dodnes na návsi v Jakubčovicích n. O.

Od bývalé rychty nás cesta dovede z kopečka přes náhon kamenným klenutým propustkem ke komunikaci, která zprava přichází od Oder z mostu přes Odru a doleva pokračuje na Jakubčovice n. O. a po níž prochází cyklotrasa č. 503 „Odersko“.

Za touto komunikací se v zahradě před mostem nachází památný pískovcový kříž mlynářské rodiny Wesselských.

22

My na této komunikaci odbočíme doleva a vydáme se k Jakubčovicím n. O. Na levé straně spatříme komplex hospodářských budov vodního mlýna bývalého rodu Wesselských (22). Ten je památkově chráněný a v současnosti se citlivě opravuje. Majitele mlýna – manželé Králové – můžeme požádat, aby nám jeden z nejzachovalejších mlýnů našeho kraje ukázali. V mlýně je zřízeno i ubytování pro turisty i cykloturisty. Od vodního mlýna v Loučkách se vydáme k Jakubčovicím n. O., které od Louček odděluje frekventovaná hlavní silnice s velice nepřehlednou a nebezpečnou křižovatkou.

Hned na začátku Jakubčovic nad Odrou nás určitě na levé straně upoutá hrázdná budova bývalé školy (23). Třetí ulička po pravé straně se nazývá Školní. Vede k sídlišti, nalézá se na ní místní základní škola, dětské hřiště a mateřská školka. Prochází podél ní i odlehčovací náhon a můžeme se zde občerstvit ve vinárně „Vendulce“.

23

Pokračujeme po hlavní jakubčovické komunikaci (Oderské ulici) a po dalších asi 50m vlevo mineme malou továrničku prvorepublikového podnikatele Kaspera (24), jenž byl znám výrobou prvotřídních zámečnických svěráků (jeho vynálezu). I po druhé

24

světové válce zde pokračovala strojírenská výroba a nejnámější asi byla nástrojárna a obrobna bývalého národního podniku ROMO Fulnek vyrábějícího pračky.

Pokračujeme dále k jakubčovické návsi. Za autobusovou zastávkou spatříme další menší továrnu s vysokým cihlovým komínem. Zde bývala již od dob Rakousko-Uherska knoflíkárna, kde se vyráběly knoflíky z perletě a dalších materiálů dovážených z různých částí světa. Firmu včetně místního kamenolomu vlastnil podnikatel Teltschik. Po druhé světové válce zde působilo výrobní družstvo Dřevoplast vyrábějící oblíbené dřevěné hračky. Mělo ústředí v Novém Jičíně. Továrním areálem prochází náhon, na němž byla zřízena vodní elektrárna z bývalého mlýna. Nad vtokem náhonu do továrny je malý průtočný rybníček, který akumuloval vodu pro špičkový výkon vodní elektrárny.

25

Za továrnou se můžeme občerstvit v baru „U Čápa“ se saunou. Po cestě k jakubčovické návsi po pravé straně uvidíme kamenné klenutí náhonu (25) a výše na levé straně boží muka. Na návsi, kde stojí obecní úřad (26) s kamen-

nou pamětní deskou, hasičská zbrojnice s pamětní deskou hasičů padlých v 1. světové válce a s výklenkem s dřevěnou plastikou sv. Floriána (27) a autobusová zastávka, je nejvýznamnější památkou dřevěná zvonice z konce 17. století s novějším kamenným křížem. Hospoda „U zvoničky“ v místě

bývalé rychty nám poskytne občerstvení a zpříjemní čekání na autobus nebo vlak. Pokud ještě nejsme zcela znaveni putováním, přejdeme po lávce Odrů a prohlédneme si opravenou kapličku P. Marie Karmelské a pískovcový kříž přemístěný z areálu kamenolomu.

Na železniční zastávku je to již co by kamenem dohodil. Je vybudována ve stejném stylu jako ta v Loučkách, kde jsme naše putování začali.

Květoslav Wiltšch

Od svého dětství až doposud žije v Odrách – ve městě svých dávných předků. Je provozním chemikem obor gumař v laboratoři podniku Semperflex – Optimit v Odrách.

Dlouholetý člen ZO ČSOP Odrů a současný předseda Historicko vlastivědného spolku v Odrách. Je členem České archeologické společnosti, kde působí již 10 let. Jako zastupitel města Odrů pracuje již čtvrté volební období.

Své znalosti vlastivědné povahy čerpá z vlastních výzkumů v terénu. Vodítkem mu jsou pověsti místních pamětníků a staré kroniky regionu.

Přispívá do časopisů POODŘÍ, Oderské vrchy a Archeologie Moravy a Slezska.

Kontakt: Sídliště Míru 13, 742 35 Odrů, tel.: 737 704 873, email: K.L.WILTSCHE@seznam.cz

Vlastivědné publikace Nakladatelství GARN

si vám dovoluje nabídnout díla, která se týkají vašeho regionu – Poodří:

Adolf Turek: Fulnecko, Brno 1940, Brno 2011, cena: 460,- Kč

Václav Severa: Novojičinský okres, Brno 1933, Brno 2010, cena: 469,- Kč

Ferdinand Pokorný: Příborský okres, Brno 1917, Brno 2010, cena: 452,- Kč

Fulnecko

Adolf Turek

Vlastivěda moravská

GARN

Knihy jsou členěny do tří částí – pojednávají nejdříve o tehdejší soudním okrese, potom o městu, které bylo jeho centrem a pak o jednotlivých městech, městečkách a obcích regionu. Každá obec má samostatnou kapitolu.

Poskytují informace o historii, vrchnostenské držbě, o památkách, způsobu života obyvatel, o školství, veřejné správě, církevních poměrech, veřejné správě, národopisných zajímavostech, cechovní výrobě, počátcích rozvoje průmyslové výroby, ale i o významných událostech, které zasáhly do života tehdejších obyvatel.

Fulnecko

Seznam obcí: Fulnek - Gručovice - Jerlochovice - Jestřábí - Kletné - Kujavy - Pohoř - Pohořílky - Stachovice - Valtěřovice - Moravské Vlkovice - Nové Vrbno - Hladké Životice - Butovice - Suchdol nad Odrou

Novojičínský okres

Seznam obcí: Velkostatek starojičínský: Starý Jičín - Jičina - Vlčnov - Loučka - Kojetín - Hostašovice - Straník - Petřkovice - Janovice - Palačov - Lhota Starojická - Hůrka - Arcibiskupský lenní statek: Hukovice - Velkostatek Jeseník Německý: Jeseník Německý - Vražné Dolní - Statek Kunvald: Kunvald - Velkostatek Nový Jičín - Štramberk: - Nový

Jičín - Žilina - Šenov - Bludovice - Bernartice nad Odrou - Veřovice - Ženklava - Štramberk - Rybí - Libhošť - Mořkov - Životice u Nového Jičina - Hodslavice - Zavišice - Panství Hranice: Blahutovice - Hrabětice - Polousoví

Příborský okres

Seznam obcí: Příbor - Albrechtický - Bartošovice - Drholec - Hájev - Harty - Horka Nová viz Nová Horka - Kateřinice - Klokočov - Kopřivnice - Košátka Velká - Mniší neb Miší - Mošnov - Nelhuble viz Nová Horka - Nová Horka - Petrovice viz Veska - Petřvald Velký - Petřvaldík - Prchalov - Pstružinky viz Mniší - Růží důl neb Rožmitál - Sedlnice Dědičná - Sedlnice Manská - Sikovec - Skorotín - Skotnice - Sýkorec - Šaunštejn viz Kopřivnici - Trnávka - Veska - Větrkovice - Závěšice viz Závěšovice - Závěšovice

Knihy si můžete objednat telefonicky na tel. č. 545 233 179, e-mailem na: garn.brno@centrum.cz nebo písemně na GARN, Jeneweinova 9, 617 00 Brno

Bližší informace na: www.historie-heraldika.cz

Novojičínský okres

Václav Severa

Vlastivěda moravská

GARN

Příborský okres

Ferdinand Pokorný

Vlastivěda moravská

GARN

... lázně,
které k ozdravným koupelím využívají působení vitaminů
řady B i speciálních solí.

Koupel má příznivé účinky na pleť, prokrvení celé pokožky
a uvolnění svalů. Spolu se zklidňujícími účinky domácího
kvasnicového piva, které si host při koupeli sám natočí, a s
následným odpočinkem, je kúra zárukou intenzivní relaxace.

Dalšími službami areálu jsou masáže, kosmetika a speciální
programy.

www.pivni-kupele.cz

Jedny z největších solných jeskyní v republice se nachází v tajemném kontaktu s hradebními zdmi pod štramberkým náměstím. Dvoupodlažní labyrint byl vybudován z několika druhů solí kamenné a soli získané z Mrtvého moře, jejíž účinek na lidský organismus je nejvyšší. Vytěžená sůl je v tomto případě zpracována bez použití jakéhokoli pojiva, čímž je zachováno její blahodárné chemické složení.

solně
Jeskyne
štramberk

www.jeskyne-relax.cz

Blíž přírodě

Pojďte s námi na výlet
www.blizprirode.cz

Na desítkách míst v ČR jsme se podíleli na otevření nových přírodně cenných naučných stezek ■ Přispíváme k obnově původních ekosystémů na rašeliništích Cínovecký hřbet, Velké tetřeví tokaniště a rašeliniště U jezera ■ Rozvíjíme environmentální výchovu a informovanost o ochraně přírody a životního prostředí ■ Jsme generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody a projektu Revitalizace rašelinišť v Krušných horách s DAPHNE ČR.

K článku Houby v údolí potoka Rybník

Foto Helena Deckerová

Na vlhkých místech najdeme mísenku oranžovou.

Vodnička potoční – vzácná houba na větvíčkách v prameništích.

Vzácná hlíva hnízdovitá roste v chladné polovině roku.

Choroš voštinovitý osidluje opadlé větve jasanu.

Vzácnější lupenopórka červenožlutá patří mezi hřibovité houby – pohled seshora.

A ze spodní strany.

Červené pohárky ohnivce rakouského jsou ozdobou jarní přírody.

Černorosol smrkový tvoří za vlhka rosolovité povlaky na větvích smrku.

Pěkně zbarvený hřib červený je příbuzný známého hřibu žlutomasého (zajičáka).

Jednobarevný pavučinec nevlídný roste v teplých dubohabřinách.

Ohňovec tečkovaný parazituje hlavně v porostech keřových vrb.

Muchomůrka pošvatá – krásná, ale prudce jedovatá houba!

Trsnatě roste u poraněných bází živých listnáčů křehutka čokoládová.

Ouško kornoutovité se v roce 2010 dalo najít zcela hojně.

Drobná helmovka kuželovitá roste pospolitě na smrkovém opadu.

Ledňáčci na Odře

Foto Michal Gruchala

K příspěvku Gustav rytíř von Kreitner, kartograf a generální konzul v Jokohamě

Ilustrace z knihy „Im ferner Osten Reisen des Grafen Béla Szechény in Indien, Japan China, Tibet und Birma“

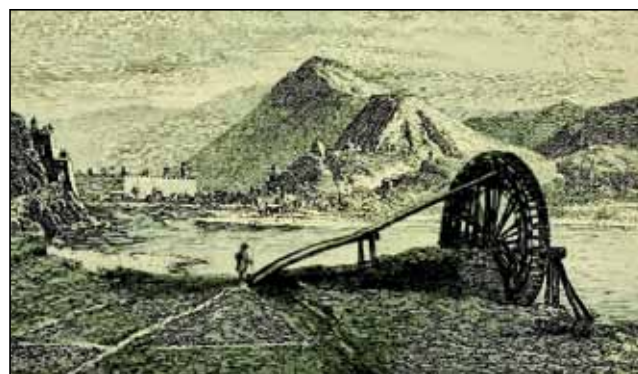
Bhamo.

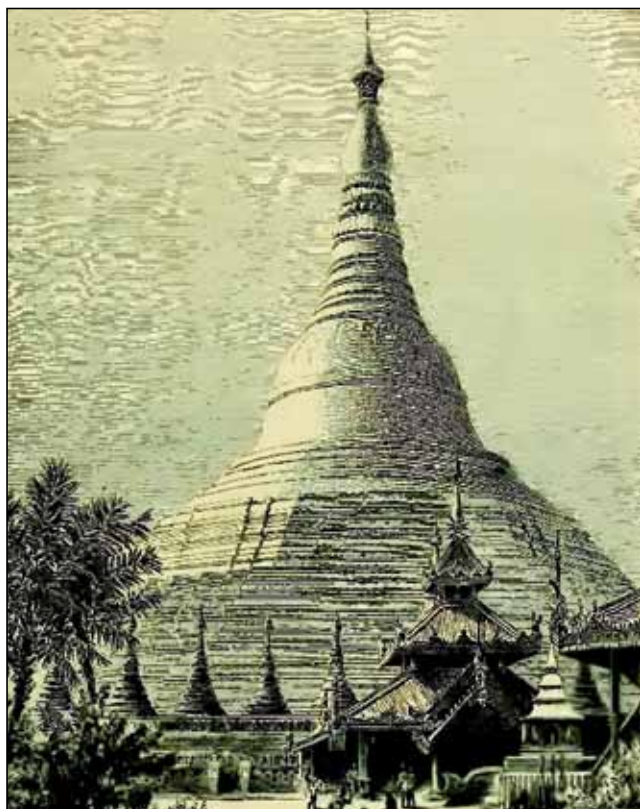
Hranice mezi Chu pen a Tchen ji.

Kláster v Tjien tu tun.

Lan čou fu.

Rangun.

Přijetí v Si-ngan fu.

Tali-fu.